



รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การพัฒนาการอบรมคู่สมรสนักการทูตไทย
ที่มีความหลากหลายทางเพศ เชื้อชาติ และศาสนา
เพื่อเตรียมความพร้อมในการติดตามประจำการ
และโอกาสในการเกื้อหนุนภารกิจ

จัดทำโดย นางเดือนสิบ ปัทมะสุนทร คัลเลน
รหัส 17012

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 17 ปี 2569
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ



รายงานการศึกษาส่วนบุคคล (Individual Study)

เรื่อง การพัฒนาการอบรมคู่สมรสนักการทูตไทย
ที่มีความหลากหลายทางเพศ เชื้อชาติ และศาสนา
เพื่อเตรียมความพร้อมในการติดตามประจำการ
และโอกาสในการเกื้อหนุนภารกิจ

จัดทำโดย นางเดือนลิบ ปัทมะสุนทร คัลเลน
รหัส 17012

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 17 ปี 2569
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา



เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูตอู๋ม เมาลานนท์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูตวรเดช วีระเวคิน)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีวินท์ สุพุทธิกุล)

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การไปประจำการในต่างประเทศมิใช่เพียงการเปลี่ยนสถานที่ทำงาน แต่เป็นการเปลี่ยนบริบทชีวิตของทั้งครอบครัว โดย **คู่สมรสเปรียบเสมือน “ลมใต้ปีก”** ที่มีส่วนต่อความมั่นคง สุขภาวะ **ความพร้อมและพลังใจของนักการทูตในการปฏิบัติภารกิจ** ขณะเดียวกัน คู่สมรสนักการทูตไทยมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งด้านเพศ สัญชาติ ภาษา ศาสนา อาชีพ และบริบทครอบครัว การเตรียมความพร้อมจึงไม่ควรยึด “คู่สมรสแบบเดียว” แต่ต้องเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเข้าถึงความรู้และการสนับสนุนที่เหมาะสมอย่างเท่าเทียม ส่วนการเกื้อหนุนภารกิจควรเป็นไปตามความสมัครใจ ความพร้อม และความถนัด พร้อมใช้การประจำการเป็นโอกาสในการสั่งสมความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และเครือข่าย ซึ่งเป็นทุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษาใช้ข้อมูลแบบผสมผสานจากแบบสอบถาม 81 ชุด การสัมภาษณ์ สถิติคู่สมรสข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ แบบประเมินรายวิชา 362 ชุด และเอกสารที่เกี่ยวข้องข้อมูล ซึ่งสถิติข้อมูลคู่สมรสสะท้อนความหลากหลายชัดเจน ทั้งคู่สมรส ชาย คู่สมรสเพศเดียวกัน ผู้ทำงานเต็มเวลา ผู้มีภาระครอบครัว และคู่สมรสต่างชาติ 75 คน จาก 28 สัญชาติ ผลการศึกษาพบว่า แม้หลักสูตรเดิมมีจุดแข็ง แต่รูปแบบเดียวไม่อาจตอบความแตกต่างด้านภาษา ครอบครัว อาชีพ และการเข้าถึงการเรียนรู้ได้ครบถ้วน

ผู้เขียนจึงเสนอให้สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ เป็นหน่วยงานหลัก พัฒนาการเตรียมความพร้อมสำหรับ **คู่สมรสซึ่งปัจจุบันมีความหลากหลายด้านเพศ สัญชาติ ภาษา ศาสนา** ครอบคลุมก่อนเดินทาง ระหว่างประจำการ และก่อนกลับประเทศไทย พร้อมปรับหลักสูตรเป็น **เนื้อหาแกนกลาง หัวข้อเสริมตามความจำเป็น และข้อมูลเฉพาะประเทศและภาษา** เพื่อให้คู่สมรสทุกกลุ่มได้รับความรู้พื้นฐานที่จำเป็นอย่างเท่าเทียม ขณะเดียวกันสามารถเลือกเรียนรู้เพิ่มเติมตามเงื่อนไขและความจำเป็นของตน ควบคู่กับการเรียนรู้แบบผสมผสาน คู่มือดิจิทัลสองภาษา ช่องทางสอบถาม และเครือข่ายแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยสมัครใจ ภายใต้หลัก **“รักษาจุดแข็ง เต็มช่องว่าง สร้างโอกาสเรียนรู้ และทดลองก่อนขยายผล”**

เป้าหมาย คือ **ทำให้ความแตกต่างของคู่สมรสไม่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความรู้และการเตรียมความพร้อม** แต่เป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบระบบที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิตจริง ให้คู่สมรสสามารถเรียนรู้ เติบโต และสั่งสมประสบการณ์ตลอดการประจำการ เพราะเมื่อคู่สมรสมีความพร้อมและมีความสุข ย่อมเอื้อต่อความมั่นคงของครอบครัวและการปฏิบัติหน้าที่ของนักการทูต ขณะที่ทุนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และเครือข่ายของคู่สมรสยังสามารถเกื้อหนุนภารกิจได้ตามความสมัครใจ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว กระทรวงการต่างประเทศ และประเทศชาติในระยะยาว

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้และการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ เอกอัครราชทูตอู๋เม่ เมาลานนท์ เอกอัครราชทูตเวตซ์ วีระเวคิน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิวินท์ สุพุทธิกุล อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น และมุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดกรอบการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล และการพัฒนาข้อเสนอให้มีความชัดเจนและสามารถนำไปใช้ได้ทางปฏิบัติ

ขอกราบขอบพระคุณ เอกอัครราชทูตฉัตรชัย วิริยเวชกุล เอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง อดีตผู้บังคับบัญชา ที่สนับสนุนให้ผู้เขียนเข้ารับการอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 17 และกรุณาให้คำปรึกษาในการกำหนดกรอบรายงานการศึกษาส่วนบุคคล รวมทั้งขอขอบพระคุณคู่สมรส ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศและผู้มีประสบการณ์ประจำการในต่างประเทศทุกท่าน ที่สละเวลาให้ข้อมูล ตอบแบบสอบถาม ถ่ายทอดประสบการณ์ และสะท้อนมุมมองอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งทำให้การศึกษานี้สามารถมองเห็นความหลากหลาย ความต้องการ และข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจริง

ขอขอบคุณ สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ และสำนักบริหารบุคคล ตลอดจนหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่สนับสนุนการศึกษารั้งนี้ ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ร่วมหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 17 สำหรับมิตรภาพ กำลังใจ และความเอื้อเฟื้อที่มีให้กัน ตลอดจนผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่งและกรมการกงสุล ที่สนับสนุนให้ผู้เขียนสามารถเข้าร่วมการอบรมและดำเนินการศึกษารั้งนี้ได้อย่างเต็มที่

ท้ายที่สุด ผู้เขียนขอขอบคุณคู่สมรสของผู้เขียน ผู้เป็นทั้งจุดเริ่มต้นของคำถามที่นำมาสู่หัวข้อการศึกษานี้และเป็นที่กำลังใจสำคัญตลอดระยะเวลาการศึกษา ประสบการณ์ของครอบครัวทำให้ผู้เขียนตระหนักว่า การประจำการในต่างประเทศมิใช่เส้นทางของนักการทูตเพียงคนเดียว หากเป็นการเดินทางร่วมกันของทั้งครอบครัว

ผู้เขียนหวังว่ารายงานฉบับนี้จะมีส่วนต่อยอดการเตรียมความพร้อมของคู่สมรสนักการทูตให้ยืดหยุ่น เข้าถึงได้ และรองรับความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การประจำการในต่างประเทศเป็นทั้งช่วงเวลาของการปรับตัวและ โอกาสในการเรียนรู้ เติบโต และสั่งสมประสบการณ์ตลอดเส้นทางชีวิตการทูต อันจะเกื้อหนุนความสุขและความมั่นคงของครอบครัว ความพร้อมของนักการทูตในการปฏิบัติหน้าที่ และประโยชน์ต่อการกิจการต่างประเทศของไทยในระยะยาว

เดือนสิบ ปัทมะสุนทร คัลเลน

กันยายน 2569

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลัง และความสำคัญของหัวข้อที่จะศึกษา	1
1.2 การวิเคราะห์ความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของกระทรวงการต่างประเทศ	7
บทที่ 2 การวิเคราะห์ประเด็นศึกษาและผลการศึกษา	9
2.1 การกำหนดประเด็นศึกษา	9
2.2 การวิเคราะห์ประเด็นศึกษา	13
2.3 สรุปผลการศึกษา	19
บทที่ 3 ข้อเสนอ	22
3.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย	23
3.2 ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ	28
บรรณานุกรม	32
ภาคผนวก	37
ก. สถิติประชากรศาสตร์คู่สมรสข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ	38
ข. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการอบรมคู่สมรสนักการทูตไทย เพื่อเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการในต่างประเทศและสรุปผล จากแบบสอบถามฯ	39
ค. ประมวลรายวิชาและสถิติจำนวนชั่วโมงอบรมสำหรับคู่สมรส (ปี 2564-2569)	57
ง. ร่างโครงสร้างหลักสูตรการเตรียมความพร้อมคู่สมรสนักการทูตไทย	72
จ. ร่างคู่มือดิจิทัลสำหรับคู่สมรสนักการทูต : การเตรียมความพร้อมสำหรับ การประจำการ ในต่างประเทศ	80
ฉ. ร่างรายการตรวจสอบก่อนเดินทางไปประจำการในต่างประเทศสำหรับ คู่สมรสนักการทูต	86
ประวัติผู้เขียน	96

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	การศึกษากำหนดประเด็นวิเคราะห์ 4 ประเด็น	10
ตารางที่ 2	ประเภทข้อมูล แหล่งข้อมูล วัตถุประสงค์การใช้	12
ตารางที่ 3	โครงสร้างกลุ่มตัวอย่าง	12
ตารางที่ 4	การสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ	19
ตารางที่ 5	ปัญหาและสาเหตุ	19
ตารางที่ 6	ทางเลือกในการพัฒนา	21
ตารางที่ 7	ความเชื่อมโยงโครงสร้างหลักสูตร C-M-L ที่เสนอกับแนวปฏิบัติที่ดี ของต่างประเทศที่นำมาประกอบการพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อม คู่สมรสนักการทูตไทย	25

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ASOMFA	The Association of Spouses of Officials of the Ministry of Foreign Affairs ชมรมคู่สมรสข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ
DVIFA	Devawongse Varopakarn Institute of Foreign Affairs สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ
OAC	Overseas Assignment for Counsellor and Secretary หลักสูตรฝึกอบรมข้าราชการไปประจำการในต่างประเทศ ระดับเลขานุการฯ และที่ปรึกษา พร้อมทั้งคู่สมรส
OAG	Overseas Assignment for Other Government หลักสูตรฝึกอบรมหัวหน้าหน่วยงานและรองหัวหน้าหน่วยงานของ ส่วนราชการประจำการในต่างประเทศ พร้อมทั้งคู่สมรส

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง และความสำคัญของหัวข้อที่จะศึกษา

การไปประจำการในต่างประเทศมิใช่เพียงการเปลี่ยนสถานที่ทำงานของนักการทูต¹ หากเป็นการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่บริบททางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แตกต่างจากเดิม คู่สมรสจึงต้องปรับตัวทั้งในด้านการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ทางสังคม บทบาทภายในครอบครัว และการวางแผนชีวิตของตนเอง ขณะที่ความพร้อมของครอบครัวมีส่วนสำคัญต่อขวัญกำลังใจและความต่อเนื่องในการปฏิบัติภารกิจของนักการทูต ในขณะเดียวกัน โครงสร้างครอบครัวนักการทูตไทยมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งด้านเพศ สัญชาติ ศาสนา ภาษา และภูมิหลังทางวัฒนธรรม รวมถึงการรับรองการสมรสเพศเดียวกัน ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนว่าการเตรียมความพร้อมของกระทรวงการต่างประเทศต้องรองรับคู่สมรสในรูปแบบที่หลากหลายอย่างเท่าเทียมและสอดคล้องกับบริบททางกฎหมายและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ที่ผ่านมา กระทรวงการต่างประเทศได้เตรียมความพร้อมแก่ข้าราชการและคู่สมรสผ่านหลักสูตรสำหรับผู้ไปประจำการในต่างประเทศ ครอบคลุมตั้งแต่ระดับเอกอัครราชทูต อัครราชทูต กงสุลใหญ่ อัครราชทูตที่ปรึกษา ที่ปรึกษา เลขานุการเอก-โท-ตรี และสายสนับสนุน โดยคู่สมรสเข้าร่วมบางหัวข้อเฉพาะ เช่น “บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการ” “มรรยาทสังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยงและการแต่งกาย” และ “การปฐมพยาบาลเบื้องต้น” ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เวลาประมาณหัวข้อละ 3 ชั่วโมง การอบรมฯ เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารราชการในต่างประเทศ พ.ศ. 2552 ข้อ 10 ที่กำหนดให้ข้าราชการที่จะไปประจำการในต่างประเทศ “รวมทั้งคู่สมรส” ต้องเข้ารับการฝึกอบรมตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และหลักสูตรที่รัฐมนตรีว่าการ

¹ ในการศึกษาครั้งนี้ คำว่า “นักการทูต” หมายถึง ข้าราชการสังกัดกระทรวงการต่างประเทศที่เดินทางไปประจำการ ณ สถานเอกอัครราชทูต สถานกงสุลใหญ่ หรือคณะผู้แทนถาวรไทยในต่างประเทศเท่านั้น ทั้งนี้ มิได้รวมถึงข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่จากส่วนราชการอื่นที่ไปปฏิบัติงานในต่างประเทศ (ที่ประเทศไทย) เนื่องจากแต่ละส่วนราชการมีบทบาท หน้าที่ วัฒนธรรมองค์กร และความคาดหวังของหน่วยงานต้นสังกัดที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงจำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อให้การศึกษามีขอบเขตที่เหมาะสม มุ่งเน้นประเด็นได้อย่างชัดเจน และได้ข้อเสนอแนะที่นำไปปรับใช้กับหลักสูตรการอบรมของกระทรวงการต่างประเทศได้โดยตรง

กระทรวงการต่างประเทศกำหนด ทั้งนี้ การอบรมมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้และความพร้อมมิได้ทำให้คู่สมรสมีสถานะเป็นผู้ปฏิบัติงานของรัฐโดยอัตโนมัติ

จากการทบทวนหลักสูตรและความคิดเห็นของผู้เข้าอบรม พบว่ายังมีโอกาสพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันมากขึ้น หลักสูตรเดิมสะท้อนบริบทของคู่สมรสนักการทูตในอดีต ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสตรีชาวไทย การอบรมฯ ควรปรับให้ครอบคลุมผู้เรียนที่มีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ รูปแบบการสอนที่อาศัยการบรรยายจากวิทยากรหลายหน่วยงานทำให้หัวข้อที่เกี่ยวข้องกัน เช่น บทบาทคู่สมรส มรรยาทสังคม การแต่งกาย งานเลี้ยง พิธีการทูตและการเป็นผู้แทนไทย อาจมีเนื้อหาซ้ำกัน จึงควรประสานงานและจัดโครงสร้างเนื้อหาใหม่เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มเวลาให้กิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม การอภิปรายกรณีศึกษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติ โดยเรียนรู้จากทั้งกรณีที่ประสบความสำเร็จและกรณีที่เป็นบทเรียน ตลอดจนเพิ่มทักษะที่จำเป็นในบริบทปัจจุบัน เช่น การสื่อสารในภาวะวิกฤตและการตอบคำถามละเอียดอ่อนในวงสังคม ควบคู่กับการจัดทำคู่มือดิจิทัลสำหรับศึกษาล่วงหน้าและทบทวนระหว่างประจำการ ซึ่งรวบรวมกฎระเบียบสิทธิพื้นฐาน และข้อมูลอ้างอิงที่จำเป็น เพื่อให้คู่สมรสสามารถสืบค้นและนำไปใช้ได้อย่างสะดวกและต่อเนื่อง สอดคล้องกับพื้นฐานและเงื่อนไขครอบครัวที่แตกต่างกัน

การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลในรายงานฉบับนี้ มุ่งเน้นศึกษาการจัดฝึกอบรมสำหรับคู่สมรสของข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศในระดับต่ำกว่าหัวหน้าสำนักงาน (ได้แก่ ตำแหน่งอัครราชทูตที่ปรึกษา รองกงสุลใหญ่ หรือเทียบเท่าลงมา) มิได้ครอบคลุมถึงคู่สมรสของเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ ทั้งนี้ เนื่องจากข้าราชการในระดับต่ำกว่าหัวหน้าสำนักงานเป็นกลุ่มบุคลากรที่จะเติบโตขึ้นเป็นกำลังหลักและผู้บริหารขององค์กรในอนาคต การเตรียมความพร้อมและวางรากฐานการสนับสนุนคู่สมรสตั้งแต่ต้น ให้ได้สัมผัสประสบการณ์และเติบโตไปตามความก้าวหน้าทางอาชีพของข้าราชการ จึงมีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ต่อการบริหารกำลังคนของกระทรวงการต่างประเทศในระยะยาว และผู้วิจัยได้กำหนดห้วงระยะเวลาศึกษาข้อมูลย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2564-2568) ประกอบกับข้อมูลล่าสุดของ พ.ศ. 2569 ณ ช่วงเวลาที่ศึกษาเพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของการฝึกอบรมในช่วงเปลี่ยนผ่านซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ช่วงวิกฤตการณ์โควิด-19 ที่เงื่อนไขการอบรมต้องปรับตัวตามสถานการณ์ ไปจนถึงช่วงหลังโควิด-19 ที่มีการกลับมาจัดอบรมเต็มรูปแบบในชั้นเรียนอีกครั้ง แม้จะมีการอบรมผ่านระบบออนไลน์อยู่บ้างในบางกรณี แต่ยังไม่มีการจัดการอบรมในรูปแบบผสมผสาน (blended learning) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เดินทางไปประจำการ แล้วหรือติดขัดเรื่องเวลาสามารถเข้าร่วมได้อย่างยืดหยุ่นสำหรับคู่สมรสกลุ่มดังกล่าว นอกจากนี้ ยังไม่เคยมีการจัดการอบรมเป็นภาษาอังกฤษเลย ส่งผลให้ที่ผ่านมายังไม่มีคู่สมรสชาวต่างชาติที่ไม่เข้าใจภาษาไทย ได้รับการอบรมเตรียมความพร้อมในฐานะคู่สมรสเลยแม้แต่ครั้งเดียว ซึ่งถือเป็นช่องว่างที่สำคัญของหลักสูตรในปัจจุบัน

นอกจากช่องว่างด้านรูปแบบและภาษาดังกล่าวแล้ว เมื่อพิจารณาในเชิงเนื้อหาและมิติความสัมพันธ์ ปัญหาได้เกิดจากความหลากหลายของตัวคู่สมรส หากแต่เกิดจากช่องว่างระหว่างความคาดหวังที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยกับกลไกการเตรียมความพร้อมที่มีอยู่แต่เดิม ยังมีโอกาสพัฒนารอบความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับสถานะ สิทธิ ข้อพึงทราบ และขอบเขตการมีส่วนร่วมของคู่สมรส ประเด็นตั้งต้นของการศึกษาสะท้อนว่า การอบรมคู่สมรสในอดีตได้รับการพัฒนาขึ้นจากบริบทและโครงสร้างครอบครัวของผู้เข้าอบรมในช่วงเวลานั้น โดยองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ถ่ายทอดจากวิทยากรผู้มีประสบการณ์สูง ทั้งด้านมรรยาททางการทูต การเข้าสังคม และศิลปะการเป็นเจ้าภาพ มีคุณค่าและตอบโจทย์ผู้เรียนในบริบทดังกล่าวได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม เมื่อโครงสร้างครอบครัวและลักษณะของผู้เข้าอบรมมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งด้านเพศ สัญชาติ ศาสนา อาชีพ และภูมิหลังทางวัฒนธรรม เนื้อหาและตัวอย่างบางส่วนจึงอาจมีระดับความสอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีบริบทแตกต่างจากกลุ่มผู้เรียนหลักในอดีต เช่น คู่สมรสชาย คู่สมรสเพศเดียวกัน คู่สมรสต่างชาติ จึงมีโอกาสด้อยอดหลักสูตรให้ครอบคลุมบริบทและความต้องการที่หลากหลายยิ่งขึ้น

การศึกษานี้ได้มุ่งประเมินการปฏิบัติของบุคคลหรือสำนักงานใดเป็นรายกรณี หากมุ่งศึกษาช่องว่างและความจำเป็นในการสร้างความเข้าใจร่วมกัน เพื่อให้คู่สมรสได้รับการเตรียมความพร้อมที่เหมาะสม และสามารถเลือกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจ ความพร้อม และข้อจำกัดของแต่ละบุคคล ขณะเดียวกัน ในมิติการดำรงชีวิต ณ พื้นที่ประจำการ ความท้าทายประการหนึ่งคือ **ความแตกต่างระหว่างความคาดหวังต่อบทบาทของคู่สมรสในแต่ละสำนักงานกับบริบทชีวิตจริงของคู่สมรสแต่ละคน** โดยในบางสำนักงานความคาดหวังเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคู่สมรสในงานรับรองหรือกิจกรรมของสำนักงาน อาจถ่ายทอดผ่านหัวหน้าสำนักงาน คู่สมรสของหัวหน้าสำนักงาน หรือผู้บังคับบัญชา ภารกิจเฉพาะแต่ละสำนักงาน ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมา อย่างไรก็ตาม คู่สมรสแต่ละรายอาจมีข้อจำกัดด้านอาชีพ การดูแลครอบครัว เวลา หรือภารกิจส่วนบุคคลแตกต่างกัน ระดับและรูปแบบการมีส่วนร่วมจึงควรยืดหยุ่นตามความพร้อมและความสมัครใจของแต่ละบุคคล เมื่อยังไม่มีแนวทางกลางที่ช่วยแยกให้ชัดว่า **เรื่องใดเป็นข้อมูลที่คู่สมรสควรรู้ เรื่องใดเป็นธรรมเนียมทางสังคม และเรื่องใดเป็นการมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ** อาจเกิดความเข้าใจหรือความคาดหวังที่แตกต่างกัน เกิดความไม่มั่นใจในการวางตัวและนำไปสู่ความไม่แน่ใจหรือความอึดอัดโดยมิได้มีเจตนาจากฝ่ายใด

ก่อนที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 หรือกฎหมายสมรสเท่าเทียมจะมีผลบังคับใช้ สถานะ สิทธิ และแนวปฏิบัติสำหรับคู่ชีวิตเพศเดียวกันยังไม่ชัดเจนและอาจแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ส่งผลให้ข้าราชการที่ไปประจำการพร้อม

คู่ชีวิตเพศเดียวกันเผชิญข้อจำกัดทั้งด้านสวัสดิการ² และการใช้ชีวิตในบริบททางกฎหมาย การรับรองสถานะและการปฏิบัติจึงอาจขึ้นอยู่กับกฎหมายและบริบททางสังคมของรัฐผู้รับ ความเข้าใจหรือทัศนคติของผู้เกี่ยวข้องในแต่ละแห่ง และในบางกรณีอาจก่อให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน ความอึดอัดใจ และกระทบต่อความมั่นใจหรือความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในพื้นที่ประจำการ

แม้ว่าการประกาศใช้กฎหมายสมรสเท่าเทียม³ จะรับรองสถานะคู่สมรสตามกฎหมายไทย แต่ในทางปฏิบัติ การติดตามไปประจำการในต่างประเทศยังอาจเผชิญความท้าทายสำคัญในต่างแดน อันได้แก่ ความแตกต่างของกฎหมายและแนวปฏิบัติของประเทศผู้รับ โดยเฉพาะการรับรองสถานะ การตรวจลงตรา เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน ตลอดจนบริบททางสังคมและความปลอดภัย จึงจำเป็นต้องให้คู่สมรสรับทราบข้อมูลเฉพาะประเทศและแนวทางเตรียมความพร้อมที่ชัดเจนก่อนการประจำการเพื่อช่วยให้ปรับตัวได้อย่างมั่นใจ

ในเชิงการจัดการ การอบรมก่อนเดินทางเผชิญกับข้อจำกัดทางกายภาพและสภาวะความพร้อมของผู้เข้าอบรม เนื่องจากข้าราชการและคู่สมรสบางรายรับทราบการผลการพิจารณาประจำการในเวลากระชั้นชิดทำให้ไม่สามารถจัดสรรเวลาเข้ามาเข้าร่วมอบรมได้ บางรายมีพันธะงานประจำที่ไม่สามารถลาเข้ามาเข้าร่วมได้เต็มเวลา ขณะเดียวกัน ต้องบริหารจัดการภาระหลายด้านพร้อมกัน ทั้งงาน ครอบครัว บุตรและเอกสารก่อนเดินทาง ส่งผลให้การเข้าร่วมรับฟังการบรรยายในห้องเรียนอาจไม่สามารถเปิดรับเนื้อหาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพเนื่องจากภาวะความกดดันและความกังวลในสภาวะการเตรียมตัว

ข้อจำกัดสำคัญคือ การอบรมยังเน้นข้อมูลก่อนเดินทาง ขณะที่ปัญหาการปรับตัวจำนวนมากเกิดขึ้นเมื่อคู่สมรสเริ่มใช้ชีวิตในพื้นที่ประจำการแล้ว จึงควรมีกลไกการเรียนรู้และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทั้งแหล่งข้อมูลที่สืบค้นได้ ช่องทางสอบถามหน่วยงานเจ้าของเรื่อง และพื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือขอคำแนะนำ โดยสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ (DVIFA) อาจทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลและประสานระบบการเรียนรู้ ขณะที่ชมรมคู่สมรสข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ (ASOMFA) สนับสนุนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากผู้เคยประจำการตามความสมัครใจ แนวทางดังกล่าวจะช่วยเปลี่ยนการเตรียมความพร้อมจากการอบรมก่อนเดินทางเพียงครั้งเดียว ไปสู่ การเรียนรู้และการเข้าถึงข้อมูลหรือคำปรึกษาได้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงการประจำการ

การเตรียมความพร้อมที่ต่อเนื่องมีความสำคัญต่อทั้งคู่สมรสและนักการทูต งานวิจัยพบว่าการปรับตัวของคู่สมรสสัมพันธ์กับการปรับตัวและความตั้งใจอยู่ปฏิบัติงานต่อของผู้ไปประจำการ

² ในขณะนั้นประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายสมรสเท่าเทียม คู่ชีวิตเพศเดียวกันจึงยังไม่มีสถานะคู่สมรสตามกฎหมายจึงยังไม่สามารถเข้ารับ การอบรมก่อนออกประจำการ และยังไม่สามารถรับเงิน พ.ช.ด. ได้

ขณะที่การสนับสนุนจากองค์กรที่ครอบคลุมครอบครัวช่วยส่งเสริมการปรับตัวของทั้งผู้ปฏิบัติงาน คู่สมรส และบุตร³ ความพร้อมของครอบครัวจึงควรเป็นส่วนหนึ่งของระบบสนับสนุนกำลังคนและการลดความเสี่ยงของภารกิจในต่างประเทศ ทั้งยังช่วยลดปัญหาการปรับตัวและเอื้อให้นักการทูต ปฏิบัติภารกิจได้เต็มศักยภาพ

ในอีกด้านหนึ่ง การพัฒนาการอบรมยังช่วยให้คู่สมรสวางแผนชีวิต รักษาสุขภาพและความเป็นปัจเจก ตลอดจนปรับตัวได้อย่างมั่นใจ และหากมีความพร้อมและความสนใจก็สามารถมีส่วนร่วมเกื้อหนุนภารกิจในรูปแบบที่เหมาะสมกับเวลา อาชีพ ภาระครอบครัว และความถนัดของตน โดยการไม่เข้าร่วมกิจกรรมบางประเภทมิได้หมายถึงการไม่สนับสนุนภารกิจของคู่สมรสที่เป็นข้าราชการ

ในด้านการประกอบอาชีพ แม้คู่สมรสบางรายประสงค์จะรักษาความต่อเนื่องของเส้นทางอาชีพระหว่างติดตามไปประจำการ แต่การทำงานในประเทศผู้รับมิได้เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ หากต้องเป็นไปตามกฎหมายและแนวปฏิบัติของประเทศผู้รับ รวมถึงหลักประติบัติต่างตอบแทนระหว่างรัฐ (reciprocity) ในกรณีที่มีความตกลงให้คู่สมรสของบุคลากรทางการทูตของแต่ละฝ่ายสามารถขออนุญาตทำงานในประเทศของอีกฝ่ายได้ ทั้งนี้ ตามข้อมูลในช่วงเวลาที่ศึกษา ประเทศไทยยังไม่มี ความตกลงในลักษณะดังกล่าวกับประเทศใด ประเด็นนี้จึงควรเป็นส่วนหนึ่งของการเตรียมความพร้อม เพื่อให้คู่สมรสสามารถพิจารณาทางเลือกด้านอาชีพได้อย่างเหมาะสม เช่น การพัฒนาทักษะ การศึกษาเพิ่มเติม การรักษาเครือข่ายวิชาชีพ หรือการเตรียมความพร้อมสำหรับการกลับเข้าสู่เส้นทางอาชีพภายหลังสิ้นสุดการประจำการ ซึ่งช่วยให้ช่วงเวลาที่ติดตามไปต่างประเทศยังเป็นโอกาสในการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง

หัวข้อการศึกษานี้สอดคล้องกับ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น (02) การต่างประเทศ ซึ่งมุ่งให้การต่างประเทศไทยมีเอกภาพ มีบทบาทเชิงรุก และส่งผลต่อความมั่นคง ความมั่งคั่ง ความยั่งยืน มาตรฐานสากล และเกียรติภูมิของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินการบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และประชาชนทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะแผนย่อย “การต่างประเทศมีเอกภาพและบูรณาการ—มีพลัง (Synergy)” และเป้าหมายรหัส 020501⁴ ที่มุ่งให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมขับเคลื่อนการต่างประเทศ

³ Black, J. S. and G. K. Stephens, “The Influence of the Spouse on American Expatriate Adjustment and Intent to Stay in Pacific Rim Overseas Assignments,” *Journal of Management* 15, ฉบับที่ 4 (December 1989): 529. และ Shah, D., de Oliveira, R. T., Barker, M., Moeller, M., & Nguyen, T., “Expatriate Family Adjustment: How Organisational Support on International Assignments Matters,” *Journal of International Management* 28, ฉบับที่ 2 (2022): 1.

⁴ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม), [ออนไลน์], 2566, แหล่งที่มา: [https://image.mfa.go.th/mfa/0/mkKfL2iULZ/ผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลและกลไกประชารัฐ/แผนแม่บทฯ_ต่างประเทศ_66-80_\(ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม\).pdf](https://image.mfa.go.th/mfa/0/mkKfL2iULZ/ผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลและกลไกประชารัฐ/แผนแม่บทฯ_ต่างประเทศ_66-80_(ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม).pdf) [12 กรกฎาคม 2569].

อย่างมีเอกภาพ การพัฒนาการอบรมคู่สมรสเกื้อหนุนเป้าหมายดังกล่าวในฐานะกลไกสนับสนุนความพร้อมของกำลังคนในต่างประเทศ มิใช่การกำหนดให้คู่สมรสเป็นผู้ปฏิบัติงานของรัฐ

มิติพัฒนาดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับกรอบบรรทัดฐานและมาตรฐานสากลภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวคือ ทั้งอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูต ค.ศ. 1961 (Vienna Convention on Diplomatic Relations, 1961) และอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล ค.ศ. 1963 (Vienna Convention on Consular Relations, 1963) ต่างมิได้มีการกำหนดหรือระบุถึงบทบาท หน้าที่ หรือภารกิจของคู่สมรสไว้อย่างเป็นทางการ หากแต่ให้ความสำคัญกับมิติด้านการรับรองเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน (Privileges and Immunities) แก่ผู้ร่วมเดินทางในฐานะสมาชิกในครอบครัวของบุคลากรทางการทูตและกงสุลเพื่อการปฏิบัติการกิจเป็นหลัก บริบทดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบทบาทในการเกื้อหนุนภารกิจทางการทูตของคู่สมรสเป็นเรื่องของความสมัครใจและมิติทางสังคม มิใช่พันธหน้าที่ตามกฎหมาย ทั้งนี้ ระดับการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันตามความพร้อมและข้อจำกัดของแต่ละบุคคล โดยไม่กระทบต่อสถานะหรือคุณค่าของคู่สมรสในฐานะสมาชิกครอบครัว การเตรียมความพร้อมของกระทรวงการต่างประเทศจึงต้องสร้างสมดุลระหว่างการเคารพสิทธิ สถานะตามกฎหมาย และความเป็นปัจเจกของคู่สมรส ควบคู่กับการเปิดโอกาสให้คู่สมรสที่สมัครใจสามารถสนับสนุนภารกิจทางการทูตได้อย่างเหมาะสม

เมื่อพิจารณาตามกรอบ Final Value Chain Thailand (FVCT) งานวิจัยนี้เชื่อมโยงกับปัจจัยต้นน้ำ ได้แก่ การบูรณาการระหว่างส่วนราชการและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ความพร้อมด้านการต่างประเทศ การพัฒนาองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ตลอดจนขีดความสามารถของบุคลากรและองค์กร การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกลไกสนับสนุนที่เชื่อมโยงไปสู่ความพร้อมของนักการทูต ความต่อเนื่องของภารกิจและประสิทธิผลของการต่างประเทศไทย

ผลการศึกษาจะนำไปสู่ข้อเสนอในการพัฒนาหลักสูตรที่มีเนื้อหาแกนกลางร่วมกับเนื้อหาเฉพาะกลุ่มและเฉพาะบริบท ใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และมีกลไกสนับสนุนต่อเนื่องระหว่างประจำการ เพื่อยกระดับการอบรมจากการให้ข้อมูลก่อนเดินทางไปสู่ **ระบบการเตรียมความพร้อมของครอบครัวและกำลังคนในต่างประเทศ** ที่ครอบคลุมความหลากหลายและสามารถปฏิบัติได้จริง **ในเชิงผลประโยชน์ของประเทศ** ระบบการเตรียมความพร้อมที่เหมาะสมจะช่วยลดความเสี่ยงจากปัญหาการปรับตัวของครอบครัว รักษาความต่อเนื่องในการปฏิบัติการกิจ และเพิ่มโอกาสให้คู่สมรสที่สมัครใจสามารถเกื้อหนุนความสัมพันธ์ระดับประชาชนและภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทย อันเป็นการสนับสนุนภารกิจรักษาและเพิ่มพูนผลประโยชน์ของประเทศและประชาชนไทยในต่างประเทศอย่างยั่งยืน

1.2 การวิเคราะห์ความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของกระทรวงการต่างประเทศ

สภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศที่ผันผวนและซับซ้อน ทำให้กระทรวงการต่างประเทศต้องเสริมสร้างความพร้อมทั้งของนักการทูตและครอบครัว เพื่อให้สามารถปรับตัวและสนับสนุนการปฏิบัติการในต่างประเทศได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการรายปีของกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเป็นกรอบขับเคลื่อนการทูตเชิงรุกให้มีทิศทางชัดเจน และเกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมภายใต้แนวคิด “การทูตเพื่อประชาชน” และ แผนกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรบุคคลของกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2566-2570⁵ ซึ่งให้ความสำคัญกับการบริหารและพัฒนาบุคลากรอย่างยืดหยุ่น การส่งเสริมความสุขและความผูกพันต่อองค์กร การยอมรับความหลากหลาย ตลอดจนการพัฒนาสมรรถนะและนวัตกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาการอบรมคู่สมรสจึงเป็นส่วนหนึ่งของระบบสนับสนุนบุคลากรที่ไปปฏิบัติการในต่างประเทศ

สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการมีพันธกิจโดยตรงในการฝึกอบรม พัฒนาสมรรถนะด้านการทูต การต่างประเทศ ภาษา ทักษะการปฏิบัติงาน และการบริหารจัดการแก่ข้าราชการและคู่สมรสที่จะออกประจำการในต่างประเทศ รวมทั้งศึกษาและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายแก่กระทรวงการต่างประเทศ ดังนั้น การศึกษาความต้องการ ประสพการณ์ และข้อจำกัดของคู่สมรสจึงสามารถนำไปใช้พัฒนาหลักสูตรให้มีทั้งเนื้อหาแกนกลาง เนื้อหาเฉพาะตามความต้องการ และรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เช่น การเรียนในชั้นเรียน ออนไลน์ การเรียนรู้แบบผสมผสาน การจำลองสถานการณ์ ตลอดจนแหล่งข้อมูลและช่องทางให้คำปรึกษาระหว่างประจำการ

นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรยังสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายและโครงสร้างครอบครัวไทย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 หรือกฎหมายสมรสเท่าเทียม ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม 2568 ทำให้คู่สมรสเพศเดียวกันได้รับการรับรองตามกฎหมายไทยอย่างเท่าเทียม อย่างไรก็ตาม การรับรองสถานะ เอกสิทธิ์ และความคุ้มกัน ตลอดจนสิทธิและข้อจำกัดในการดำรงชีวิตยังอาจแตกต่างกันตามกฎหมายและแนวปฏิบัติของประเทศผู้รับ หลักสูตรจึงควรเชื่อมความรู้แกนกลางด้านกฎหมายไทยกับข้อมูลเฉพาะประเทศ เพื่อให้คู่สมรสสามารถประเมินข้อจำกัดและวางแผนชีวิตได้อย่างเหมาะสม

ขณะเดียวกัน การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเพศ สัญชาติ ศาสนา และภูมิหลังทางวัฒนธรรมต้องคำนึงถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยเฉพาะข้อมูลอ่อนไหวตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติ

⁵ กระทรวงการต่างประเทศ, แผนกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรบุคคลของกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2566-2570, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://image.mfa.go.th/mfa/0/mkKfL2iULZ/สนบ_ประกาศรับสมัครงาน/แผนยุทธศาสตร์.pdf [30 มิถุนายน 2569].

คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562⁶ การศึกษาจึงเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็น รักษาความลับ และรายงานผลโดยไม่ระบุตัวบุคคล

ในเชิงผลลัพธ์เชิงยุทธศาสตร์และการนำไปปฏิบัติ ผลการศึกษาจะช่วยให้กระทรวงการต่างประเทศมีข้อมูลประกอบการพัฒนาการอบรมจากการให้ข้อมูลก่อนเดินทางไปสู่ระบบเตรียมความพร้อมที่ต่อเนื่อง ยืดหยุ่น เข้าถึงได้ และเคารพความหลากหลาย ซึ่งก่อให้เกิดผลลัพธ์สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

- 1) การมีข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับปรับปรุงหลักสูตร รูปแบบการเรียนรู้ และกลไกสนับสนุนคู่สมรสอย่างตรงกับความต้องการ
- 2) การเสริมสร้างความรู้ ความมั่นใจ และความสามารถในการปรับตัวของคู่สมรสต่อบริบทในพื้นที่ประจำการใหม่
- 3) การสนับสนุนให้นักการทูตสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมั่นคง ต่อเนื่อง และเต็มศักยภาพ
- 4) การมีกลไกสนับสนุนกำลังคนในต่างประเทศที่ยืดหยุ่น เข้าถึงได้และสอดคล้องกับโครงสร้างครอบครัวยุคปัจจุบัน และ
- 5) การเปิดโอกาสให้คู่สมรสที่สมัครใจสามารถเกื้อหนุนความสัมพันธ์ระดับประชาชนและส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ ข้อเสนอจากการศึกษามีความเป็นไปได้สูงในการนำไปปฏิบัติจริงภายใต้ภารกิจด้านการฝึกอบรมของสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ โดยสามารถปรับเนื้อหาหลักสูตร ให้มีทั้งเนื้อหาแกนกลาง เนื้อหาเฉพาะกลุ่มและเนื้อหาเฉพาะพื้นที่ รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน และช่องทางการเรียนรู้และการสนับสนุนระหว่างประจำการ อาจเริ่มจากโครงการนำร่อง ประเมินผล และขยายผลตามความเหมาะสม เพื่อพัฒนาจากการอบรมก่อนเดินทางไปสู่ระบบเสริมสร้างความพร้อมของคู่สมรสและครอบครัว ที่ช่วยสนับสนุนประสิทธิภาพของภารกิจการทูตไทยในต่างประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562, มาตรา 26 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อในลัทธิ ศาสนาหรือปรัชญา พฤติกรรมทางเพศ ... โดยไม่ได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล...” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 69 ก (27 พฤษภาคม 2562): 64, <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/17082307.pdf>.

บทที่ 2

การวิเคราะห์ประเด็นศึกษาและผลการศึกษา

บทนี้นำเสนอการกำหนดและวิเคราะห์ประเด็นศึกษาว่าด้วยการพัฒนาการอบรมคู่สมรส นักการทูตไทยที่มีความหลากหลายทางเพศ เชื้อชาติ และศาสนา เพื่อเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการและโอกาสในการเกื้อหนุนภารกิจ โดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงทั้งข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ พร้อมใช้กรอบแนวคิดทางวิชาการเพื่ออธิบายสาเหตุ ช่องว่างเชิงโครงสร้าง ผลกระทบ แนวโน้ม และทางเลือกในการพัฒนาซึ่งจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายและข้อเสนอเชิงปฏิบัติต่อไป

แนวคิดพื้นฐาน คือ คู่สมรสมีได้มีหน้าที่ราชการโดยอัตโนมัติ แต่เป็นสมาชิกครอบครัวที่อยู่ในบริบทของการประจำการ จึงควรได้รับข้อมูลและการเรียนรู้ที่จำเป็นอย่างเหมาะสม ทัดเทียมตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล ขณะเดียวกัน หากมีความพร้อมและประสงค์จะมีส่วนร่วม เกื้อหนุนภารกิจ ก็ควรเป็นไปโดยสมัครใจ ยึดหยุ่นตามบริบท และอยู่บนความเข้าใจร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง โดยการมีส่วนร่วมนั้นยังเป็นโอกาสในการพัฒนาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และเครือข่ายของคู่สมรสเองด้วย

2.1 การกำหนดประเด็นศึกษา

2.1.1 ที่มา ปัญหา และโอกาสของประเด็นศึกษา

กระทรวงการต่างประเทศได้จัดการอบรมเตรียมความพร้อมแก่ข้าราชการและคู่สมรสอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นจุดแข็งสำคัญของระบบบริหารบุคลากรทางการทูต อย่างไรก็ตาม บริบทของครอบครัว นักการทูตและสภาพแวดล้อมของการประจำการได้เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งจากสัดส่วน คู่สมรสชาย คู่สมรสต่างชาติ คู่สมรสเพศเดียวกัน คู่สมรสที่มีอาชีพของตนเอง และครอบครัวที่มีบุตร หรือบุคคลในอุปการะ ตลอดจนสุขภาวะทางใจ และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม

ปัญหาที่ต้องศึกษามาจากบริบทที่เปลี่ยนไป ความไม่สอดคล้องระหว่าง “สิ่งที่ระบบการอบรมจัดให้” กับ “เงื่อนไขชีวิตและความจำเป็นของคู่สมรสในปัจจุบัน” ขณะที่โอกาสสำคัญ คือ การต่อยอด หลักสูตรและเครือข่ายที่มีอยู่ให้เป็นระบบการเตรียมความพร้อมที่ยืดหยุ่น สองภาษา จำแนกตามความจำเป็นและสนับสนุนการเรียนรู้ของคู่สมรสตลอดการประจำการ

2.1.2 ประเด็นและคำถามการศึกษา

การศึกษากำหนดประเด็นวิเคราะห์ 4 ประเด็น ซึ่งเชื่อมโยงกันเป็นระบบ ดังนี้

ตารางที่ 1 การศึกษากำหนดประเด็นวิเคราะห์ 4 ประเด็น

ประเด็นศึกษาและ คำถามวิเคราะห์	กลุ่ม/ ความต้องการ	ปัญหา/ช่องว่าง	สิ่งที่ควรปรับ/เสริม
1. รูปแบบ เวลา และระบบ การเข้าถึง การจัดอบรมปัจจุบัน สอดคล้อง กับข้อ จำกัดด้านงาน เวลาและ สถานที่ ของคู่สมรสเพียงใด	คู่สมรสที่ทำงาน/มี ภาระครอบครัว ต้องการรูปแบบที่ เข้าถึงได้อย่าง ยืดหยุ่น	เวลาและรูปแบบ การอบรมไม่ สอดคล้องกับข้อ จำกัดของผู้เรียน และเนื้อหาทบทวน ภายหลังได้จำกัด	ปรับ เวลาและ รูปแบบ เพิ่มการ เรียนรู้แบบผสมผสาน สื่อออนไลน์และการ ทบทวนภายหลัง
2. ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา และการสื่อสาร การอบรมรองรับคู่สมรสต่างชาติ และครอบครัวพหุวัฒนธรรม เพียงใด	คู่สมรสต่างชาติและ ครอบครัวพหุ วัฒนธรรมต้องการ ข้อมูลที่เข้าถึงได้ โดยตรงและเข้าใจ บริบท	การอบรมและข้อมูล ยังเน้นภาษา ไทย และได้รับข้อมูล ประเทศประจำการ ไม่เพียงพอ	เสริม สื่อ/เอกสาร ภาษาอังกฤษ การทำ ความเข้าใจข้าม วัฒนธรรมและศาสนา และข้อมูลเฉพาะ ประเทศ
3. โครงสร้างครอบครัว อัตลักษณ์ และเส้นทางอาชีพ หลักสูตรตอบสนองคู่สมรสชาย คู่สมรสเพศ เดียวกัน คู่สมรสที่มี อาชีพและครอบครัว ที่มีผู้ในอุปการะหรือไม่	คู่สมรสเพศเดียว กัน ผู้มีอาชีพ ครอบครัว ที่มีผู้ในอุปการะ และคู่สมรสชายมี เงื่อนไขและความ ต้องการแตกต่างกัน	หลักสูตรแบบเดียว ไม่สามารถตอบ ความต้องการเฉพาะ ได้ครบ และข้อมูล สิทธิ/การทำงาน/ สถานะในประเทศ ผู้รับยังไม่เป็นระบบ	ปรับ เป็น Core + Modules ตามความ จำเป็น
4. บทบาท สุขภาวะและ การสนับสนุนต่อเนื่อง คู่สมรสเข้าถึงการเรียนรู้ต่อเนื่อง และการขอรับคำปรึกษาในช่วง ต่าง ๆ เพียงไร	คู่สมรสทุกกลุ่ม ต้องการความ ชัดเจนด้านบทบาท สิทธิ ความปลอดภัย สุขภาวะ และ	บทบาทและความ คาดหวังไม่ชัดเจน และการอบรมก่อน เดินทางเพียงครั้ง เดียวไม่ตอบปัญหา	เพิ่ม ความชัดเจน และความเข้าใจ ร่วมกันด้านบทบาท สุขภาวะ/ความ ปลอดภัย และกลไก

ประเด็นศึกษาและ คำถามวิเคราะห์	กลุ่ม/ ความต้องการ	ปัญหา/ช่องว่าง	สิ่งที่ควรปรับ/เสริม
	ช่องทางหาข้อมูล จำเป็น	ที่เกิดระหว่าง ประจำการทั้งหมด	การเรียนรู้ สืบค้น ข้อมูลและขอ คำปรึกษา

คำถามหลักของการศึกษาคือระบบการอบรมคู่สมรสนักการทูตไทยในปัจจุบันสามารถตอบสนอง ต่อความหลากหลายและสภาพการดำรงชีวิตจริงในต่างประเทศได้เพียงใด มีช่องว่างเชิงโครงสร้าง ในด้านใดและควรพัฒนาไปสู่รูปแบบใดเพื่อเสริมความพร้อมของครอบครัว และสนับสนุนความต่อเนื่องของภารกิจทางการทูต

2.1.3 ขอบเขตและความสำคัญต่อภารกิจของหน่วยงาน

การศึกษามุ่งที่คู่สมรสของข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศที่ติดตาม เคยติดตาม กำลังจะติดตาม หรือมีโอกาสติดตามไปประจำการในต่างประเทศ โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มข้าราชการระดับ ต่ำกว่าหัวหน้าสำนักงาน เนื่องจากเป็นกำลังหลักของกระทรวงฯ และเป็นกลุ่มที่จะเติบโตเป็นผู้บริหาร ในอนาคต ทั้งนี้ การศึกษาครอบคลุมการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทาง การดำรงชีวิตระหว่างประจำการ และการเข้าถึงข้อมูลหรือความช่วยเหลือที่จำเป็น โดยพิจารณา คู่สมรสในฐานะสมาชิกครอบครัวที่ติดตามไปประจำการ มิใช่ในฐานะผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ

ประเด็นดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการต่างประเทศ โดยเฉพาะ สถาบัน การต่างประเทศทเววงส์วโรปการในฐานะหน่วยงานด้านการพัฒนาบุคลากร สำนักบริหารบุคคล ในฐานะผู้ดูแลข้อมูลและสิทธิประโยชน์ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพิธีการทูต งานกงสุล และการบริหารราชการในต่างประเทศ การพัฒนาระบบดังกล่าวมีนัยต่อการบริหารกำลังคน การลดความเสี่ยงครอบครัว การรักษาความต่อเนื่องของภารกิจ และภาพลักษณ์ของประเทศไทย

2.1.4 วิธีการศึกษา แหล่งข้อมูล และข้อจำกัด

การศึกษาใช้วิธีแบบผสมผสาน โดยนำข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ร่วมกัน และตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 2 ประเภทข้อมูล แหล่งข้อมูล วัตถุประสงค์การใช้

ประเภทข้อมูล	แหล่งข้อมูล	วัตถุประสงค์การใช้
ข้อมูลปฐมภูมิ	แบบสอบถาม จำนวน 81 ชุด (รายละเอียดดูภาคผนวก ข.)	โครงสร้างกลุ่มตัวอย่าง การเข้าถึงการอบรม ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะ
ข้อมูลปฐมภูมิ	การสัมภาษณ์และคำตอบ ปลายเปิด	ประสบการณ์ การปรับตัว ความคาดหวัง และผลกระทบเชิงคุณภาพ
ข้อมูลทุติยภูมิ	สถิติประชากรศาสตร์คู่สมรส ข้าราชการกระทรวงการ ต่างประเทศ จำนวน 492 คน (รายละเอียดดูภาคผนวก ก.)	โครงสร้างประชากรคู่สมรส สัญชาติ และ คู่สมรสเพศเดียวกัน
ข้อมูลทุติยภูมิ	แบบประเมินรายวิชา พ.ศ. 2564-2569 จำนวน 362 ชุด	ความพึงพอใจ ประสิทธิภาพ และข้อจำกัดของ การจัดอบรมเดิม
ข้อมูลทุติยภูมิ	กฎหมาย ระเบียบ หลักสูตร และ เอกสารนโยบาย	สถานะ สิทธิ สวัสดิการ และกรอบการบริหาร ที่เกี่ยวข้อง

การตอบแบบสอบถามเป็นไปโดยสมัครใจและมีได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบความน่าจะเป็น ผลการศึกษาจึงใช้เพื่อการวิเคราะห์เชิงสำรวจและเชิงนโยบาย มิได้อ้างว่าเป็นตัวแทนของประชากร คู่สมรสทั้งหมดในเชิงสถิติ อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างครอบคลุมความหลากหลายหลายมิติ และมีผู้มีประสบการณ์ ติดตามไปประจำการเป็นสัดส่วนสูง จึงให้ข้อมูลที่มีคุณค่าต่อการวิเคราะห์สภาพจริง และต่อการออกแบบแนวทางพัฒนา

2.1.5 โครงสร้างกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 3 โครงสร้างกลุ่มตัวอย่าง

มิติ	รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	หญิง	43	53.1
	ชาย	38	46.9
ความสัมพันธ์	คู่สมรสต่างเพศ	72	88.9
	คู่สมรสเพศเดียวกัน	9	11.1
สัญชาติ	ไทย	63	77.8
	ต่างชาติหรือสองสัญชาติ	18	22.2

มิติ	รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพก่อนติดตาม	ทำงานเต็มเวลา	62	76.5
	อื่น ๆ	19	23.5
ภาระดูแล	มีบุตรหรือบุคคลในอุปการะติดตาม	49	60.5
	ไม่มี	32	39.5
ประสบการณ์	1-2 ครั้ง	53	65.5
	3 ครั้งขึ้นไป	23	28.4
	ยังไม่เคยติดตาม	5	6.2

ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนว่ากลุ่มตัวอย่างมิได้มีลักษณะเป็น “คู่สมรสแม่บ้าน” เพียงรูปแบบเดียว แต่ประกอบด้วยผู้ทำงานเต็มเวลา คู่สมรสชาย คู่สมรสเพศเดียวกัน คู่สมรสต่างชาติ และผู้มีภาระดูแลครอบครัวในสัดส่วนที่ควรนำมาพิจารณาในการออกแบบระบบการอบรม

2.2 การวิเคราะห์ประเด็นศึกษา

การวิเคราะห์ใช้โครงสร้างเดียวกันทุกประเด็น ได้แก่ สภาพปัจจุบันและหลักฐาน ปัญหา และสาเหตุ ผลกระทบ แนวโน้มและนโยบายเชิงนโยบาย พร้อมตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างฐานข้อมูล กระบวนการ แบบสอบถาม แบบประเมิน และคำตอบเชิงคุณภาพ

2.2.1 รูปแบบ เวลา และระบบการเข้าถึงการอบรม

2.2.1.1 สภาพปัจจุบัน

แม้ความหลากหลายของคู่สมรสด้านเพศ สัญชาติ ภาษา ศาสนา อาชีพ และโครงสร้างครอบครัว จะทำให้เกิดความต้องการเฉพาะที่แตกต่างกัน แต่ผลการศึกษาพบว่าคู่สมรสทุกกลุ่มยังเผชิญข้อจำกัดพื้นฐานร่วมกันด้วย โดยเฉพาะด้านเวลา รูปแบบ การเข้าถึงการอบรม และการเข้าถึงข้อมูลที่เป็น การพัฒนาหลักสูตรจึงควรรองรับทั้งความต้องการร่วมและความต้องการเฉพาะของผู้เรียนควบคู่กัน เมื่อพิจารณาหลักสูตรการเตรียมความพร้อมคู่สมรสก่อนออกประจำการของสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการในช่วงปี 2564-2569 (ตามภาคผนวก ค.) พบว่า

1) คู่สมรสได้รับการอบรมในหลักสูตรที่ DVIFA จัดอบรมข้าราชการและคู่สมรสที่จะไปประจำการในต่างประเทศ ทั้งวิชาเฉพาะคู่สมรสและวิชาที่เรียนร่วมกับข้าราชการ ดังนี้

(1) หลักสูตรฝึกอบรมหัวหน้าหน่วยงาน รองหัวหน้าหน่วยงานของส่วนราชการประจำการในต่างประเทศพร้อมทั้งคู่สมรส (Overseas Assignment for other Government หรือ OAG) ซึ่งเรียนร่วมกับทีมประเทศไทยสำนักงานอื่น ๆ

(2) หลักสูตรฝึกอบรมข้าราชการไปประจำการในต่างประเทศ ระดับเลขานุการฯ และที่ปรึกษา พร้อมทั้งคู่สมรส (Overseas Assignment for Counsellor and secretary หรือ OAC)

2) OAG มีเวลาเรียนของคู่สมรสรวมประมาณ 12-23 ชั่วโมง และ OAC ประมาณ 13.5-28 ชั่วโมง ในแต่ละปี/รุ่น โดยไม่นับวิชาเลือกที่จัดในบางปี เช่น การปฐมพยาบาล การรับมือภาวะวิกฤต และการป้องกันตัว

3) ในช่วงปี 2564-2566 วิชาเฉพาะคู่สมรสโดยทั่วไปประกอบด้วย 2 กลุ่มหลัก รวมประมาณ 6 ชั่วโมง ได้แก่

(1) การเตรียมความพร้อมและบทบาทคู่สมรสในการสนับสนุนงานราชการ

(2) มรรยาทสังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยง และการแต่งกาย

ตั้งแต่ปี 2567 เนื้อหาวิชาเฉพาะคู่สมรสมีการบูรณาการมากขึ้น โดย OAC และส่วนใหญ่ของ OAG ลดเหลือประมาณ 3 ชั่วโมง ขณะที่ OAG ปี 2569 มีวิชาเฉพาะคู่สมรสรวม 5 ชั่วโมง

4) วิชาที่คู่สมรสเรียนร่วมกับข้าราชการครอบคลุมประเด็นสำคัญ เช่น

(1) การเป็นผู้แทนไทยและทีมประเทศไทย

(2) เอกลักษณ์และความคุ้มกัน

(3) การต่อต้านการข่มขืนและการรักษาความปลอดภัย

(4) งานแบบพิธีและการเยือนระดับสูง พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย

(5) การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม

(6) วิถีไทย ชุมชนไทย

(7) การบริหารสถานการณ์ฉุกเฉิน (ในบางปี)

5) ในปี 2569 คู่สมรสในหลักสูตร OAG เรียนรวม 17 ชั่วโมง แบ่งเป็นวิชาเฉพาะคู่สมรส 5 ชั่วโมง และวิชาเรียนร่วมกับข้าราชการ 12 ชั่วโมง ส่วน OAC เรียนรวม 14.5 ชั่วโมง แบ่งเป็นวิชาเฉพาะคู่สมรส 3 ชั่วโมง และวิชาเรียนร่วม 11.5 ชั่วโมง

6) ตั้งแต่ปี 2567 มีวิชาเลือก การช่วยชีวิตและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น 3 ชั่วโมง ตามความสมัครใจ

7) คู่สมรสสามารถสมัครเรียนภาษาของประเทศประจำการเพิ่มเติมได้ตามความสมัครใจ โดยหลักสูตรพื้นฐานกำหนด 30-60 ชั่วโมง ตามประเภทภาษา และระดับ Intermediate หรือ Advanced 30 ชั่วโมง

8) ข้อจำกัดในการเข้าร่วมอบรม ผู้ตอบแบบสอบถาม 62 คน หรือร้อยละ 76.5 ทำงานเต็มเวลา และอีก 5 คน หรือร้อยละ 6.2 ประกอบธุรกิจหรืออาชีพอิสระ รวมเป็น 67 คน หรือร้อยละ 82.7 ที่มีภาระอาชีพซึ่งส่งผลต่อการจัดสรรเวลา

9) ข้อมูลการเข้าร่วมอบรมพบว่า ผู้ตอบจำนวนหนึ่ง ไม่เคยเข้าร่วม หรือเข้าร่วมได้เพียงบางส่วน โดยคำตอบปลายเปิดสะท้อนข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ การแจ้งกำหนดการ กระชั้นชิด การอบรมตรงกับเวลาทำงาน และการจัดอบรมในช่วงก่อนเดินทางซึ่งเป็นช่วงที่ครอบครัวมีภาระเตรียมตัวและย้ายถิ่นสูง

2.2.1.2 ปัญหาและสาเหตุ

1) รูปแบบการอบรมเป็นการเข้าเรียนพร้อมกัน ณ สถานที่และเวลาที่กำหนดทำให้ผู้มีงานประจำเข้าถึงได้จำกัด

2) ทราบผลการพิจารณาออกประกาศการกระชั้นชิดทำให้การอบรมกระชั้นชิด ผู้เข้าอบรมไม่สามารถวางแผนล่วงหน้า และจัดการภาระครอบครัวได้

3) เนื้อหาจำนวนมากถูกรวมไว้ในช่วงก่อนเดินทาง ซึ่งเป็นช่วงที่ครอบครัวมีภาระทางความคิดและภาระงานสูงที่สุด

4) การอบรมเป็นลักษณะกิจกรรมครั้งหนึ่งมากกว่าระบบความรู้ที่ทบทวนและเข้าถึงซ้ำได้

เมื่อวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ของ Malcolm Knowles ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ต้องการความยืดหยุ่น การกำหนดจังหวะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเนื้อหาที่นำไปใช้ได้ทันที ขณะเดียวกัน ทฤษฎีภาระทางปัญญาของ John Sweller อธิบายว่า การอัดข้อมูลจำนวนมากในช่วงก่อนเดินทาง อาจทำให้ผู้เรียนไม่สามารถประมวลและจดจำข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.1.3 ผลกระทบและแนวโน้ม

หากรูปแบบยังคงเดิม คู่สมรสที่มีงานประจำจะมีความเสี่ยงต่อการพลาดโอกาสได้รับข้อมูลที่จำเป็นต่อการออกประกาศการ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลด้านสิทธิ ความปลอดภัย การรักษาพยาบาล การศึกษา และการเตรียมตัว ส่งผลให้ปัญหาที่สามารถป้องกันได้ ถูกผลักไปแก้ไขในพื้นที่ประจำการ แนวโน้มการทำงานเต็มเวลา การทำงานทางไกล และอาชีพข้ามพรมแดนที่เพิ่มขึ้น จะยิ่งทำให้การอบรมในเวลาราชการเพียงรูปแบบเดียวไม่เพียงพอ

2.2.1.4 นัยเชิงนโยบาย

ระบบควรเปลี่ยนจากการจัดอบรมแบบชั้นเรียนเพียงช่องทางเดียว ไปสู่การเรียนรู้แบบผสมผสาน ประกอบด้วย บทเรียน on-demand ขนาดสั้น คลังข้อมูลรายประเทศ การแจ้งกำหนดการล่วงหน้า และกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ที่เลือกเข้าร่วมได้ทั้งแบบในสถานที่และออนไลน์

2.2.2 ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา และการสื่อสาร

2.2.2.1 สภาพปัจจุบัน

ฐานข้อมูลกระทรวงการต่างประเทศระบุว่า มีคู่สมรส ต่างชาติ 75 คน หรือ ร้อยละ 15.2 จาก 28 สัญชาติ และมีผู้ตอบแบบสอบถามต่างชาติหรือถือสองสัญชาติ 18 คน หรือ ร้อยละ 22.2 โดยมีผู้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักหรือมีทักษะหลายภาษามีสัดส่วนสูง อย่างไรก็ตาม การอบรมและเอกสารในช่วงที่ศึกษาทั้งหมดเป็นภาษาไทย ทำให้คู่สมรสที่ไม่ใช้ภาษาไทยต้องพึ่งพา การถ่ายทอดข้อมูลจากนักการทูตผู้เป็นคู่สมรส

2.2.2.2 ปัญหาและสาเหตุ

- 1) ระบบการสื่อสารตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าคู่สมรสทุกคนใช้ภาษาไทยได้
- 2) เนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การไทย ธรรมเนียมทางการทูต และสิทธิประโยชน์ ยังไม่มีฉบับภาษาอังกฤษ
- 3) ขาดกลไกแนะนำประเทศและวัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ก่อนเดินทาง

2.2.2.3 ผลกระทบและแนวโน้ม

- 1) การเข้าถึงข้อมูลที่เป็นเพิ่มความเสี่ยงต่อการเข้าใจ คลาดเคลื่อน ความแปลกแยก ความเครียดข้ามวัฒนธรรม และการวางตัวไม่เหมาะสมโดยไม่เจตนา ขณะที่จำนวน ครอบครัว พหุวัฒนธรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น
- 2) การไม่มีเอกสาร/แหล่งข้อมูลเพื่อสืบค้น/อ้างอิงภาษาอังกฤษจะยิ่งเพิ่มความเหลื่อมล้ำ

2.2.2.4 นัยเชิงนโยบาย

- 1) ควรจัดให้มีการอบรมด้วยภาษาไทยและอังกฤษ
- 2) จัดทำคู่มือสิทธิและการดำรงชีวิต ภาษาไทยและอังกฤษ
- 3) เพิ่มโมดูล cultural and religious intelligence
- 4) พัฒนาฐานข้อมูลเฉพาะประเทศที่ระบุข้อปฏิบัติด้านกฎหมาย ศาสนา วัฒนธรรม และความปลอดภัย

2.2.3 โครงสร้างครอบครัว อัตลักษณ์ และเส้นทางอาชีพ

2.2.3.1 สภาพปัจจุบัน

สถานะข้อมูล 22 กรกฎาคม 2569 ข้าราชการที่มีคู่สมรสรวม 492 คน แบ่งเป็น คู่สมรสชาย 283 คน และคู่สมรสหญิง 209 คน ในจำนวนนี้เป็นคู่สมรสเพศเดียวกัน 11 คน ได้แก่ ชาย-ชาย 9 คน และหญิง-หญิง 2 คน คู่สมรสต่างชาติรวม 75 คน และคู่สมรสสัญชาติไทย 417 คน (รายละเอียดดูภาคผนวก ก.)

ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยคู่สมรสชาย 38 คน หรือร้อยละ 46.9 คู่สมรสเพศเดียวกัน 9 คน หรือร้อยละ 11.1 ผู้ทำงานเต็มเวลา 62 คน หรือร้อยละ 76.5 และมีบุตรหรือบุคคลในอุปการะติดตาม 49 คน หรือร้อยละ 60.5 นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมากต้องหยุดงาน ยุติการทำงาน เปลี่ยนอาชีพ หรือปรับรูปแบบการทำงานจากการติดตามไปประจำการ

2.2.3.2 ปัญหาและสาเหตุ

- 1) เนื้อหาและบรรยากาศบางส่วนยังอิงภาพคู่สมรสหญิงที่ทุ่มเทเวลาให้กับ การลาติดตามมากกว่าความหลากหลายของผู้เรียนจริง
- 2) หลักสูตรแบบ one-size-fits-all ไม่สามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะ ของคู่สมรสชาย คู่สมรสเพศเดียวกัน คู่สมรสต่างชาติ และผู้มีภาระอาชีพได้
- 3) ผลกระทบต่อเส้นทางอาชีพของคู่สมรสยังถูกมองเป็นเรื่องส่วนบุคคล มากกว่าความเสี่ยงด้านกำลังคนและครอบครัว
- 4) ข้อมูลประเทศผู้รับเกี่ยวกับการรับรองคู่สมรสเพศเดียวกัน สิทธิทำงาน การตรวจลงตราและความปลอดภัยยังไม่ถูกรวบรวมให้คู่สมรสสืบค้นได้

ทฤษฎีบทบาทขัดแย้งอธิบายว่า คู่สมรสนักการทูตอาจเกิดความตึงเครียด จากการต้องดำรงหลายบทบาทพร้อมกัน ทั้งคู่สมรส ผู้ประกอบอาชีพ ผู้ดูแลครอบครัว และสมาชิก ชุมชนทางการเมือง ทูต เมื่อเวลา ทรัพยากร และความคาดหวังของแต่ละบทบาทขัดกัน จึงอาจนำไปสู่ ความเครียดและความขัดแย้งในครอบครัว ดังนั้น ควรกำหนดขอบเขตบทบาทให้ชัด ยึดหลักความสมัครใจ และจัดระบบสนับสนุนที่ยืดหยุ่น ส่วนทฤษฎีการกำหนดตนเองของ Deci และ Ryan อธิบายว่า แรงจูงใจ และสุขภาวะขึ้นอยู่กับความต้องการพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ ความเป็นอิสระ ความรู้สึกว่าตนมี ความสามารถและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม คู่สมรสนักการทูตจึงมีแนวโน้มปรับตัวและ เกื้อหนุนภารกิจได้ดีขึ้น เมื่อมีสิทธิเลือกบทบาท ได้รับข้อมูลและมีทักษะเพียงพอ มีเครือข่ายสนับสนุน ที่ยอมรับความหลากหลาย ขณะที่ความคาดหวังที่ไม่สมจริง การขาดข้อมูล และการถูกกีดกัน อาจลดแรงจูงใจและกระทบสุขภาวะทางใจ

2.2.3.3 ผลกระทบและแนวโน้ม

ผลกระทบทางอาชีพอาจนำไปสู่การสูญเสียรายได้ ความก้าวหน้า และ อัตลักษณ์ทางวิชาชีพ ส่งผลต่อความสัมพันธ์และความเต็มใจในการติดตาม ขณะที่กฎหมายสมรส เท่าเทียมและสัดส่วนข้าราชการหญิงที่เพิ่มขึ้นทำให้คู่สมรสชายและคู่สมรสเพศเดียวกันมีแนวโน้ม เพิ่มขึ้น ระบบที่ไม่ปรับตัวอาจสร้างความรู้สึกถูกมองข้ามและเพิ่มความเสี่ยงต่อการปฏิเสธ การติดตาม

2.2.2.4 นัยเชิงนโยบาย

ควรปรับหลักสูตรเป็น core curriculum ร่วมกับ tailored modules ได้แก่ โมดูลคู่สมรสต่างชาติ โมดูลคู่สมรสเพศเดียวกัน โมดูลการรักษาเส้นทางอาชีพและการทำงานทางไกล โมดูลครอบครัวที่มีบุตรหรือผู้สูงอายุ และโมดูลสำหรับคู่สมรสชาย โดยใช้ภาษาที่เป็นกลางและไม่ยึดติดกับบทบาททางเพศ

2.2.4 บทบาท ความคาดหวัง สุขภาวะ และระบบสนับสนุนต่อเนื่อง

2.2.4.1 สภาพปัจจุบัน

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับความปลอดภัย กฎหมาย และสิทธิประโยชน์ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.58 จาก 5 และให้ความสำคัญกับการปรับตัว และสุขภาวะทางใจเฉลี่ย 4.38 ขณะที่ร้อยละ 94.8 เห็นว่าสุขภาวะและการปรับตัวของคู่สมรสส่งผลต่อการปฏิบัติงานของนักการทูต คำตอบปลายเปิดยังเรียกร้องให้กำหนดขอบเขต บทบาทและความคาดหวังของคู่สมรสให้ชัดเจน และเสนอระบบพี่เลี้ยงที่ให้คำปรึกษา มีได้ตั้งแต่ก่อนและระหว่างประจำการ

2.2.4.2 ปัญหาและสาเหตุ

1) ไม่มีกรอบกลางที่แยกชัดเจนระหว่างข้อมูลที่คู่สมรสจำเป็นต้องรับบทบาทโดยสมัครใจ และหน้าที่ราชการของข้าราชการ

2) ความคาดหวังของหัวหน้าสำนักงานหรือสภาพแวดล้อมทางสังคมในแต่ละพื้นที่อาจแตกต่างกัน

3) การอบรมก่อนเดินทางเพียงครั้งเดียวไม่สามารถรองรับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงระหว่างประจำการ

4) ขาดช่องทางปรึกษาที่คู่สมรสเข้าถึงได้โดยตรง

แนวคิด job demands-resources อธิบายว่า ภาระด้านการปรับตัวงานดูแลครอบครัว และความคาดหวังทางสังคมจะก่อความเครียดหากไม่มีทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอ ขณะที่แนวคิด psychological safety เชื่อว่าบุคคลต้องสามารถถามขอความช่วยเหลือและสะท้อนปัญหาได้โดยไม่กลัวผลกระทบ

2.2.4.3 ผลกระทบและแนวโน้ม

ความไม่ชัดเจนของบทบาทอาจทำให้คู่สมรสรู้สึกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นภาระบังคับหรือในทางกลับกันไม่ทราบข้อควรระวังด้านข้อมูล ภาพลักษณ์ และความปลอดภัย หากไม่มีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ปัญหาความโดดเดี่ยว ความรู้สึกสับสนต่อวัฒนธรรมที่ไม่คุ้นเคย และความขัดแย้งในครอบครัวอาจกระทบสมาธิและประสิทธิผลของนักการทูต

2.2.4.4 นัยเชิงนโยบาย

ควรจัดทำแนวทางสถานะและบทบาทของคู่สมรสที่ยืนยันความสมัครใจ ให้ข้อมูลที่ควรรู้ และจัดตั้งระบบสนับสนุนต่อเนื่องผ่านกลไกพี่เลี้ยง ช่องทางปรึกษา และความร่วมมือระหว่าง DVIFA หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ ASOMFA โดยต้องคำนึงถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และการส่งต่อกรณีที่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญ

2.2.5 การสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ

ตารางที่ 4 การสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ

ประเด็น	หลักฐานจากแบบสอบถาม	หลักฐานสนับสนุนอื่น	ข้อสรุปเชิงวิเคราะห์
การเข้าถึง	ข้อจำกัดด้านงานและเวลา	แบบประเมินสะท้อนข้อจำกัดของการอบรมครั้งเดียว	ต้องมี hybrid/on-demand และแจ้งล่วงหน้า
ภาษาและสัญชาติ	ต่างชาติ/สองสัญชาติ 22.2%	ฐานข้อมูลกระทรวงฯ ต่างชาติ 15.2% จาก 28 สัญชาติ	ต้องมีระบบสองภาษาและคู่มือมาตรฐาน
โครงสร้างครอบครัว	คู่สมรสชาย 46.9% เพศเดียวกัน 11.1%	ฐานข้อมูลกระทรวงฯ มีคู่สมรสเพศเดียวกัน 11 คน	ต้องใช้หลักสูตรแบบ modular และเป็นกลางทางเพศ
สุขภาวะและการสนับสนุน	สุขภาวะสัมพันธ์กับผลงานนักการทูต (4.74 จาก 5)	คำตอบปลายเปิดประสงค์ให้มีระบบพี่เลี้ยงหรือผู้ให้คำปรึกษาระหว่างประจำการ	ต้องเปลี่ยนจาก one-off เป็นช่องทางเรียนรู้ต่อเนื่อง

2.3 สรุปผลการศึกษา

2.3.1 ปัญหาและสาเหตุ

ตารางที่ 5 ปัญหาและสาเหตุ

ปัญหาหลัก	สาเหตุ	ผลกระทบโดยตรง
1. การเข้าถึงมีข้อจำกัด	รูปแบบและเวลาการอบรมไม่สอดคล้องกับคู่สมรสที่มีงานประจำ	ผู้ปฏิบัติงานประจำพลาดข้อมูลและเตรียมตัวไม่ครบ
2. ระบบภาษาไม่ครอบคลุม	สื่อและการสื่อสารเน้นภาษาไทย	คู่สมรสต่างชาติเข้าไม่ถึงสิทธิและธรรมเนียม/วัฒนธรรมที่จำเป็น

ปัญหาหลัก	สาเหตุ	ผลกระทบโดยตรง
3. หลักสูตร ไม่จำแนกตาม ความต้องการ	สมมติฐานเดิมและโครงสร้าง one-size-fits-all	คู่สมรสชาย เพศเดียวกัน ต่างชาติ และผู้มีอาชีพถูกตอบสนองไม่เต็มที่
4. การสนับสนุน ไม่ต่อเนื่อง	อบรมครั้งเดียวและไม่มีพี่เลี้ยงระหว่าง ประจำการ	ปัญหาการปรับตัว สุขภาวะ และ บทบาท ถูกแก้ไขล่าช้า

2.3.2 แนวโน้ม โอกาส และประโยชน์จากการพัฒนา

แนวโน้มสำคัญในอนาคต ได้แก่ ครอบครัวนักการทูตมีความหลากหลายเพิ่มขึ้น ทั้งคู่สมรสชาย คู่สมรสต่างชาติ ครอบครัวยุติธรรม และคู่สมรสเพศเดียวกัน ตลอดจนรูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การทำงานทางไกลและอาชีพข้ามพรมแดน รวมถึงสภาพแวดล้อมการประจำการที่มีความซับซ้อนและต้องเผชิญสถานการณ์ที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งด้านวิกฤตภัยพิบัติ ความขัดแย้ง และสุขภาวะทางใจ แนวโน้มดังกล่าวเป็นโอกาสในการต่อยอดระบบการอบรมที่มีอยู่ให้ยืดหยุ่นเข้าถึงได้ และตอบสนองต่อเงื่อนไขชีวิตของคู่สมรสแต่ละกลุ่มได้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยเชื่อมการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทาง การเรียนรู้ระหว่างประจำการ และการถอดบทเรียนเมื่อครบวาระ เพื่อให้คู่สมรสสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์จริง สังสมความรู้ ทักษะ และเครือข่าย ตลอดจนถ่ายทอดองค์ความรู้แก่คู่สมรสรุ่นต่อไป เกิดเป็นกลไกการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

การพัฒนาดังกล่าวจะช่วยให้คู่สมรสเข้าถึงข้อมูลและเตรียมรับมือกับประเด็นที่สามารถป้องกันหรือวางแผนล่วงหน้าได้ดีขึ้น เพิ่มความพร้อม ความมั่นคงทางใจ และความสามารถในการปรับตัวของครอบครัว และมีส่วนช่วยลดปัจจัยที่อาจทำให้การติดตามไปประจำการเป็นไปได้ยากหรือไม่ต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน คู่สมรสที่มีความพร้อมและสมัครใจยังสามารถนำศักยภาพด้านภาษา ความรู้ ความถนัด เครือข่าย และประสบการณ์มาใช้เกื้อหนุนกิจกรรมด้านการทูตสาธารณะ วัฒนธรรม และชุมชน ตลอดจนภารกิจของสำนักงานได้อย่างเหมาะสม

ในระดับองค์การ ระบบดังกล่าวยังช่วยเปลี่ยนประสบการณ์ของคู่สมรสแต่ละรุ่นให้เป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำกลับมาปรับปรุงหลักสูตร คู่มือ และการเตรียมความพร้อมของรุ่นต่อไป อันเป็นการสั่งสมทุนความรู้ขององค์กร และสะท้อนภาพลักษณ์ของกระทรวงการต่างประเทศในฐานะองค์การที่บริหารความหลากหลาย คู่มือบุคลากรและครอบครัวอย่างเป็นระบบ และใช้ประสบการณ์ของบุคลากรและครอบครัวให้เกิดประโยชน์ต่อทางราชการในระยะยาว

2.3.3 ทางเลือกในการพัฒนา

ตารางที่ 6 ทางเลือกในการพัฒนา

ทางเลือก	องค์ประกอบ	ข้อดี	ข้อจำกัด
ทางเลือกที่ 1: ปรับปรุงระบบเดิม	เพิ่มวันอบรม / แจกส่งหน้า / เอกสารภาษาอังกฤษ/ เพิ่มหัวข้อเฉพาะกลุ่ม	ดำเนินการเร็ว ใช้ งบประมาณไม่สูง	ยังคงพึ่งพาการ อบรมเป็นครั้ง ๆ
ทางเลือกที่ 2: ปรับโครงสร้าง หลักสูตร	core curriculum + tailored modules + hybrid learning + country briefing	ตอบความหลากหลาย และเพิ่มการเข้าถึง	ต้องพัฒนาระบบ และสื่อใหม่
ทางเลือกที่ 3: ปฏิรูปทั้งวงจร	เชื่อม pre-departure, during- posting, mentorship, LMS และ reintegration	แก้ปัญหาเชิงระบบ และยั่งยืนที่สุด	ต้องมีเจ้าภาพร่วม งบประมาณ และ การกำกับข้อมูล

ผลการศึกษานับสนับสนุนการเลือกแนวทางแบบผสมทั้ง 3 ทางเลือกโดยเริ่มจากทางเลือกที่ 1 และ 2 เป็นแกนหลัก และพัฒนาไปสู่ทางเลือกที่ 3 แบบเป็นระยะ เพื่อให้เกิดผลได้จริงโดยไม่เพิ่มภาระ การบริหารมากเกินไปในช่วงเริ่มต้น

บทที่ 3

ข้อเสนอ

บริบทของคู่สมรสและครอบครัวนักการทูตในปัจจุบันมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งด้าน เพศ สัญชาติ ภาษา ศาสนา อาชีพ ภาระดูแลครอบครัว และรูปแบบการดำรงชีวิต ส่งผลให้ ความต้องการและข้อจำกัดในการเตรียมความพร้อมแตกต่างกันมากขึ้น ผลการศึกษาในบทที่ 2 พบว่า แม้การอบรมที่กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการอยู่มีจุดแข็งด้านคุณภาพวิทยากร การถ่ายทอด ประสบการณ์จริง ตลอดจนองค์ความรู้ด้านพิธีการทูต มารยาท ความปลอดภัย และการเตรียมความพร้อมก่อนประจำการ แต่ยังมีช่องว่างสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ (1) รูปแบบ เวลา และการเข้าถึงการอบรม (2) ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา และการสื่อสาร (3) โครงสร้างครอบครัว อัตลักษณ์ และเส้นทางอาชีพ และ (4) บทบาท ความคาดหวัง สุขภาวะ และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น แนวทางพัฒนาจึง ควรรักษาจุดแข็งของหลักสูตรเดิมและต่อยอดจาก “การอบรมก่อนเดินทาง” ไปสู่ “ระบบการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมของคู่สมรส” ที่ยืดหยุ่น เข้าถึงได้ รองรับความหลากหลาย และต่อเนื่องตลอด การประจำการ

หลักการสำคัญของข้อเสนอคือคู่สมรสมีได้มีหน้าที่ราชการโดยอัตโนมัติ การเข้าร่วม กิจกรรมหรือการเกื้อหนุนภารกิจต้องตั้งอยู่บนความสมัครใจ ความพร้อม ความถนัด และข้อจำกัด ของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจมิได้ก่อประโยชน์แก่ภารกิจของสำนักงานเพียง ฝ่ายเดียว หากยังเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเองของคู่สมรสโดยตรง ทั้งการได้รับองค์ความรู้ ประสบการณ์จริง ทักษะการสื่อสารและการเข้าสังคม ความเข้าใจด้านพิธีการและวัฒนธรรม ตลอดจนการสร้างเครือข่ายและการเรียนรู้จากบุคคลและสถานการณ์ที่อาจหาไม่ได้จากบริบทชีวิต ทั่วไป การได้ใช้ความรู้ ความสามารถ หรือประสบการณ์ของตนในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ยังช่วยให้ คู่สมรสมีความ รู้สึกถึงการมีส่วนร่วม การมีคุณค่า และความหมายของตนเองในช่วงชีวิตที่ติดตามไป ประจำการ มิใช่เป็นเพียงผู้ติดตามที่ต้องหยุดหรือวางบทบาทเดิมของตนไว้ชั่วคราว ประสบการณ์ที่สั่ง สมดังกล่าวยังมีคุณค่าในระยะยาว เนื่องจากเมื่อข้าราชการเติบโตขึ้นสู่ตำแหน่งที่มีความรับผิดชอบ สูงขึ้น เช่น เอกอัครราชทูตหรือกงสุลใหญ่ บริบททางสังคม การเป็นเจ้าภาพ การสร้างความสัมพันธ์ และการมีปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายต่าง ๆ ของครอบครัวย่อมกว้างและซับซ้อนขึ้นตามไปด้วยการเปิด โอกาสให้คู่สมรสได้เรียนรู้ ทดลอง และสั่งสมประสบการณ์ตามความสนใจและความสมัครใจตั้งแต่ ช่วงต้นของเส้นทางการประจำการ จึงมิใช่เพียงการสนับสนุนภารกิจในปัจจุบัน แต่เป็นการลงทุนใน

การพัฒนาศักยภาพของคู่สมรสเองและการเตรียมความพร้อมสำหรับบทบาทและบริบทที่อาจเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับขอบเขตการศึกษาที่มุ่งคู่สมรสของข้าราชการระดับต่ำกว่าหัวหน้าสำนักงาน ซึ่งเป็นกลุ่มข้าราชการที่จะเติบโตขึ้นเป็นกำลังหลักและผู้บริหารของกระทรวงฯ ในอนาคต

3.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษา ผู้เขียนเสนอให้กระทรวงการต่างประเทศพัฒนาการเตรียมความพร้อมคู่สมรสจากการทูตจากการอบรมก่อนเดินทาง ไปสู่ระบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ต่อเนื่อง และรองรับความหลากหลายของคู่สมรสด้านเพศ สัญชาติ ภาษา ศาสนา อาชีพ และบริบทครอบครัว โดยมีข้อเสนอสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

3.1.1 เสนอให้ DVIFA พัฒนาการอบรมเป็นระบบเตรียมความพร้อมและเรียนรู้ตลอดการประจำการ

เชื่อมการเรียนรู้ 3 ระยะ ได้แก่ ก่อนเดินทาง ระหว่างประจำการ และก่อนกลับประเทศไทย เพื่อให้คู่สมรสเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็น ปรับตัวและวางแผนชีวิตได้ รวมทั้งมีโอกาสเรียนรู้และใช้ศักยภาพเพื่อหนุนภารกิจตามความพร้อมและความสนใจ การพัฒนาดังกล่าวควรมุ่ง (1) ให้คู่สมรสทุกกลุ่มเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต (2) เสริมความพร้อมในการปรับตัว ดูแลครอบครัว รักษาสุขภาพ และวางแผนอาชีพ และ (3) เปิดโอกาสให้คู่สมรสที่มีความพร้อมและสนใจได้เรียนรู้ สังคมประสบการณ์ และใช้ศักยภาพของตนเพื่อหนุนภารกิจของไทยในรูปแบบที่เหมาะสม

3.1.2 เสนอให้ DVIFA โดยประสานงานกับหน่วยงานเจ้าของข้อมูล ปรับโครงสร้างหลักสูตรให้รองรับความแตกต่างของผู้เรียน

ยึดหลักว่าทุกคนได้รับความรู้พื้นฐานอย่างทัดเทียม ขณะที่ความต้องการเฉพาะได้รับการตอบสนองอย่างยืดหยุ่น โดยเสนอให้ปรับหลักสูตรจากรูปแบบเดียวสำหรับทุกคน เป็นแบบ 3 ชั้น ได้แก่

3.1.2.1 เนื้อหาแกนกลาง (Core: C) เป็นความรู้และทักษะพื้นฐานที่คู่สมรสทุกคนทุกอัตลักษณ์ควรได้รับเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการติดตามไปประจำการ เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับการทูตไทยและการทำงานของสำนักงานในต่างประเทศ สถานะ สิทธิและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคู่สมรส บริบทการทูตไทย พิธีการทูตและมรรยาททางสังคม เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน การรักษาความปลอดภัยและการรับมือภาวะฉุกเฉิน การสื่อสารและการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม

เนื้อหาแกนกลางควรรักษาจุดแข็งของหลักสูตรเดิม ทั้งการถ่ายทอดประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบริบทและนำไปใช้ได้จริง พร้อมสอดแทรกแนวคิดการเรียนรู้และสังคมนประสบการณ์ตลอดเส้นทางการประจำการ โดยชี้ให้เห็นว่า การเข้าสังคม

การเป็นเจ้าภาพ การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมตามความสมัครใจ ไม่เพียงเกื้อหนุนภารกิจ แต่ยังช่วยพัฒนาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ เครือข่าย และความมั่นใจของ คู่สมรสเอง ซึ่งสามารถต่อยอดในการประจำการครั้งต่อไปและเมื่อข้าราชการเติบโตสู่ตำแหน่งที่มีความรับผิดชอบสูงขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้คู่สมรสเห็นว่า การติดตามไปประจำการมิใช่การหยุดพัฒนาตนเอง แต่เป็นอีกช่วงหนึ่งของการเรียนรู้และเติบโต

3.1.2.2 หัวข้อเสริมเลือกตามความจำเป็น (Modules: M) จัดสำหรับประเด็นที่ไม่ จำเป็นต้องให้ผู้เข้าอบรมทุกคนเรียนร่วมกัน โดยสำรวจความต้องการก่อนการอบรม และเลือกจัดใน รูปแบบที่เหมาะสม เช่น การบรรยายสั้น การเสวนา คลิปออนไลน์ หรือเอกสารประกอบ โดยไม่จำเป็นต้องกำหนดเป็นรายวิชาถาวร ได้แก่

- 1) ด้านอาชีพและครอบครัว เช่น การรักษาเส้นทางอาชีพ การทำงานทางไกล และการเตรียมครอบครัวที่มีบุตรหรือบุคคลในอุปการะ
- 2) ด้านภาษาและการสื่อสาร เช่น ภาษาอังกฤษสำหรับการเข้าสังคมและบริบททางการทูต
- 3) สำหรับคู่สมรสต่างชาติ จัดข้อมูลภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการประจำการ บริบทการทูตไทย วัฒนธรรมไทย และช่องทางเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นโดยตรง
- 4) สำหรับคู่สมรสเพศเดียวกัน เน้นการเตรียมความพร้อมด้านอัตลักษณ์ ความเป็นส่วนตัว การจัดการข้อมูลส่วนบุคคล การสื่อสาร และประเด็นที่ควรตรวจสอบก่อนเดินทาง

3.1.2.3 ข้อมูลเฉพาะประเทศ (Local context and language readiness: L&LG) เช่น ภาษาประเทศประจำการ กฎหมาย การตรวจลงตรา สิทธิหรือข้อจำกัดในการทำงาน ระบบสุขภาพและการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ความปลอดภัย ภัยธรรมชาติ และการรับรองสถานะคู่สมรสเพศเดียวกัน เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้แตกต่างกันตามประเทศผู้รับและอาจเปลี่ยนแปลงได้ จึงควรอ้างอิงแหล่งข้อมูลทางการและสถานะข้อมูลล่าสุด

เพื่อให้ข้อเสนอด้านโครงสร้างหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ ผู้เขียนได้จัดทำร่างหัวข้อการอบรมโดยยึดหลักการรักษาเนื้อหาที่เป็นจุดแข็งของหลักสูตรเดิม เดิมประเด็นที่ผล การศึกษาที่เสริมได้ และหลีกเลี่ยงการเพิ่มจำนวนรายวิชาที่เกินความจำเป็น รวมถึงการนำแนวปฏิบัติของหลายประเทศมาประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของไทยซึ่งมิได้จำกัดการเตรียมความพร้อมของคู่สมรสไว้เพียงเรื่องพิธีการหรือมรรยาททางสังคม แต่ครอบคลุมการปรับตัว สุขภาวะ ความปลอดภัย การดำรงชีวิตในต่างประเทศ การเตรียมครอบครัว และประเด็นเฉพาะตามบริบทของผู้เดินทาง (รายละเอียดดูภาคผนวก ง) ตัวอย่างเช่น แคนาดาจัดหลักสูตรก่อนออกประจำการสำหรับคู่สมรสและสมาชิกครอบครัวในหลายด้าน ทั้งการเตรียมความพร้อมทางจิตใจ ความปลอดภัยส่วนบุคคล เอกสิทธิ์ และความคุ้มกัน การปรับตัวข้ามวัฒนธรรม และการย้ายไปพร้อมบุตร ขณะที่มาเลเซียเคยจัดการ

อบรมก่อนออกประจำการให้ข้าราชการและคู่สมรสเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและภารกิจในต่างประเทศ ส่วนประเทศอื่น ๆ มีแนวปฏิบัติที่เสริมเฉพาะด้าน เช่น การสนับสนุนเส้นทางอาชีพของคู่สมรส การเรียนภาษา การให้ข้อมูลรายประเทศ และการมีเครือข่ายช่วยเหลือครอบครัวระหว่างประจำการ

ตารางที่ 7 ความเชื่อมโยงโครงสร้างหลักสูตร C-M-L ที่เสนอกับแนวปฏิบัติที่ดีของต่างประเทศ ที่นำมาประกอบการพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมคู่สมรสนักการทูตไทย

องค์ประกอบที่เสนอ	แนวคิดที่รองรับ	แหล่งเปรียบเทียบ
C-Core Curriculum	ความพร้อมของครอบครัว ความปลอดภัย สุขภาวะ ความพร้อมในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม และการเรียนรู้จากประสบการณ์	แคนาดา / มาเลเซีย
M-Modules ตามความจำเป็น	ความต่อเนื่องของเส้นทางอาชีพ ความต้องการเฉพาะของครอบครัว และการเข้าถึงที่ครอบคลุมความหลากหลาย	เยอรมนี / สหรัฐอเมริกา / สวิตเซอร์แลนด์ / สหภาพยุโรป
L-Local context and language readiness	ภาษา ความรู้เกี่ยวกับประเทศ/พื้นที่ประจำการ และข้อกำหนดเฉพาะของแต่ละประเทศ	สหรัฐอเมริกา / สหภาพยุโรป / ตัวอย่างรายกรณีของสิงคโปร์
ระบบก่อน-ระหว่าง-หลังประจำการ	การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายผู้มีประสบการณ์ และการถอดบทเรียนเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้	สวิตเซอร์แลนด์

3.1.3 เสนอให้ DVIFA ประสานงานกับศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของกระทรวงการต่างประเทศและภาคีหน่วยงานด้านการฝึกอบรม พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นและเข้าถึงได้

ผลการศึกษาพบว่า คู่สมรสต่างชาติมิได้เข้าอบรมเนื่องจากไม่เข้าใจภาษาไทย จึงควรมีเนื้อหาหลักที่จำเป็นสำหรับคู่สมรสต่างชาติเป็นภาษาอังกฤษควบคู่กับภาษาไทย โดยเน้นให้เข้าใจทั้งวิธีปฏิบัติและเหตุผลหรือบริบทของธรรมเนียมไทย มากกว่าการแปลเนื้อหาภาษาไทยโดยตรงเพียงอย่างเดียว นอกจากผลจากแบบสอบถามชี้ว่าคู่สมรสในปัจจุบัน มีข้อจำกัดด้านเวลา อาชีพ ภาระครอบครัว และที่อยู่แตกต่างกัน ขณะที่การอบรมแบบพบหน้ากันยังมีคุณค่าสำหรับเนื้อหาที่ต้องอาศัย

การฝึกปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการซักถามโดยตรง จึงเสนอให้ปรับรูปแบบการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นขึ้นโดยเนื้อหาพื้นฐานที่เป็นการให้ข้อมูล เช่น ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการประจำการ เอกสาร สิทธิ หรือความรู้ทั่วไป อาจจัดทำเป็นเอกสาร คลิปสั้น หรือสื่อออนไลน์สำหรับศึกษาล่วงหน้า ส่วนเนื้อหาที่ต้องใช้การฝึกและปฏิสัมพันธ์ เช่น พิธีการ มรรยาททางสังคม การปฐมพยาบาล การรับมือสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ควรรักษารูปแบบการเรียนรู้ในชั้นเรียนหรือการฝึกปฏิบัติไว้ สำหรับคู่สมรสที่ไม่สามารถเข้าร่วมการอบรมตามเวลาที่กำหนด ควรมีช่องทางเข้าถึงเนื้อหาสำคัญภายหลัง เพื่อให้ข้อจำกัดด้านอาชีพ ครอบครัว หรือการอยู่ต่างประเทศไม่กลายเป็นอุปสรรคต่อการได้รับข้อมูลที่จำเป็น

3.1.4 เสนอให้ DVIFA ประสานงานกับหน่วยงานเจ้าของข้อมูลจัดทำคู่มือดิจิทัลสองภาษาและปรับปรุงข้อมูลได้ต่อเนื่อง

เสนอให้จัดทำ “คู่มือเตรียมความพร้อมสำหรับคู่สมรสนักการทูตสำหรับการประจำการในต่างประเทศ” ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษในรูปแบบดิจิทัล (รายละเอียดดูภาคผนวก จ) เพื่อให้คู่สมรสต่างชาติสามารถเข้าถึงและทำความเข้าใจข้อมูลได้โดยตรง ขณะเดียวกันคู่สมรสทุกกลุ่มสามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงและทบทวนความรู้ได้ตลอดเวลาตามความต้องการและออกแบบให้สามารถปรับปรุงข้อมูลได้อย่างต่อเนื่อง โดยจำแนกข้อมูลเป็น 3 ประเภท ได้แก่

- 1) ข้อมูลที่ควรรู้ เช่น สิทธิ ความปลอดภัย การรักษาความลับ และข้อมูลที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต
- 2) ธรรมเนียมและบริบทต่างๆ เช่น พิธีการ การเข้าสังคม มรรยาท การแต่งกาย การเป็นเจ้าภาพ ความคาดหวังทางสังคม และวิธีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นที่ยอมรับกันในแวดวงการทูต
- 3) โอกาสในการมีส่วนร่วมและเรียนรู้ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมของชุมชนไทย กิจกรรมวัฒนธรรม การทูตสาธารณะ หรือกิจกรรมอื่นที่สามารถใช้เป็นพื้นที่เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์

นอกจากการให้ข้อมูลในลักษณะเนื้อหาอ่านประกอบแล้ว ควรมีเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถนำข้อมูลไปปฏิบัติได้จริง เช่น รายการตรวจสอบก่อนเดินทางไปประจำการในต่างประเทศสำหรับคู่สมรสนักการทูต (รายละเอียดดูภาคผนวก ฉ.) ซึ่งครอบคลุมการตรวจสอบเอกสารและการเตรียมความพร้อมอย่างรอบด้าน เพื่อช่วยการเตรียมตัวและลดความเสี่ยงจากการตกหล่นของข้อมูลสำคัญในช่วงก่อนเดินทาง

3.1.5 เสนอให้ DVIFA ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสำนักงานในต่างประเทศสร้างความเข้าใจร่วมกันเรื่องสถานะและการมีส่วนร่วมของคู่สมรส

เสนอให้มีแนวทางกลางที่สื่อสารแก่ข้าราชการ คู่สมรส และสำนักงานในต่างประเทศว่า คู่สมรสเป็นสมาชิกครอบครัวของข้าราชการ มิได้มีหน้าที่ราชการโดยอัตโนมัติแต่การติดตามไป

ประจำการทำให้มีข้อมูลบางประการที่จำเป็นต้องรับรู้เพื่อความปลอดภัย การดำรงชีวิต และการอยู่ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศผู้รับอย่างเหมาะสม

การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม งานรับรอง กิจกรรมชุมชนไทย หรือกิจกรรมของสำนักงานสามารถปรับระดับได้ตามความพร้อม อาชีพ เวลา ภาระครอบครัว และข้อจำกัดของแต่ละบุคคล การมีกรอบกลางดังกล่าวมีความสำคัญไม่เพียงต่อคู่สมรส แต่ควรเป็นความเข้าใจร่วมกันระหว่างข้าราชการ คู่สมรส ผู้บังคับบัญชา และคู่สมรสผู้บังคับบัญชา เพื่อช่วยลดความแตกต่างในการตีความหรือความคาดหวังเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคู่สมรส โดยไม่ลดทอนคุณค่าของธรรมเนียมและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่มีอยู่ในสังคมการทูต อีกทั้ง การเข้าร่วมตามความสมัครมีคุณค่าในฐานะการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ช่วยให้คู่สมรสค่อย ๆ เข้าใจบริบทการทูต พัฒนาความมั่นใจ และสั่งสมประสบการณ์สำหรับบริบทที่อาจเปลี่ยนไปเมื่อข้าราชการเติบโตในเส้นทางอาชีพ จุดสมดุลสำคัญจึงอยู่ที่ไม่บังคับให้มีส่วนร่วม แต่ไม่ปิดโอกาสในการเรียนรู้และเติบโต

3.1.6 เสนอให้ DVIFA เป็นหน่วยงานหลักในการประสานและพัฒนากลไกสนับสนุนและการเรียนรู้ตลอดการประจำการ

เสนอให้ DVIFA เป็นหน่วยงานหลักในการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาแหล่งข้อมูลและกลไกสนับสนุนที่คู่สมรสสามารถเข้าถึงได้ทั้งก่อนและระหว่างประจำการ ได้แก่ คู่มือดิจิทัล คลังข้อมูล คำถามที่พบบ่อย ช่องทางสอบถามหน่วยงานเจ้าของเรื่อง และเครือข่ายผู้มีประสบการณ์สำหรับการแลกเปลี่ยนและให้คำแนะนำโดยสมัครใจ เพื่อให้การเรียนรู้ไม่สิ้นสุดเมื่อจบการอบรมก่อนเดินทาง และสามารถตอบสนองต่อคำถามของคู่สมรสทุกกลุ่มหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ประจำการ

เครือข่ายผู้มีประสบการณ์ควรมีบทบาทหลักในการ ให้คำแนะนำเมื่อมีข้อสงสัยและถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างรุ่น โดยเปิดพื้นที่ให้ผู้เคยประจำการแบ่งปันบทเรียนด้านการปรับตัว การดำรงชีวิต การเข้าสังคม ครอบครัว และอาชีพ ผ่านรูปแบบที่ยืดหยุ่น เช่น การเสวนา กลุ่มแลกเปลี่ยน หรือคลังความรู้ โดยไม่จำเป็นต้องจัดเป็นระบบที่เล็งอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ การเข้าร่วมควรเป็นไปโดยสมัครใจ และควรนำคำถาม ปัญหา และประสบการณ์จากพื้นที่กลับมาพัฒนาคำถามที่พบบ่อย กรณีศึกษา หลักสูตร และคู่มือ เพื่อให้เกิดวงจรการเรียนรู้ การเตรียมตัว → การใช้จริง → การถอดบทเรียน → การส่งต่อ → การปรับปรุง

ในการขับเคลื่อนกลไกดังกล่าว ควรกำหนดบทบาทของหน่วยงานและภาคีให้ชัดเจน โดย DVIFA รับผิดชอบการออกแบบและปรับปรุงหลักสูตร รูปแบบการเรียนรู้ สื่อและคู่มือ การสำรวจความต้องการ การติดตามประเมินผล และการรวบรวมบทเรียนจากการประจำการ สำนักบริหารบุคคล สนับสนุนข้อมูลด้านการประจำการและสิทธิที่เกี่ยวข้อง สำนักบริหารการคลังให้ข้อมูล

ด้านสวัสดิการ กรมพิธีการทูต สนับสนุนข้อมูลด้านพิธีการ เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน ขณะที่ กรมภูมิภาค และสำนักงานในต่างประเทศ ดูแลข้อมูลเฉพาะประเทศโดยใช้กรอบข้อมูลมาตรฐานที่ส่วนกลางจัดทำ เพื่อให้ข้อมูลมีรูปแบบสอดคล้องกันและลดภาระของสำนักงาน

ควรเชิญ ASOMFA มามีส่วนร่วมในฐานะภาคีที่มีเครือข่ายและประสบการณ์ โดยช่วยสะท้อนความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ถ่ายทอดบทเรียนจากการติดตามไปประจำการ สนับสนุนเครือข่ายแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยสมัครใจ และให้ข้อเสนอแนะต่อหลักสูตร คู่มือ และข้อมูลที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม ส่วนประเด็นที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น สุขภาพ การปฐมพยาบาล ความปลอดภัย สุขภาวะทางใจ หรือกฎหมายเฉพาะเรื่อง ควรประสานหน่วยงานเจ้าของเรื่องหรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรงเป็นรายประเด็น

3.2 ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ

ผู้เขียนเสนอหลัก รักษาจุดแข็ง เติมช่องว่าง สร้างโอกาสเรียนรู้ และทดลองก่อนขยายผล โดยต่อยอดจากระบบเดิม ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ และปรับจากผลการใช้งานจริง

3.2.1 ขั้นตอนการดำเนินการ

ระยะที่ 1 ออกแบบ ทบทวนหลักสูตรและจัดเนื้อหาเป็น 3 ส่วน ได้แก่ เนื้อหาแกนกลาง หัวข้อเสริมตามความจำเป็น และข้อมูลเฉพาะประเทศ พร้อมสำรวจความต้องการผู้เรียน พัฒนาสื่อสองภาษาและคู่มือดิจิทัล เพื่อรองรับความหลากหลายของกลุ่ม

ระยะที่ 2 ทดลอง นำร่องกับหลักสูตรหรือรุ่นที่เหมาะสม โดยไม่เพิ่มชั่วโมง โดยอัตโนมัติ นำเนื้อหาที่เรียนรู้ด้วยตนเองได้ไปสู่สื่อออนไลน์ และใช้เวลาในชั้นเรียนกับกรณีศึกษา การฝึกปฏิบัติ สถานการณ์จำลอง และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ระยะที่ 3 ปรับปรุงและขยายผล ประเมินผลการนำร่องและปรับหลักสูตร สื่อ คู่มือ และข้อมูลเฉพาะประเทศตามความต้องการจริง ก่อนขยายไปยังกลุ่มเป้าหมายอื่น

ระยะที่ 4 สร้างวงจรการเรียนรู้ต่อเนื่อง เชื่อม การเตรียมตัว → การใช้จริง → การถอดบทเรียน → การส่งต่อ → การปรับปรุง โดยนำคำถาม ปัญหา และประสบการณ์ระหว่างประจำการกลับมาพัฒนาหลักสูตร คู่มือ คำถามที่พบบ่อย และกรณีศึกษาสำหรับรุ่นต่อไป ทั้งนี้ การถอดบทเรียนของกลุ่มควรเป็นไปโดยสมัครใจและไม่ใช้ประเมินระดับการมีส่วนร่วม

3.2.2 การบริหารจัดการและทรัพยากรบุคคล

เสนอให้ DVIFA เป็นหน่วยงานหลักในการออกแบบ ประสาน และติดตามการดำเนินงาน โดยใช้บุคลากร 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1) ผู้รับผิดชอบการออกแบบและบริหารการอบรม

2) วิทยาการและหน่วยงานเจ้าของข้อมูลเฉพาะด้าน และ

3) คู่สมรสหรือผู้มีประสบการณ์ที่ร่วมถ่ายทอดบทเรียนโดยสมัครใจ

ผู้รับผิดชอบการอบรมควรมีประสบการณ์จัดการฝึกอบรมและความรู้ด้านการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ การเรียนรู้แบบผสมผสาน ความหลากหลาย และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มีทักษะวิเคราะห์ความต้องการ ออกแบบการเรียนรู้ ประสานหน่วยงานและบริหารสื่อสองภาษา รวมทั้งมีความเป็นกลาง เคารพความแตกต่าง และรักษาความลับ ส่วนข้อมูลเฉพาะด้าน เช่น สิทธิ สวัสดิการ พิธีการ สุขภาพ ความปลอดภัย และกฎหมาย ควรให้หน่วยงานเจ้าของเรื่องหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง สำหรับผู้มีประสบการณ์ เสนอให้เชิญสมาชิก ASOMFA เพื่อร่วมถ่ายทอดบทเรียนและสนับสนุนเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างรุ่นตามความสมัครใจ โดยไม่จำเป็นต้องจัดเป็นระบบที่เลื่องลืออย่างเป็นทางการ

ทั้งนี้ ในระยะยาว ควรพัฒนารายชื่อวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ และคู่สมรสผู้มีประสบการณ์ที่สามารถร่วมสนับสนุนการอบรมตามหัวข้อหรือประเทศ โดยปรับปรุงข้อมูลเป็นระยะเพื่อให้ผู้จัดสามารถเลือกเชิญบุคคลที่เหมาะสม

3.2.3 เครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้

ควรจัดเครื่องมือให้เชื่อมโยงและใช้ได้ตลอดการประจำการ ได้แก่

1) ก่อนเดินทาง แบบสำรวจความต้องการ สื่อออนไลน์ คู่มือดิจิทัลสองภาษา checklist และข้อมูลเฉพาะประเทศ

2) ระหว่างประจำการ คำถามที่พบบ่อย ช่องทางสอบถามหน่วยงานเจ้าของเรื่อง ข้อมูลประเทศที่ปรับปรุงได้ และเครือข่ายแลกเปลี่ยนประสบการณ์

3) หลังหรือก่อนสิ้นสุดการประจำการ แบบถอดบทเรียนและคลังกรณีศึกษา เพื่อนำประสบการณ์กลับมาพัฒนาหลักสูตรและข้อมูลสำหรับรุ่นต่อไป

ควรใช้แพลตฟอร์มที่กระชับ มีอยู่แล้วเท่าที่เป็นไปได้ และข้อมูลที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น กฎหมาย สิทธิ การตรวจลงตรา การทำงาน และความปลอดภัย ต้องระบุ แหล่งอ้างอิง หน่วยงานเจ้าของข้อมูล และวันที่ปรับปรุงล่าสุด

3.2.4 งบประมาณและการติดตามประเมินผล

ระยะแรกควรใช้ทรัพยากรเดิมให้มากที่สุด เช่น หลักสูตร วิทยากร ระบบดิจิทัล และองค์ความรู้จากผู้มีประสบการณ์ ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมอาจเกิดจากการพัฒนาสื่อ การแปลภาษา เทคโนโลยี และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยควรประเมินวงเงินจริงภายหลังการทดลองนำร่อง

การประเมินผลควรพิจารณา การประเมินควรครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่

1) การเข้าถึง ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลและหลักสูตรได้ตามข้อจำกัดของตนหรือไม่

2) การเรียนรู้ ความรู้และความมั่นใจเพิ่มขึ้นหรือไม่

3) การนำไปใช้และการสังสมประสบการณ์ ผู้เรียนสามารถนำข้อมูลและประสบการณ์ไปใช้ในการดำรงชีวิต การประจำการครั้งต่อไป หรือบริบทที่เปลี่ยนแปลงของครอบครัวได้หรือไม่

4) การพัฒนาระบบบทเรียนและปัญหาจากพื้นที่ประจำการถูกนำกลับมาปรับปรุงเนื้อหาและคู่มือหรือไม่

3.2.5 ปัจจัยที่อาจกระทบต่อความสำเร็จและแนวทางบริหารจัดการ

1) ความเข้าใจเรื่องบทบาทของคู่สมรส ควรสื่อสารให้ชัดว่าการอบรมมีเป้าหมายเพื่อเตรียมความพร้อมและเปิดโอกาสในการเรียนรู้ ส่วนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความสมัครใจ ความพร้อม และบริบทของแต่ละบุคคล

2) ข้อจำกัดด้านเวลาและกำหนดการประจำการ ควรมีสื่อออนไลน์ คู่มือดิจิทัล และเนื้อหาสำหรับศึกษาด้วยตนเอง เพื่อรองรับผู้ที่ได้รับแจ้งการประจำการกะชั้นขีดหรือไม่สามารถเข้าอบรมตามกำหนด

3) ปริมาณเนื้อหาและภาระผู้เรียน ควรนำเนื้อหาพื้นฐานไปไว้ในสื่อหรือบทเรียนสั้น และใช้เวลาในชั้นเรียนกับการฝึกปฏิบัติ การแลกเปลี่ยน และประเด็นที่ต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์

4) การถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างรุ่น ควรใช้เครือข่ายการเรียนรู้และการให้คำแนะนำโดยสมัครใจ เพื่อแบ่งปันบทเรียนจากผู้มีประสบการณ์

5) ความเป็นปัจจุบันของข้อมูลเฉพาะประเทศ ควรอ้างอิงแหล่งข้อมูลทางการ หน่วยงานเจ้าของข้อมูล และวันที่ปรับปรุงล่าสุด โดยเฉพาะข้อมูลด้านกฎหมาย สิทธิ การพำนักรการทำงาน และความปลอดภัย

3.2.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ในระดับบุคคล คู่สมรสซึ่งมีความหลากหลายด้านเพศ สัญชาติ ภาษา ศาสนา อาชีพ และบริบทครอบครัว จะสามารถเข้าถึงความรู้และข้อมูลที่จำเป็นได้อย่างเหมาะสม สามารถวางแผนชีวิต ครอบครัว และอาชีพ เข้าใจบริบทของการประจำการและบทบาทของตน รวมทั้งเลือกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมตามความพร้อม ความถนัด และความสมัครใจ ขณะเดียวกัน ประสบการณ์จากการประจำการแต่ละครั้งจะเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต⁷ ที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความมั่นใจ เครือข่าย และความสามารถในการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง

ในระดับครอบครัว เมื่อคู่สมรสมีความพร้อม เข้าใจบทบาท เข้าถึงข้อมูลที่จำเป็น และได้รับการสนับสนุนที่สอดคล้องกับเงื่อนไขของแต่ละครอบครัว ย่อมช่วยให้สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตในต่างประเทศได้อย่างมั่นใจและมีความสุขมากขึ้น ลดปัญหาและความกังวลที่สามารถ

⁷ สัมภาษณ์ เปียบทิพย์ กลุณามระ, ข้าราชการบำนาญและภริยาเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน, 16 สิงหาคม 2569.

ป้องกันได้ และเอื้อต่อความมั่นคงและความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว ซึ่งการประจำการแต่ละครั้งจะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องของทั้งนักการทูตและคู่สมรส โดยคู่สมรสที่เลือกมีส่วนร่วมสามารถส่งสมประสบการณ์ด้านการเข้าสังคม การเป็นเจ้าภาพ การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การสร้างเครือข่าย และการทำงานร่วมกับชุมชน ตลอดจนเรียนรู้จากบริบทของประเทศและสังคมที่แตกต่างกัน ประสบการณ์ดังกล่าวสามารถนำไปต่อยอดในการประจำการครั้งต่อไป และช่วยเตรียมความพร้อมเมื่อข้าราชการเติบโตขึ้นสู่ตำแหน่งที่มีความรับผิดชอบและบริบททางสังคมที่กว้างขึ้น

ในระดับองค์กร กระทรวงการต่างประเทศจะมีกลไกสนับสนุนการประจำการที่มีได้มุ่งพัฒนานักการทูตเพียงรายบุคคล แต่คำนึงถึงครอบครัวและความหลากหลายของครอบครัวนักการทูต ในฐานะปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความพร้อมและความต่อเนื่องของการปฏิบัติการกิจในต่างประเทศ เมื่อคู่สมรสมีความพร้อม เข้าใจบทบาท ปรับตัวได้ และมีความสุขกับชีวิตประจำการ นักการทูตก็ย่อมมีความพร้อมและสามารถในการปฏิบัติหน้าที่มากขึ้น สามารถทุ่มเทเวลาและศักยภาพให้แก่ภารกิจได้อย่างเต็มที่ อันจะเอื้อต่อทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติราชการในต่างประเทศ

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการอบรมคู่สมรสจึงมิใช่การทำให้ทุกคนเหมือนกัน แต่คือการทำให้คู่สมรสที่แตกต่างกันมีความพร้อมอย่างเท่าเทียม จากการเตรียมตัวก่อนเดินทาง ไปสู่กระบวนการเรียนรู้ตลอดเส้นทางชีวิตการทูต สำหรับคู่สมรสที่มีความหลากหลายทั้งด้านเพศ สัญชาติ ภาษา ศาสนา อาชีพ และบริบทครอบครัว ให้สามารถเรียนรู้ เติบโต และปรับตัวได้ตามเงื่อนไขของตน เมื่อคู่สมรสทุกกลุ่มเข้าถึงความรู้และการสนับสนุนที่เหมาะสม เข้าใจบทบาท และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข นักการทูตก็ย่อมปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ขณะที่ประสบการณ์ที่ครอบครัวส่งสมตลอดเส้นทางประจำการสามารถต่อยอดเป็นทุนความรู้ ทักษะ และเครือข่ายที่เกื้อหนุนทั้งการพัฒนาตนเองและภารกิจของไทยในต่างประเทศในระยะยาว

บรรณานุกรม

หนังสือหรือตำราทางวิชาการ

Knowles, Malcolm S. The Adult Learner: A Neglected Species. 3rd ed. Houston: Gulf Publishing Company, 1984.

สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ. รู้จัก รู้ควร คู่มือคู่สมรสนักการทูตไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ, 2563.

บทความในวารสารวิชาการ

Black, J. S., and G. K. Stephens. The Influence of the Spouse on American Expatriate Adjustment and Intent to Stay in Pacific Rim Overseas Assignments. Journal of Management 15, no. 4 (December 1989) : 529.

Demerouti, E., A. B. Bakker, F. Nachreiner, and W. B. Schaufeli. The Job Demands-Resources Model of Burnout. Journal of Applied Psychology 86, no. 3 (June 2001) : 499-512.

Edmondson, A. C. Psychological Safety and Learning Behavior in Work Teams. Administrative Science Quarterly 44, no. 2 (June 1999) : 350-383.

Ryan, R. M., and E. L. Deci. Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. American Psychologist 55, no. 1 (January 2000) : 68-78.

Shah, D., R. T. de Oliveira, M. Barker, M. Moeller, and T. Nguyen. Expatriate Family Adjustment: How Organisational Support on International Assignments Matters. Journal of International Management 28, no. 2 (2022) : 1.

Sweller, J. Cognitive Load During Problem Solving: Effects on Learning. Cognitive Science 12, no. 2 (April-June 1988) : 257-285.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กระทรวงการต่างประเทศ. แผนกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรบุคคลของกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2566-2570. [ออนไลน์]. 2566. แหล่งที่มา: https://image.mfa.go.th/mfa/0/mkKfL2iULZ/สนบ_ประกาศรับสมัครงาน/แผนยุทธศาสตร์.pdf [30 มิถุนายน 2569].

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 141 ตอนที่ 58 ก, 24 กันยายน 2567. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/36482.pdf> [30 มิถุนายน 2569].

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.

2562. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 69 ก, 27 พฤษภาคม 2562 : 52-95.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/17082307.pdf> [12 กรกฎาคม 2569].

สำนักนายกรัฐมนตรี. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารราชการในต่างประเทศ พ.ศ.

2552. [ออนไลน์]. 26 ตุลาคม 2552. แหล่งที่มา: [https://image.mfa.go.th/mfa/0/mkKfL2iULZ/สำนักนโยบายและแผน_\(สนผ\)/ระเบียบ_สนร.ว่าด้วยการบริหารราชการ](https://image.mfa.go.th/mfa/0/mkKfL2iULZ/สำนักนโยบายและแผน_(สนผ)/ระเบียบ_สนร.ว่าด้วยการบริหารราชการ)

[ในตปท._2552_และที่แก้ไขเพิ่มเติม.pdf](https://image.mfa.go.th/mfa/0/mkKfL2iULZ/สำนักนโยบายและแผน_(สนผ)/ระเบียบ_สนร.ว่าด้วยการบริหารราชการ) [12 กรกฎาคม 2569].

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.

2566-2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). [ออนไลน์]. 2566. แหล่งที่มา:

[https://image.mfa.go.th/mfa/0/mkKfL2iULZ/ผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลและกลไกประชารัฐ/แผนแม่บทฯ_ต่างประเทศ_66-80_\(ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม\).pdf](https://image.mfa.go.th/mfa/0/mkKfL2iULZ/ผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลและกลไกประชารัฐ/แผนแม่บทฯ_ต่างประเทศ_66-80_(ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม).pdf) [12 กรกฎาคม 2569].

Embassy of the Republic of Singapore in Riyadh. ITO for Arabic Language Training.

[Online]. 2019. Available from: <https://riyadh.mfa.gov.sg/procurement-opportunities/itq-for-arabic-language-training-26-jun-2019/> [5 June 2026].

European External Action Service. EEAS Privacy Statement-Job Market Platform for spouses and partners-EUDEL Washington. [Online]. 2024. Available from:

https://www.eeas.europa.eu/eeas/eeas-privacy-statement-job-market-platform-spouses-and-partners-eudel-washington_en [5 June 2026].

European External Action Service. Information and Communication Officer, CA FGIV, EU Delegation to China. [Online]. 2026. Available from:

https://www.eeas.europa.eu/eeas/information-and-communication-officer-ca-fgiv-eu-delegation-china_en [20 August 2026].

Federal Department of Foreign Affairs. Openness is a basic requirement. [Online].

2026. Available from: <https://www.eda.admin.ch/en/openness-is-a-basic-requirement> [20 August 2026].

- Federal Foreign Office. Antworten auf Fragen, die häufig von Bewerber*innen zum Auswärtigen Dienst gestellt werden. [Online]. n.ŷ.ŷ. Available from: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/karriere/214468-214468> [5 June 2026].
- Federal Foreign Office. Diverse Germany-diverse diplomacy! Diversity in the Federal Foreign Office and Germany's foreign policy. [Online]. 2021. Available from: <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2532138/f4d3cc380a8b29e934ba3127396ada36/diversitaetsstrategie-data.pdf> [5 June 2026].
- Global Affairs Canada. Fundamentals of Personal Security. [Online]. 2024. Available from: https://catalogue-campus.international.gc.ca/product?catalog=SE202&cm_locale=en [5 June 2026].
- Global Affairs Canada. Pre-posting training for spouses and partners. [Online]. 2026. Available from: <https://www.international.gc.ca/global-affairs-affaires-mondiales/services/cfsi-icse/programs-programmes/spouses-partners-conjoints-partenaires.aspx?lang=eng> [20 August 2026].
- Global Affairs Canada. Pre-Posting Session: Psychological Preparation for a Posting. [Online]. 2022. Available from: https://catalogue-campus.international.gc.ca/product?catalog=IA0238&cm_locale=en [5 June 2026].
- Institute of Diplomacy and Foreign Relations (IDFR), Malaysia. Pre-Posting Orientation Course for Home-Based Staff and Spouses under Sistem Pentadbiran Kerajaan Malaysia (SPKM 1/2026). [Online]. 2026. Available from: <https://www.idfr.gov.my/my/all-news/1763-pre-posting-orientation-course-for-home-based-staff-and-spouses-under-sistem-pentadbiran-kerajaan-malaysia-spkm-1-2026> [30 June 2026].
- United Nations. Vienna Convention on Diplomatic Relations. [Online]. 18 April 1961. Available from: https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?chapter=3&mtdsg_no=iii-3&src=treaty [30 June 2026].
- United Nations. Vienna Convention on Consular Relations. [Online]. 24 April 1963. Available from: https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?chapter=3&mtdsg_no=iii-6&src=treaty [30 June 2026].

- U.S. Department of State. 13 FAH-1 H-620 Eligible Family Members. [Online]. 2007. Available from: <https://fam.state.gov/fam/13fah01/13fah010620.html> [5 June 2026].
- U.S. Department of State. 13 FAM 601.1 Eligible Family Members General Information. [Online]. 2026. Available from: <https://fam.state.gov/FAM/13FAM/13FAM060101.html> [25 August 2026].
- U.S. Department of State. Bilateral Work Agreements and de facto Work Arrangements. [Online]. ม.ป.ป. Available from: <https://2021-2025.state.gov/global-community-liaison-office/family-member-employment/overseas-family-member-employment/family-member-employment-overseas-outside-the-mission/bilateral-work-agreements-and-de-facto-work-arrangements/> [5 August 2026].
- U.S. Department of State. Family Member Employment Overseas Outside the Mission. [Online]. ม.ป.ป. Available from: <https://2017-2021.state.gov/family-liaison-office/family-member-employment/overseas-family-member-employment/family-member-employment-overseas-outside-the-mission/> [5 June 2026].

เอกสารภายในและข้อมูลประกอบการศึกษา

- กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักบริหารบุคคล. สถิติประชากรศาสตร์คู่สมรสข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ. ข้อมูล ณ วันที่ 22 กรกฎาคม 2569.
- สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ. เอกสารหลักสูตรฝึกอบรมหัวหน้าหน่วยงานและรองหัวหน้าหน่วยงานของส่วนราชการประจำการในต่างประเทศ พร้อมทั้งคู่สมรส (Overseas Assignment for Other Government: OAG), พ.ศ. 2564-2569.
- สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ. เอกสารหลักสูตรฝึกอบรมข้าราชการไปประจำการในต่างประเทศ ระดับเลขานุการฯ และที่ปรึกษา พร้อมทั้งคู่สมรส (Overseas Assignment for Counsellor and Secretary: OAC), พ.ศ. 2564-2569.
- สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ. แบบประเมินรายวิชาหลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนออกประจำการ พ.ศ. 2564-2569, จำนวน 362 ชุด.

เดือนสิบ ปัทมะสุนทร คัลเลน. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการอบรมคู่สมรสนักการทูตไทยเพื่อเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการในต่างประเทศ, 2569. จำนวน 81 ชุด.

การสัมภาษณ์

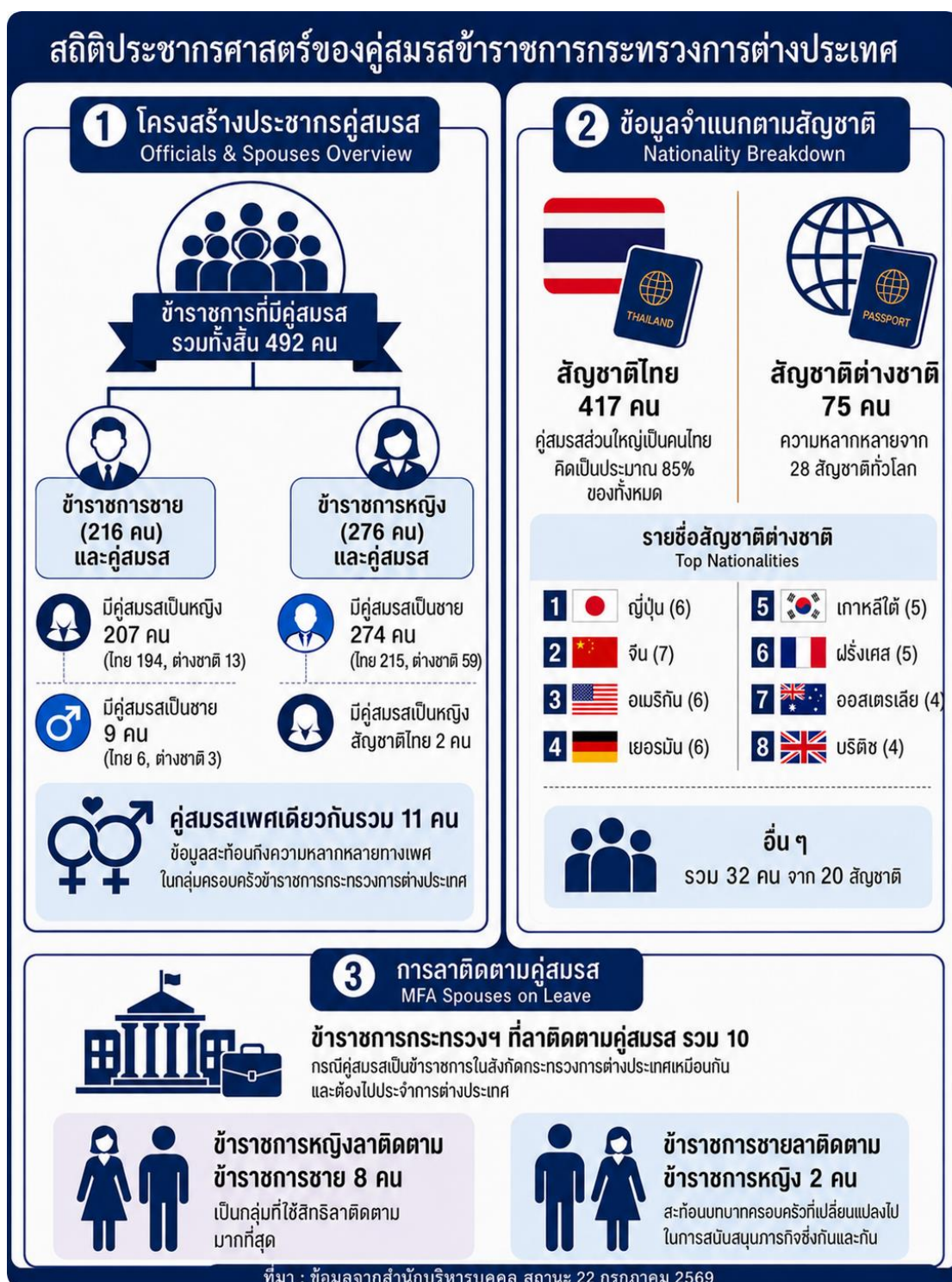
เปรี๊ยะทิพย์ กฤษณามระ. ข้าราชการบำนาญและภริยาเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน. สัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2569.

คู่สมรสนักการทูตไทย จำนวน 8 ราย. สัมภาษณ์แบบไม่เปิดเผยตัวตน, กรกฎาคม-สิงหาคม 2569.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

สถิติประชากรศาสตร์คู่สมรสข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ



ภาคผนวก ข.

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการอบรมคู่สมรสนักการทูตไทย
เพื่อเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการในต่างประเทศและสรุปผลจากแบบสอบถามฯ

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการอบรมคู่สมรสนักการทูตไทย
เพื่อเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการในต่างประเทศ

Survey on developing training for spouses of
Thai diplomats preparing for overseas postings

คำชี้แจงสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม:

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลการศึกษาส่วนบุคคล (Individual Study) เรื่อง 'การพัฒนาการอบรมคู่สมรสนักการทูตไทยที่มีความหลากหลายทางเพศ เชื้อชาติ และศาสนา เพื่อเตรียมความพร้อมในการติดตามประจำการและโอกาสในการเกื้อหนุนภารกิจ' ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต สายที่ 17 ปี 2569

วัตถุประสงค์ของการศึกษา:

1. เพื่อศึกษาความสอดคล้องและช่องว่าง/สิ่งที่ขาดไปของการอบรมคู่สมรสนักการทูตไทย
2. เพื่อศึกษาความต้องการ ประสพการณ์ ความกังวลของคู่สมรส และอุปสรรคในการเข้าถึงการอบรม
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพร้อมและการปรับตัวของคู่สมรสในการติดตามไปประจำการในต่างประเทศ
4. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาหลักสูตรและระบบสนับสนุนที่ยืดหยุ่น เข้าถึงได้ และคำนึงถึงความหลากหลาย
5. เพื่อสำรวจโอกาสที่คู่สมรสซึ่งมีความสนใจและสมัครใจจะสามารถเกื้อหนุนภารกิจการทูตไทยได้อย่างเหมาะสม

กลุ่มเป้าหมายผู้ตอบแบบสอบถาม: คู่สมรสนักการทูตไทยทั้งในปัจจุบันหรือที่เคยติดตาม กำลังติดตาม หรืออยู่ระหว่างเตรียมติดตามไปประจำการในต่างประเทศ รวมถึงผู้ที่ไม่ได้ติดตามไปประจำการ

การคุ้มครองข้อมูลและความเป็นส่วนตัว: แบบสอบถามใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที ไม่มีการเก็บชื่อนามสกุล หรือข้อมูลที่ระบุตัวบุคคลโดยตรง ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ สัญชาติ ศาสนา และภูมิหลังส่วนบุคคลเป็นคำถามโดยสมัครใจ ข้อมูลจะเสนอในภาพรวมและใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น

ขอบพระคุณมากค่ะ

(เดือนสิบ ปัทมะสุนทร คัลเลน)

Information for Respondents:

This questionnaire collects data for an Individual Study on 'Developing Training for Spouses of Thai Diplomats from Diverse Gender, Ethnic and Religious Backgrounds: Preparing Them to Accompany Overseas Assignments and Exploring Opportunities to Support Diplomatic Missions', as part of the 17th Foreign Affairs Executive Programme.

Objectives:

- 1. Examine the responsiveness of existing training to spousal needs and identify remaining gaps.*
- 2. Understand spousal needs, experiences, concerns, and barriers to accessing training.*
- 3. Identify factors associated with spousal preparedness and adjustment during overseas postings.*
- 4. Propose approaches for a flexible, accessible, and diversity-responsive curriculum and support system.*
- 5. Explore opportunities for spouses interested in voluntarily supporting Thai diplomatic missions.*

Target Respondents: Spouses of Thai diplomats or officials of the Ministry of Foreign Affairs who have previously accompanied, are currently accompanying, or are preparing to accompany overseas assignments, including those who did not accompany.

Confidentiality & Privacy: Takes approx. 15-20 minutes. No names or direct personal identifiers are collected. Questions on gender, nationality, religion, and background are voluntary. Information is reported only in aggregate form for academic purposes.

*Thank you very much
(D Cullen).*

ส่วนที่ 1: การให้ความยินยอม Section 1: Consent

ข้อ 1. การให้ความยินยอม *

Consent

- ☐ ข้าพเจ้าได้อ่านคำชี้แจง เข้าใจวัตถุประสงค์ของการศึกษา และยินยอมเข้าร่วมตอบแบบสอบถามโดยสมัครใจ

(I have read and understood the information above, understand the purpose of the study, and voluntarily consent to participate in this questionnaire.)

- ☐ ไม่ยินยอมเข้าร่วมการศึกษา (กรุณาปิดแบบสอบถาม)

(I do not consent to participate in the study. The questionnaire will end here.)

ส่วนที่ 2: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

Section 2: General Information of Respondents

ข้อ 2. อายุ *

Age

- ☐ น้อยกว่า 30 ปี (Under 30 years)
- ☐ 30-39 ปี (30-39 years)
- ☐ 40-49 ปี (40-49 years)
- ☐ 50-59 ปี (50-59 years)
- ☐ 60 ปีขึ้นไป (60 years or above)

ข้อ 3. เพศ *

Gender

- ☐ หญิง (Female)
- ☐ ชาย (Male)
- ☐ อื่นๆ โปรดระบุ (Other: _____)

ข้อ 4. ลักษณะของคู่สมรส *

Spousal Relationship

- ☐ คู่สมรสต่างเพศ (Opposite-sex spouse)
- ☐ คู่สมรสเพศเดียวกัน (Same-sex spouse)
- ☐ อื่นๆ โปรดระบุ (Other: _____)

ข้อ 5. สัญชาติ *

Nationality

- ☐ สัญชาติไทย (Thai)
- ☐ มีสัญชาติไทยและมีสัญชาติอื่นด้วย (Thai and dual/multiple nationalities)
- ☐ อื่นๆ โปรดระบุ (Other: _____)

ข้อ 6. ศาสนา

Religion

- ☐ พุทธ (Buddhism)
- ☐ อิสลาม (Islam)
- ☐ คริสต์ (Christianity)
- ☐ ไม่ได้นับถือศาสนา (No religion)
- ☐ อื่นๆ โปรดระบุ (Other: _____)

ข้อ 7. ภาษาที่ท่านสามารถใช้สื่อสารได้ *

Languages used for communication (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (Select all that apply)

- ☐ ภาษาไทย (Thai)
- ☐ ภาษาอังกฤษ (English)
- ☐ อื่นๆ โปรดระบุ (Other: _____)

ข้อ 8. สถานภาพการทำงานก่อนติดตามไปประจำการในต่างประเทศ *

Employment Status Prior to Accompanying the Overseas Assignment

- ☐ ทำงานเต็มเวลา (Employed full-time)
- ☐ ทำงานบางเวลา (Employed part-time)
- ☐ ประกอบธุรกิจหรืออาชีพอิสระ (Self-employed or running a business)
- ☐ ศึกษาอยู่ (Studying)
- ☐ พ่อบ้าน-แม่บ้าน (Stay-at-home spouse)
- ☐ เกษียณอายุ (Retired)
- ☐ อื่นๆ โปรดระบุ (Other: _____)

ข้อ 9. การติดตามไปประจำการส่งผลต่ออาชีพหรือการศึกษาของท่านอย่างไร *

How has accompanying your spouse on an overseas posting affected your career or studies? (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (Select all that apply)

☐ สามารถทำงานหรือศึกษาได้ต่อเนื่อง

(I was able to continue working or studying without interruption.)

☐ เปลี่ยนไปทำงานทางไกล *(I switched to remote work.)*

☐ ต้องเปลี่ยนอาชีพหรือรูปแบบการทำงาน

(I had to change my career or working arrangements.)

☐ หยุดงานหรือลาออกชั่วคราว *(I took a career break or temporarily left my job.)*

☐ ยุติการทำงานหรือการศึกษา *(I discontinued my work or studies.)*

☐ ไม่มีผลกระทบ *(It had no impact.)*

☐ ยังไม่เคยติดตามไปประจำการ

(I have never accompanied my spouse on an overseas posting.)

☐ อื่นๆ โปรดระบุ *(Other: _____)*

ข้อ 10. ท่านมีบุตรหรือบุคคลในอุปการะที่ร่วมเดินทางติดตามไปประจำการในต่างประเทศหรือไม่*

Do you have any children or other dependants who have accompanied you, are currently accompanying you, or will accompany you on an overseas assignment?

☐ ไม่มี *(None)*

☐ มีบุตรติดตาม *(Have dependent children)*

☐ มีบุคคลสูงอายุหรือบุคคลที่ต้องได้รับการดูแล

(An elderly person or another person requiring care)

☐ มีทั้งบุตรและบุคคลอื่นในอุปการะ *(Both children and other dependants)*

☐ อื่นๆ โปรดระบุ *(Other: _____)*

ข้อ 11. การติดตามไปประจำการในต่างประเทศ *

Accompanying an Overseas Assignment

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) *(Select all that apply)*

☐ เคยติดตามไปประจำการและเดินทางกลับประเทศไทยแล้ว

(I previously accompanied my spouse on an overseas assignment and have returned to Thailand.)

☐ กำลังติดตามไปประจำการในต่างประเทศ *(I am currently accompanying my spouse on an overseas assignment.)*

☐ อยู่ระหว่างเตรียมติดตามไปประจำการ *(I am preparing to accompany my spouse on an overseas assignment.)*

☐ เคยมีโอกาสติดตามไปประจำการ แต่ไม่ได้ติดตามไป *(I previously had the opportunity to accompany my spouse on an overseas assignment but did not do so.)*

ข้อ 12. จำนวนครั้งที่ท่านเคยติดตามไปประจำการในต่างประเทศ โปรดระบุ

How many times have you accompanied your spouse on an overseas assignment?

Please specify

ส่วนที่ 3: ประสบการณ์ อุปสรรค และการประเมินผลการอบรม

Section 3: Experience, Barriers, and Evaluation

ข้อ 13. ท่านเคยเข้าร่วมการอบรมคู่สมรสก่อนออกประจำการหรือไม่ *

Have you attended pre-departure training?

- ☐ เคยเข้าร่วมครบถ้วน (Yes, attended fully) → (ทำข้อ 15 ต่อ / Proceed to question 15)
- ☐ เคยเข้าร่วมบางส่วน (Yes, attended partially) → (ทำข้อ 14 และ 15 ต่อ / Proceed to questions 14 & 15)
- ☐ ไม่เคยเข้าร่วม / ไม่ได้เข้าร่วม (Did not attend) → (ทำข้อ 14 แล้วข้ามไปส่วนที่ 4 / Proceed to question 14, then skip to Section 4)

ข้อ 14. สาเหตุสำคัญที่ไม่สามารถเข้าร่วมการอบรมได้หรือเข้าร่วมได้ไม่ครบ

Reasons for not attending or completing the training

(เฉพาะผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมหรือเข้าร่วมไม่ครบ ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

(For those who did not attend or complete / Select all that apply)

- ☐ ได้รับแจ้งกระชั้นชิด (Short notice)
- ☐ ติดภาระการทำงานหรือดูแลครอบครัว (Work or family caregiving commitments)
- ☐ รูปแบบ/เวลาจัดไม่สะดวก และไม่มีระบบออนไลน์/ย้อนหลัง
(Inconvenient format/time and no online/recorded options)
- ☐ เนื้อหาไม่ตรงกับความต้องการ (Content not relevant)
- ☐ อุปสรรคด้านภาษา หรือรู้สึกว่ายาวไกลไม่รองรับความหลากหลาย
(Language barrier or non-inclusive environment)
- ☐ ไม่ทราบข้อมูล / ไม่แน่ใจว่ามีสิทธิ์เข้าร่วม (Unaware of training or eligibility)
- ☐ ไม่มีการจัดการอบรม (No training was offered)
- ☐ อื่นๆ โปรดระบุ (Other: _____)

ส่วนที่ 4: ความต้องการด้านเนื้อหาและรูปแบบการเรียนรู้

Section 4: Training Content Needs and Preferred Formats

ข้อ 16. ระดับความจำเป็นของหัวข้อการอบรม *

Essential Training Topics

(เกณฑ์: 5 = จำเป็นมากที่สุด → 1 = ไม่จำเป็น) (*Rating scale: 5 = Extremely essential*

→ 1 = Not essential)

หัวข้อประเมิน / Evaluation Topic	5 จำเป็น มากที่สุด	4 จำเป็น มาก	3 จำเป็น ปานกลาง	2 จำเป็น น้อย	1 ไม่ จำเป็น
สิทธิ สวัสดิการ เอกสิทธิ์ กฎหมาย และความปลอดภัย ในประเทศเจ้าบ้าน <i>Rights, benefits, immunities, local laws, and personal safety</i>	☐	☐	☐	☐	☐
การสื่อสาร การปรับตัวข้ามวัฒนธรรม และสุขภาพ ทางใจ/ความเครียด <i>Cross-cultural communication, adjustment, and mental well-being</i>	☐	☐	☐	☐	☐
การรักษาเส้นทางอาชีพ การทำงานทางไกล และ การศึกษาของคู่สมรส <i>Career continuity, remote work, and educational pursuits</i>	☐	☐	☐	☐	☐
ประเด็นเฉพาะของคู่สมรสเพศเดียวกัน / การรับรอง สถานะในต่างประเทศ <i>Specific issues for same-sex spouses & marital status recognition</i>	☐	☐	☐	☐	☐
ประเด็นเฉพาะของคู่สมรสต่างสัญชาติ / ครอบครัว ข้ามวัฒนธรรม/ศาสนา <i>Specific issues for foreign-national spouses & intercultural/religious families</i>	☐	☐	☐	☐	☐

หัวข้อประเมิน / Evaluation Topic	5 จำเป็น มากที่สุด	4 จำเป็น มาก	3 จำเป็น ปานกลาง	2 จำเป็น น้อย	1 ไม่ จำเป็น
การสร้างเครือข่ายสังคม ทักษะดิจิทัล และการทูต สาธารณะอย่างสมัครใจ <i>Social networking, digital skills, and voluntary public diplomacy</i>	☐	☐	☐	☐	☐

ข้อ 17. หัวข้อที่ท่านเห็นว่ามีความสำคัญที่สุด 3 อันดับแรก *

Select Top 3 most important topics (Rank 1-3)

(โปรดเรียงลำดับความสำคัญ 1-3) (Rank 1, 2, 3 in order of priority)

- ☐ สิทธิ สวัสดิการ และกฎหมาย (Rights, benefits & laws)
- ☐ สุขภาวะทางใจและการปรับตัว (Mental wellbeing & adjustment)
- ☐ การรักษาเส้นทางอาชีพ (Career continuity)
- ☐ ความหลากหลาย (เพศ/สัญชาติ/ศาสนา) (Diversity issues: gender, nationality, religion)
- ☐ ความปลอดภัยและภาวะฉุกเฉิน (Safety & emergency preparedness)
- ☐ เครือข่ายและการเกื้อหนุนภารกิจ (Networking & supporting missions)

ข้อ 18. รูปแบบและช่วงเวลาการจัดอบรมที่เหมาะสม *

Preferred Formats & Timing

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (Select all that apply)

- ☐ รูปแบบ: ออนไลน์เรียนตามสะดวก (Formats: Self-paced online)
- ☐ รูปแบบ: อบรมแบบผสม (Formats: Blended learning)
- ☐ รูปแบบ: เสวนา/แลกเปลี่ยนกับเพื่อนคู่สมรส (Formats: Peer sharing / Mentoring)
- ☐ รูปแบบ: คู่มือ/ฐานข้อมูลรายประเทศ (Formats: Country guides / Database)
- ☐ ช่วงเวลา: ทันทีที่ทราบว่าจะไปประจำการ (Timing: As soon as confirmed)
- ☐ ช่วงเวลา: 3-6 เดือนก่อนเดินทาง (Timing: 3-6 months pre-departure)
- ☐ ช่วงเวลา: จัดต่อเนื่อง/ออนไลน์ระหว่างประจำการ (Timing: Continuous / On-demand during posting)

ส่วนที่ 5: ปัจจัยสนับสนุนและผลต่อการปฏิบัติการ Section 5: Support Systems and Mission Impact

Opinions on Support Systems and Diversity Responsiveness

(เกณฑ์: 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง → 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) (Rating scale: 5 = Strongly

Agree → 1 = Strongly Disagree)

หัวข้อประเมิน / Evaluation Topic	5 เห็นด้วย อย่างยิ่ง	4 เห็น ด้วย	3 ปาน กลาง	2 ไม่เห็น ด้วย	1 ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
หลักสูตรแบบแนวทางเดียว (One-size-fits-all) ไม่เพียงพอ ควรมีเนื้อหาแกนกลางร่วมกันและโมดูลย่อยเฉพาะกลุ่ม <i>A core curriculum with tailored modules is better than a one-size-fits-all approach.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
การสนับสนุนควรอย่างต่อเนื่องระหว่างประจำการ เช่น มีพี่เลี้ยง (Mentors) หรือช่องทางปรึกษาที่เป็นความลับ <i>Support should be ongoing during postings via mentoring or confidential advice channels.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
เอกสารเพื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษช่วยให้คู่สมรสต่างสัญชาติเข้าใจข้อมูลได้ดีขึ้น <i>English-language learning materials help foreign-national spouses better understand the information.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
เมื่อคู่สมรสและครอบครัวได้รับการดูแลและปรับตัวได้ดี จะช่วยให้นักการทูตปฏิบัติการกิจได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น <i>Well-adjusted spouses and families enable diplomats to perform their duties more effectively.</i>	☐	☐	☐	☐	☐

ส่วนที่ 6: การมีส่วนร่วมเกื้อหนุนภารกิจ Section 6: Voluntary Participation

ข้อ 20. กิจกรรมที่ท่านสนใจมีส่วนร่วม 'ตามความสมัครใจ'

Voluntary activities of interest

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (Select all that apply)

- ☐ งานเลี้ยงรับรอง / กิจกรรมทางสังคม / วัฒนธรรม (Social / Cultural events & hospitality)
- ☐ กิจกรรมชุมชนไทย / สาธารณประโยชน์ (Thai community & charitable activities)
- ☐ การใช้ทักษะวิชาชีพ / ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Utilising professional skills / expertise)
- ☐ การเป็นพี่เลี้ยงให้คู่สมรสรุ่นต่อไป (Mentoring future diplomatic spouses)
- ☐ ไม่สะดวก / ไม่สนใจเข้าร่วม (Not interested / available)
- ☐ อื่นๆ โปรดระบุ (Other: _____)

ข้อ 21. ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ท่านตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม

Key factors encouraging participation

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (Select all that apply)

- ☐ เป็นไปโดยสมัครใจอย่างแท้จริงและขอบเขตบทบาทชัดเจน
(Truly voluntary with clear role scope)
- ☐ ไม่กระทบต่ออาชีพประจำและภาระครอบครัว
(Does not interfere with career or family)
- ☐ เคารพความหลากหลายด้านเพศ สัญชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม
(Respects diversity in gender, nationality, religion & culture)
- ☐ อื่นๆ โปรดระบุ (Other: _____)

ส่วนที่ 7: ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ Section 7: Reflections and Recommendations

ข้อ 22. กระทรวงการต่างประเทศควรปรับปรุงการอบรมหรือระบบสนับสนุนคู่สมรสในเรื่องใดเป็น 'อันดับแรก'

What should be the Ministry of Foreign Affairs' top priority in improving spouse training and support?

ข้อ 23. ความหลากหลายด้านเพศ สัญชาติ ศาสนา ภาษา หรือวัฒนธรรม ส่งผลต่อการเตรียมตัว หรือการใช้ชีวิตในต่างประเทศของท่านอย่างไร

How do differences in gender, nationality, religion, language or cultural background affect your preparation for, or experience of, living abroad?

ข้อ 24. อะไรคือความท้าทายหรือช่องว่างที่สำคัญที่สุดในการอบรมปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข

What is the most significant challenge or gap in current training that has not been addressed?

ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่สละเวลาให้ข้อมูลและแบ่งปันความคิดเห็นผ่านแบบสอบถามฉบับนี้ คำตอบของท่านมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจประสบการณ์ ความต้องการ และข้อกังวลของคู่สมรส นักการทูต ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำข้อเสนอเพื่อพัฒนาหลักสูตรและระบบสนับสนุนที่เหมาะสม ยืดหยุ่น เข้าถึงได้ และตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของการประจำการในต่างประเทศได้ดียิ่งขึ้น ข้อมูลทั้งหมด จะได้รับการรักษาเป็นความลับ นำเสนอในภาพรวม และใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น ขอขอบพระคุณสำหรับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

Thank you very much for taking the time to complete this questionnaire and for sharing your experiences and views. Your responses are invaluable in helping the study better understand the experiences, needs and concerns of diplomatic spouses. They will contribute to the development of recommendations for a more relevant, flexible, accessible and inclusive training curriculum and support system for families accompanying overseas assignments. All information provided will be treated confidentially, reported only in aggregate form and used solely for academic purposes. Thank you once again for your valuable contribution to this study.

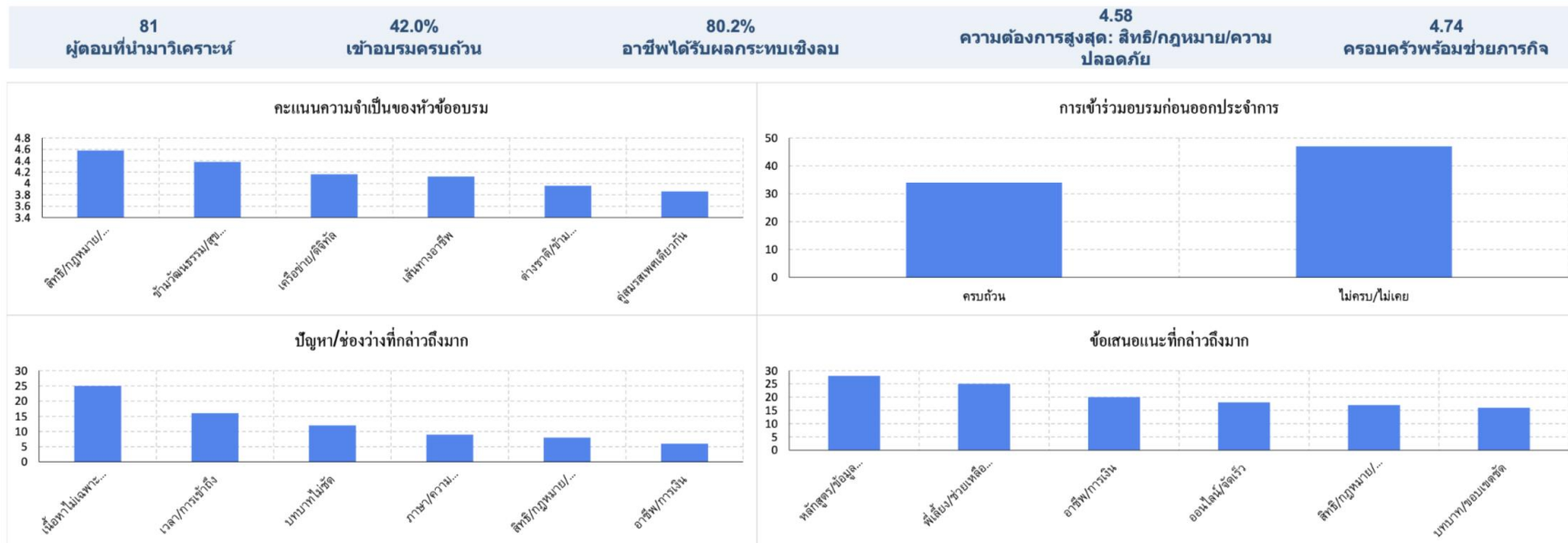
สรุปความต้องการ ปัญหา และคำแนะนำจากคำตอบปลายเปิด

ประเภท	ประเด็น	จำนวนผู้กล่าวถึง	ร้อยละ	การสังเคราะห์	นัยเชิงนโยบาย
ปัญหา/ช่องว่าง	เนื้อหาไม่เฉพาะประเทศ/ไม่ practical	25	30.9%	ข้อมูลทั่วไปไม่สะท้อนกฎหมาย วัฒนธรรม ความเสี่ยง และชีวิตจริงของประเทศปลายทาง	สร้าง country guide/database และใช้ผู้ให้บริการโดยตรง
ปัญหา/ช่องว่าง	เวลาและการเข้าถึงการอบรม	16	19.8%	การจัดใกล้วันเดินทาง เวลาทำงาน และไม่มีระบบย้อนหลังทำให้เข้าไม่ครบ	เปิด self-paced/recorded และจัด 3-6 เดือนก่อนเดินทาง
ปัญหา/ช่องว่าง	บทบาทหน้าที่/ความคาดหวังไม่ชัด	12	14.8%	ไม่แน่ใจว่าหน้าที่ใดจำเป็น สิ่งใดสมัครใจ และขอบเขตข้อมูล/การมีส่วนร่วมอยู่ตรงไหน	จัดกรอบบทบาท สิทธิ ข้อพึงปฏิบัติ และ voluntary boundary
ปัญหา/ช่องว่าง	ภาษา คู่สมรสต่างชาติ และความหลากหลาย	9	11.1%	ภาษาอังกฤษไม่เพียงพอและเนื้อหาไม่ครอบคลุมคู่สมรสชาย ต่างชาติ หรือเพศเดียวกัน	จัด bilingual materials และโมดูลเฉพาะกลุ่ม
ปัญหา/ช่องว่าง	สิทธิ กฎหมาย สวัสดิการ และความปลอดภัย	8	9.9%	ต้องการความชัดเจนเรื่องสิทธิ เอกสิทธิ์ วีซ่า วิทยายาบาล และภาวะฉุกเฉิน	จัด legal/benefit brief และ emergency checklist
ปัญหา/ช่องว่าง	อาชีพ รายได้ และการเงินครอบครัว	6	7.4%	การติดตามกระแสมากกว่ารายได้ และความมั่นคงทางการเงิน	ทำ career continuity, work guidance and financial planning
ปัญหา/ช่องว่าง	การปรับตัวและสุขภาพจิตใจ	5	6.2%	การย้ายไปประเทศและหน่วยงานเพิ่มความเครียด ความโดดเดี่ยว และความเสี่ยงต่อสุขภาพจิต	มี counselling referral และ peer support
ปัญหา/ช่องว่าง	พิธีการ การแต่งกาย และงานสังคม	5	6.2%	ข้อมูลพิธีการและเครื่องแต่งกายยังเป็นภาพกว้าง ไม่พอสำหรับการปฏิบัติจริง	จัด checklist/ตัวอย่างตามระดับตำแหน่งและประเทศ
ปัญหา/ช่องว่าง	ครอบครัว บุตร ที่พัก และการศึกษา	4	4.9%	ครอบครัวต้องวางแผนโรงเรียน ที่พัก สุขภาพ และผู้ติดตามล่วงหน้า	เพิ่ม family logistics module
ปัญหา/ช่องว่าง	ขาดที่เลือกเครือข่าย/การสนับสนุนต่อเนื่อง	4	4.9%	การช่วยเหลือหลังอบรมและไม่มีช่องทางถามระหว่างประจำการ	ตั้ง mentor network และ family liaison channel
ข้อเสนอแนะ	จัดข้อมูล/หลักสูตรเฉพาะประเทศและใช้ได้จริง	28	34.6%	ฐานข้อมูลรายประเทศ คู่มือชีวิตจริง และการฝึกสถานการณ์	ทำ modular country-specific learning
ข้อเสนอแนะ	พี่เลี้ยง เครือข่าย และการช่วยเหลือต่อเนื่อง	25	30.9%	เชื่อมผู้ไปใหม่กับผู้ที่มีประสบการณ์ก่อนและระหว่างประจำการ	จัด formal mentorship และช่องทางกลาง
ข้อเสนอแนะ	สนับสนุนอาชีพ การทำงาน และการเงิน	20	24.7%	ข้อมูลสิทธิทำงาน งานทางไกล การกลับเข้าสู่อาชีพ และการเงิน	พัฒนา spouse career support package
ข้อเสนอแนะ	เพิ่มช่องทางออนไลน์ จัดเร็ว และเข้าถึงได้	18	22.2%	อบรมเร็วขึ้น มีวีดิโอย้อนหลัง และเข้าถึงได้ทุกที่	ใช้ blended + self-paced model
ข้อเสนอแนะ	สิทธิ สวัสดิการ กฎหมาย และความปลอดภัย	17	21.0%	คู่มือสิทธิ วีซ่า เอกสิทธิ์ สุขภาพ และฉุกเฉิน	จัด mandatory core module
ข้อเสนอแนะ	กำหนดบทบาท ขอบเขต และความสมัครใจให้ชัด	16	19.8%	ระบุบทบาทที่คาดหวัง ข้อจำกัด และความสมัครใจ	ออก written spouse framework
ข้อเสนอแนะ	จัดภาษาอังกฤษ/ภาษาท้องถิ่นและรองรับต่างชาติ	15	18.5%	สื่ออังกฤษและโอกาสเรียนภาษาประเทศผู้รับ	bilingual content + language access
ข้อเสนอแนะ	ฝึกพิธีการ มารยาท การแต่งกาย และทักษะรับรอง	14	17.3%	สาธิตจริงและรายการเตรียมเครื่องแต่งกาย/งานพิธี	practical protocol lab
ข้อเสนอแนะ	สุขภาพทางใจและการปรับตัวของครอบครัว	13	16.0%	ดูแลสุขภาพจิตและสมคณชีวิตครอบครัว	continuous family well-being support
ข้อเสนอแนะ	วิทยากรหลากหลายและมีประสบการณ์ตรง	12	14.8%	วิทยากรจากภูมิภาค ระดับตำแหน่ง เพศ และประสบการณ์ที่หลากหลาย	speaker pool ตามประเทศ/กลุ่ม
ข้อเสนอแนะ	สนับสนุนบุตร ที่พัก การศึกษา และผู้ติดตาม	7	8.6%	ข้อมูลโรงเรียน ที่พัก พ่อครัว/ผู้ติดตาม และค่าใช้จ่าย	family logistics and benefits guide

ผลของความหลากหลาย	จำนวนผู้กล่าวถึง	ร้อยละ	แนวโน้ม
วัฒนธรรม/ศาสนาต้องเตรียมเฉพาะ	21	25.9%	ต้องเรียนรู้ข้อห้าม คำนิยม และมารยาทของประเทศผู้รับ
ต้องมีข้อมูลประเทศและข้อควรระวัง	20	24.7%	ประเทศปลายทางเป็นต้นแบบสำคัญกว่าการใช้หลักสูตรเดียว
ไม่ส่งผลกระทบ/สามารถปรับตัวได้	19	23.5%	หลายรายมองว่าปรับตัวได้ หากมีข้อมูลและทัศนคติเปิดกว้าง
ภาษาเป็นอุปสรรคสำคัญ	14	17.3%	ภาษาท้องถิ่นกระทบชีวิตประจำวันและการเข้าถึงบริการ
คู่สมรสต่างชาติรู้สึกเข้าถึงยาก	3	3.7%	ต้องเข้าใจทั้งวัฒนธรรมประเทศผู้รับและวัฒนธรรมองค์กรไทย
กระบวนการยอมรับคู่สมรสเพศเดียวกัน	1	1.2%	ต้องตรวจการรับรองสถานะ วีซ่า และสิทธิรายประเทศ

แผนสรุปผลแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการอบรมคู่สมรสนักการทูตไทย เพื่อเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการในต่างประเทศ

ฐานวิเคราะห์ 81 ราย | ข้อมูล ณ วันที่จัดทำไฟล์ | ข้อเลือกหลายคำตอบรวมเกิน 100% ได้



หัวข้อ	คะแนน
สิทธิ/กฎหมาย/ความปลอดภัย	4.58
ฐานวัฒนธรรม/สุขภาวะ	4.38
เครือข่าย/ดิจิทัล	4.16
เส้นทางอาชีพ	4.12
คำรณัติ/บ้านเรือนธรรม	3.96
คู่มือสหประชาชาติ	3.86

สถานะอบรม	จำนวน
ครบถ้วน	34
ไม่ครบ/ไม่เคย	47

ปัญหา/ช่องว่าง	จำนวน
เนื้อหาไม่เฉพาะประเทศ	25
เวลา/การเข้าถึง	16
บทบาทไม่ชัด	12
ภาษา/ความหลากหลาย	9
สิทธิ/กฎหมาย/ความปลอดภัย	8
อาชีพ/การเงิน	6

ข้อเสนอแนะ	จำนวน
หลักสูตร/ข้อมูลเฉพาะประเทศ	28
พิธีเปิด/ช่วยเหลือต่อเนื่อง	25
อาชีพ/การเงิน	20
ออนไลน์/จัดเร็ว	18
สิทธิ/กฎหมาย/ความปลอดภัย	17
บทบาทครอบครัว	16

รูปแบบ/เวลา	จำนวน
3-6 เดือนก่อนเดินทาง	53
คู่มือ/ฐานข้อมูลรายประเทศ	48
เสวนา/พิธีเสด็จ	47
อบรมแบบผสม	42
ออนไลน์เรียนตามสะดวก	31
ต่อเนื่อง/ออนไลน์ระหว่างประจำการ	29

สรุปผลเชิงปริมาณ

ฐานวิเคราะห์	ค่า
ผู้ตอบที่นำมารวบรวม	81
ผู้ตอบหญิง	43
คู่สมรสเพศเดียวกัน	9
ต่างชาติ/สองสัญชาติ	16
เข้าร่วมอบรมไม่ครบหรือไม่เคย	47

ช่วงอายุ	จำนวน	ร้อยละ	เพศ	จำนวน	ร้อยละ	ลักษณะคู่สมรส	จำนวน	ร้อยละ
40-49 ปี	30	37.0%	หญิง	43	53.1%	คู่สมรสต่างเพศ	72	88.9%
50-59 ปี	24	29.6%	ชาย	38	46.9%	คู่สมรสเพศเดียวกัน	9	11.1%
30-39 ปี	18	22.2%						
60 ปีขึ้นไป	7	8.6%						
ต่ำกว่า 30 ปี	2	2.5%						

การเข้าร่วมอบรม	จำนวน	ร้อยละ
เข้าร่วมครบถ้วน	34	42.0%
เข้าร่วมบางส่วน	18	22.2%
ไม่เคยเข้าร่วม	29	35.8%

ความต้องการหัวข้ออบรม	คะแนนเฉลี่ย (1-5)	อันดับ
สิทธิ สวัสดิการ เอกสิทธิ์ กฎหมาย และความปลอดภัย	4.58	1
การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การปรับตัว และสุขภาพทางใจ	4.38	2
เครือข่ายสังคม ทักษะดิจิทัล และการดูแลสุขภาพโดยสมัครใจ	4.16	3
การรักษาเส้นทางอาชีพ การทำงานทางไกล และการศึกษาต่อ	4.12	4
คู่สมรสต่างสัญชาติ/ครอบครัวข้ามวัฒนธรรม-ศาสนา	3.96	5
ประเด็นคู่สมรสเพศเดียวกัน/การรับรองสถานะ	3.86	6

ผลกระทบต่ออาชีพ/การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
หยุดงาน/ลาออกชั่วคราว	35	43.2%
ยุติการทำงาน/การศึกษา	23	28.4%
เปลี่ยนอาชีพ/รูปแบบงาน	14	17.3%
ไม่มีผลกระทบ	7	8.6%
เปลี่ยนเป็นทำงานทางไกล	6	7.4%
ยังไม่เคยติดตาม	5	6.2%
ทำงาน/ศึกษาต่อไป	4	4.9%

รูปแบบ/ช่วงเวลาที่ต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
3-6 เดือนก่อนเดินทาง	53	65.4%
ครึ่งปี/ก่อนขึ้นสายต่างประเทศ	48	59.3%
เสวนา/พิธีเลี้ยง	47	58.0%
อบรมแบบผสม	42	51.9%
ออนไลน์เรียนตามสะดวก	31	38.3%
ต่อเนื่อง/ออนไลน์ระหว่างประจำการ	29	35.8%
ทันทีที่ทราบว่าจะไป	27	33.3%

หัวข้อ Top 3	จำนวนผู้เลือก	อันดับ 1	อันดับ 2	คะแนนถ่วงน้ำหนัก
สิทธิ สวัสดิการ และกฎหมาย	64	39	11	153
ความปลอดภัยและภาวะฉุกเฉิน	63	36	16	151
สุขภาพทางใจและการปรับตัว	61	35	16	147
เครือข่ายและการเกื้อหนุนภารกิจ	58	22	21	123
การรักษาเส้นทางอาชีพ	48	21	14	104
ความหลากหลาย	30	9	9	57

สาเหตุไม่เข้าร่วมหรือไม่ครบ	จำนวน	ร้อยละของผู้ตอบข้อนี้
ภาระงาน/ดูแลครอบครัว	18	40.9%
ไม่มีการจัดอบรม	14	31.8%
ไม่ทราบข้อมูล/สิทธิ	12	27.3%
เวลา/รูปแบบไม่สะดวก ไม่มีออนไลน์	9	20.5%
อุปสรรคภาษา/ไม่รองรับความหลากหลาย	3	6.8%
แจ้งกระชั้นชิด	2	4.5%
เนื้อหาไม่ตรงความต้องการ	1	2.3%

กิจกรรมสนใจที่สนใจ	จำนวน	ร้อยละ
กิจกรรมชุมชนไทย/สาธารณประโยชน์	57	70.4%
งานต้อนรับ/สังคม/วัฒนธรรม	56	69.1%
ใช้ทักษะวิชาชีพ/ความเชี่ยวชาญ	53	65.4%
เป็นพี่เลี้ยงคู่สมรสต่อไป	42	51.9%
ไม่สะดวก/ไม่สนใจ	7	8.6%

เงื่อนไขการเข้าร่วม	จำนวน	ร้อยละ
สมัครใจจริงและชอบเขตขีดเจเน	67	82.7%
ไม่กระทบอาชีพ/ครอบครัว	63	77.8%
เคารพความหลากหลาย	41	50.6%

ผลจำแนกตามกลุ่ม									
กลุ่ม	N	สิทธิ/กฎหมาย/ ความปลอดภัย	ข้ามวัฒนธรรม/ สุขภาพ	อาชีพ	คู่สมรสเพศ เดียวกัน	ต่างชาติ/ข้าม วัฒนธรรม	เครือข่าย/ ดิจิทัล	ประเด็นเด่น	ข้อเสนอเชิงนโยบาย
เพศชาย	38	4.63	4.18	3.95	3.66	3.79	3.84	สะท้อนว่าหลักสูตรเดิมเอนเอียงไปทาง บทบาทคู่สมรสหญิง และต้องการความ ชัดเจนเรื่องบทบาทกับโอกาสทำงาน	แยกโมดูลสำหรับคู่สมรสชาย เน้น บทบาทร่วมสมัย อาชีพ และการมีส่วน ร่วมโดยสมัครใจ
เพศหญิง	43	4.53	4.56	4.28	4.05	4.12	4.44	ให้คะแนนสูงต่อการปรับตัว สุขภาวะ และ เครือข่าย พร้อมต้องการทักษะที่การใช้ จริง	พัฒนาสุขภาพ พึ่งพิง และทักษะปฏิบัติ จริงโดยไม่จำกัดเฉพาะคู่สมรสระดับสูง
คู่สมรสต่างเพศ	72	4.53	4.42	4.11	3.79	3.93	4.15	ต้องการข้อมูลสิทธิและประเทศปลายทาง ควบคู่การปรับตัว	หลักสูตรแกนกลางและฐานข้อมูลราย ประเทศ
คู่สมรสเพศเดียวกัน	9	5.00	4.11	4.22	4.44	4.22	4.22	ให้คะแนนสิทธิ/ความปลอดภัยสูงสุด และ ต้องการข้อมูลการรับรองสถานะเฉพาะ ประเทศ	จัด country legal brief, เอกสารคู่ สมรส และแนวทางเมื่อประเทศผู้รับไม่ รับรองสถานะ
สัญชาติไทย	63	4.52	4.40	4.17	3.94	3.90	4.22	ต้องการข้อมูลทันสมัย ใช้จริง และการ ช่วยเหลือต่อเนื่อง	พัฒนาฐานข้อมูลและระบบที่อัปเดต ต่อเนื่อง
ต่างชาติ/สองสัญชาติ	16	4.75	4.31	4.25	3.69	4.06	3.94	พบอุปสรรคภาษา วัฒนธรรมไทย ความ เข้าใจสิทธิ งาน และวิชา	จัดภาษาอังกฤษเป็นมาตรฐาน พร้อม orientation วัฒนธรรมไทยและ คำปรึกษาด้านงาน/วิชา
มีบุตร/อยู่ในอุปการะ	50	4.50	4.32	4.28	3.86	3.92	4.14	ให้ความสำคัญต่อเส้นทางอาชีพ พร้อม ประเด็นค่าครองชีพ ที่พัก การศึกษา และ รักษาพยาบาล	เพิ่ม family planning module และ ข้อมูลโรงเรียน ที่พัก สุขภาพ สวัสดิการตามประเทศ
ไม่มีบุตร/อยู่ในอุปการะ	31	4.71	4.48	3.87	3.87	4.03	4.19	เน้นสิทธิ ความปลอดภัย และการปรับตัว ข้ามวัฒนธรรม	จัดโมดูลยืดหยุ่นตามรูปแบบชีวิตและ เป้าหมายส่วนบุคคล
เคยอบรมครบถ้วน	34	4.35	4.24	4.00	4.03	3.88	4.12	คะแนนความจำเป็นต่ำกว่ากลุ่มที่เข้าไม่ครบ เล็กน้อย แต่ยังเห็นช่องว่างด้านการใช้จริง	ใช้ข้อมูลประเมินหลังอบรมและจัด refresher ระหว่างประจำการ
อบรมบางส่วน/ไม่เคย	47	4.74	4.49	4.21	3.74	4.02	4.19	ให้คะแนนความจำเป็นเรื่องสิทธิสูงถึง 4.74 สะท้อน unmet need	เพิ่มออนไลน์ย้อนหลัง แจ้งล่วงหน้า และเปิดสิทธิอบรมก่อนมีคำสั่งเดินทาง

บทสรุปผู้บริหาร: แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการอบรมคู่สมรสนักการทูตไทย เพื่อเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการในต่างประเทศ

ข้อค้นพบหลัก

ข้อเสนอเชิงระบบ

81
ผู้ตอบที่นำมาวิเคราะห์

58.0%
ไม่เคย/เข้าอบรมไม่ครบ

80.2%
ได้รับผลกระทบเชิงลบ
ต่ออาชีพ

4.74/5
เห็นว่าครอบครัวพร้อมช่วยภารกิจ

ลำดับ	ประเด็น	ข้อค้นพบ
1	ความต้องการอันดับต้น	สิทธิ สวัสดิการ กฎหมาย และความปลอดภัยได้คะแนนเฉลี่ย 4.58/5; รองลงมาคือการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม และสุขภาวะทางใจ 4.38/5
2	การเข้าถึงไม่ทั่วถึง	ผู้ตอบ 47 จาก 81 ราย (58.0%) ไม่เคยเข้าอบรมหรือเข้าร่วมเพียงบางส่วน สาเหตุหลักคือภาระงาน/ครอบครัว ไม่มีการจัดหรือไม่ทราบข้อมูล
3	ผลกระทบต่ออาชีพสูง	65 ราย (80.2%) ระบุการหยุดงาน ยุติงาน หรือเปลี่ยนรูปแบบอาชีพ สะท้อนว่าการติดตามเป็นต้นทุนอาชีพที่สำคัญ
4	หลักสูตรเดียวไม่พอ	คะแนนเห็นด้วย 4.20/5 และคำตอบปลายเปิดย้ำความต้องการข้อมูลเฉพาะประเทศ กลุ่มคู่สมรส และสถานการณ์จริง
5	ความสนใจต้องชัด	67 ราย (82.7%) จะร่วมกิจกรรมเมื่อเป็นความสนใจจริงและขอบเขตบทบาทชัด; 63 ราย (77.8%) ต้องไม่กระทบงานและครอบครัว
6	ความต่างของกลุ่ม	คู่สมรสเพศเดียวกันให้คะแนนสิทธิ/ความปลอดภัย 5.00 และการรับรองสถานะ 4.44; คู่สมรสต่างชาติเรียกร้องภาษาอังกฤษ งาน และวิชา

ลำดับ	แนวทาง	รายละเอียด
1	Core + Tailored	หลักสูตรแกนกลางภาคบังคับควบคู่โมดูลเฉพาะประเทศ เพศ สัญชาติ ศาสนา อาชีพ และภาระครอบครัว
2	Blended & Early	แจ้งและอบรม 3–6 เดือนก่อนเดินทาง พร้อม self-paced online วิดีโอย้อนหลัง และสิทธิอบรมก่อนมีคำสั่ง
3	Country Knowledge Hub	ฐานข้อมูลรายประเทศด้านกฎหมาย วิชา สุขภาพ โรงเรียน ที่พัก ความปลอดภัย และข้อพึงปฏิบัติ
4	Written Spouse Framework	ระบุสถานะ สิทธิ ข้อพึงปฏิบัติ ขอบเขตข้อมูลบทบาทสมัครใจ และการไม่กระทบการประเมินข้าราชการ
5	Continuous Family Support	ระบบพี่เลี้ยง Family Liaison/Hotline และการสนับสนุนระหว่างประจำการจนกลับประเทศไทย
6	Career & Well-being	บริการแนะแนวทาง สิทธิทำงาน งานทางไกล reskilling การกลับสู่อาชีพ และสุขภาวะทางใจ

แนวโน้มโดยสรุป

แนวโน้มรวมสะท้อนการเปลี่ยนจาก “การอบรมมารยาทและบทบาทสนับสนุนก่อนเดินทาง” ไปสู่ “ระบบความพร้อมของครอบครัวตลอดวงจรการประจำการ” ผู้ตอบต้องการข้อมูลที่นำไปใช้ได้จริง แยกตามประเทศและบริบทครอบครัว เข้าถึงได้ตลอดเวลา และมีขอบเขตบทบาทโดยสมัครใจที่ชัดเจน การพัฒนาระบบดังกล่าวมีใช้เพียงสวัสดิการ แต่เป็นการลดความเสี่ยงด้านบุคลากร รักษาเสถียรภาพครอบครัว และสนับสนุนประสิทธิภาพภารกิจการทูต

ภาคผนวก ค.

ประมวลรายวิชาและสถิติจำนวนชั่วโมงอบรมสำหรับคู่สมรส (ปี 2564-2569)

ประมวลวิชาที่สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการจัดให้คู่สมรสเรียนก่อนออกประจำการ จากหลักสูตรฝึกอบรมหัวหน้าหน่วยงาน รองหัวหน้าหน่วยงานของ ส่วนราชการ ประจำการในต่างประเทศ พร้อมทั้งคู่สมรส (OAG) และหลักสูตรข้าราชการไปประจำการในต่างประเทศ ระดับเลขานุการฯ และที่ปรึกษา พร้อมทั้งคู่สมรส (OAC) โดยได้มีการสังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ พัฒนาการ รายปีของรายวิชาสำหรับคู่สมรส ทั้งวิชาเฉพาะคู่สมรสและวิชาที่เรียนร่วมกับนักการทูต

1. หลักสูตร OAG (สำหรับคู่สมรสหัวหน้าหน่วยงาน / รองหัวหน้าหน่วยงาน)

หลักสูตร OAG สำหรับคู่สมรสระดับผู้บริหาร เป็นหลักสูตรของทีมประเทศไทยหน่วยงานอื่น รวมถึงอัครราชทูตที่ปรึกษาและรองกงสุลใหญ่ มีโครงสร้างหลักสูตรและพัฒนาการของวิชาเฉพาะ และวิชาเรียนร่วมในแต่ละปี ดังนี้

OAG ปี 2564 (20 ชั่วโมง)

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการ และการเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการในต่างประเทศ (ภริยาอดีตเอกอัครราชทูต)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
มรรยาทสังคม การจัดและเข้าร่วมงานเลี้ยง และการแต่งกาย (ภริยาอดีตเอกอัครราชทูต)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและการบูรณาการภารกิจทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษาความปลอดภัยในต่างประเทศ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรองและการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
Do & Don't กับการสื่อสารในความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม (อดีตเอกอัครราชทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
วิถีไทย (Thainess) (ดร. อนุชา ทิรคานนท์)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3

OAG ปี 2565 (23 ชั่วโมง)

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการ และการเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการในต่างประเทศ (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
มรรยาทสังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยงรับรอง การแต่งกายและเทคนิคการสนทนา (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและการบูรณาการภารกิจทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การต่อต้านการข่มขืนและการรักษาความปลอดภัยในต่างประเทศ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
เอกลิทธิและความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
งานแบบพิธี การรับเสด็จ และการเยือนของคณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
Do & Don't กับการสื่อสารในความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อดีตเอกอัครราชทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
วิถีไทย (Thainess) (ดร.อนุชา ทิรคานนท์)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2

OAG ปี 2566 (16.5 ชั่วโมง)

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการในต่างประเทศและการเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการ (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
มรรยาทสังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยง และการแต่งกาย (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและการบูรณาการภารกิจทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
งานแบบพิธี การรับเสด็จ และการเยือนของคณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
Do & Don't กับการสื่อสารในความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อดีตเอกอัครราชทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษาความปลอดภัยในต่างประเทศ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5

OAG ปี 2567 (16.5 ชั่วโมง)

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการและการเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำกรมราชทัณฑ์ การเข้าร่วมงานเลี้ยง และการแต่งกาย (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/ คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส (วิชาบูรณาการ)	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและการบูรณาการภารกิจทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
Do & Don't กับการสื่อสารในความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อดีตเอกอัครราชทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
การต่อต้านการข่มขืนและการรักษาความปลอดภัยในต่างประเทศ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
งานแบบพิธี การรับเสด็จ และการเยือนของคณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3

OAG ปี 2568 (12 ชั่วโมง)

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
มรรยาทและการแต่งกายในการเข้าร่วมงานเลี้ยงรับรองทางการทูต (คู่สมรสข้าราชการ-คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและการบูรณาการภารกิจทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษา ความปลอดภัยในต่างประเทศ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การรับเสด็จและการเยือนของบุคคลสำคัญต่าง ๆ (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
พิธีการทูต มรรยาทสากล และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การจัดเลี้ยงรับรองและมรรยาทบนโต๊ะอาหาร (อดีตเอกอัครราชทูต/กงสุลใหญ่)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5

OAG ปี 2569 (17 ชั่วโมง)

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
มรรยาทและการแต่งกายในการเข้าร่วมงานเลี้ยง รับรองทางการทูต (คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการ (คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	2
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและ การบูรณาการภารกิจทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษา ความปลอดภัยในต่างประเทศ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การรับเสด็จ และการเยือนของบุคคลสำคัญต่าง ๆ (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
พิธีการทูต มรรยาทสากล และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การจัดเลี้ยงรับรองและมรรยาทบนโต๊ะอาหาร (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การบริหารจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินและบทบาท ชุมชนไทยในต่างประเทศ (กรมการกงสุล)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3

2. หลักสูตร OAC (สำหรับคู่สมรสข้าราชการระดับเลขานุการและที่ปรึกษา)

หลักสูตร OAC สำหรับคู่สมรสข้าราชการระดับกลาง ได้แยกเป็นครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ในบางปีโดยสถาบันได้บรรจุวิชาการช่วยชีวิตและการปฐมพยาบาลเบื้องต้นเป็นวิชาเลือกเรียนตามความสนใจ (**) ตั้งแต่ปี 2567 เป็นต้นไป

OAC ปี 2564 ครั้งที่ 1 (รวม 28 ชั่วโมง)

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการในต่างประเทศและการเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการ (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
มรรยาทสังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยงและการแต่งกาย (คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและภารกิจทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษาความปลอดภัย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2
งานแบบพิธี และการจัดเลี้ยงรับรองทางการทูต (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
การอบรมเชิงปฏิบัติการ: พิธีการทูต และการจัดเลี้ยงรับรอง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
การบริหารจัดการสถานการณ์ฉุกเฉิน (กรมการกงสุล)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
บทบาทชุมชนไทยในต่างประเทศ (กรมการกงสุล)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
Do & Don't กับการสื่อสารในความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อดีตเอกอัครราชทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
วิถีไทย (Thainess) (ดร. อนุชา ชีรคันนท์)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3

OAC ปี 2564 ครั้งที่ 2 (รวม 22.5 ชั่วโมง)

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการในต่างประเทศและการเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการ (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
มรรยาทสังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยงและการแต่งกาย (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและภารกิจทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2
การต่อต้านการข่มขืนและการรักษาความปลอดภัย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2
งานแบบพิธี การรับเสด็จและการเยียนของคณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
Do & Don't กับการสื่อสารในความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อดีตเอกอัครราชทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
ประวัติศาสตร์ไทย : ประวัติศาสตร์การต่างประเทศ (รศ.ดร. ปรีดี พิศุมิวิธิ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3

OAC ปี 2565 ครั้งที่ 1 (รวม 22.5 ชั่วโมง)

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการในต่างประเทศและการเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการ (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
มรรยาทสังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยงและการแต่งกาย (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและภารกิจทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
งานแบบพิธีการรับเสด็จและการเยือนของคณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษาความปลอดภัย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
บทบาทชุมชนไทยในต่างประเทศ (กรมการกงสุล)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
Do & Don't กับการสื่อสารในความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อดีตเอกอัครราชทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
วิถีไทย (Thainess) (ดร. อนุชา อีระคันนธ์)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3

OAC ปี 2565 ครั้งที่ 2 (รวม 17.5 ชั่วโมง (ไม่รวมวิชาเลือก))

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการในต่างประเทศและการเตรียมความพร้อมในการติดตามไปประจำการ (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
มรรยาทสังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยงและการแต่งกาย (<u>คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีตข้าราชการกระทรวงฯ</u>)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและภารกิจ ทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1
เอกลิทธิและความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
งานแบบพิธีการรับเสด็จและการเยือนของ คณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2.5
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษา ความปลอดภัยในต่างประเทศ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
ไทยและเทศ (รศ.ดร. ปรีดี พิศณุวิไล)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2
การรับมือกับสถานการณ์วิกฤต และภัยคุกคามต่าง ๆ (กองบัญชาการตำรวจสันติบาล)	วิชาเลือกเรียนตาม ความสนใจ (**)	2.5

OAC ปี 2566 ครั้งที่ 1 (รวม 18 ชั่วโมง (ไม่รวมวิชาเลือก))

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการใน ต่างประเทศและการเตรียมความพร้อมในการติดตาม ไปประจำการ (<u>คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรส อดีตข้าราชการกระทรวงฯ</u>)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
มรรยาทสังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยงและการแต่งกาย (<u>คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีต ข้าราชการกระทรวงฯ</u>)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและภารกิจ ทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
ไทยและเทศ (รศ.ดร. ปรีดี พิศณุวิทย์)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษา ความปลอดภัย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2
งานแบบพิธีการรับเสด็จและการเยือนของ คณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2
การรับมือกับสถานการณ์วิกฤต และภัยคุกคามต่าง ๆ (กองบัญชาการตำรวจสันติบาล)	วิชาเลือกเรียนตาม ความสนใจ (**)	3

OAC ปี 2566 ครั้งที่ 2 (รวม 16 ชั่วโมง)

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการใน ต่างประเทศและการเตรียมความพร้อมในการติดตาม ไปประจำการ (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรส อดีตข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
มรรยาทสังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยงและการแต่งกาย (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีต ข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและภารกิจ ทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษา ความปลอดภัย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
งานแบบพิธี การรับเสด็จและการเยือนของ คณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3

OAC ปี 2567 ครั้งที่ 1 (รวม 13.5 ชั่วโมง (ไม่รวมวิชาเลือก))

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการ มรรยาท สังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยง และการแต่งกาย (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีต ข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส (วิชาบูรณาการ)	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและภารกิจ ทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การต่อต้านการข่มขืนและการรักษา ความปลอดภัย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2
งานแบบพิธี การรับเสด็จและการเยือนของ คณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
การช่วยชีวิตและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น (สภากาชาดไทย)	วิชาเลือกเรียนตาม ความสนใจ (**)	3
การรับมือกับสถานการณ์วิกฤต และภัยคุกคามต่าง ๆ (กองบัญชาการตำรวจสันติบาล)	วิชาเลือกเรียนตาม ความสนใจ (**)	3

OAC ปี 2567 ครั้งที่ 2 (รวม 11.5 ชั่วโมง)

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการ มรรยาท สังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยง และการแต่งกาย (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีต ข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและภารกิจ ทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษา ความปลอดภัย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
งานแบบพิธี การรับเสด็จและการเยือนของ คณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	2

OAC ปี 2568 ครั้งที่ 1 (รวม 13.5 ชั่วโมง (ไม่รวมวิชาเลือก))

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการ มรรยาท สังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยง และการแต่งกาย (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีต ข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส (วิชาบูรณาการ)	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและภารกิจ ทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษา ความปลอดภัย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
งานแบบพิธี การรับเสด็จและการเยือนของ คณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
การช่วยชีวิตและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น (สภากาชาดไทย)	วิชาเลือกเรียนตาม ความสมัครใจ (**)	3
การรับมือกับสถานการณ์วิกฤต และภัยคุกคามต่าง ๆ (กองบัญชาการตำรวจสันติบาล)	วิชาเลือกเรียนตาม ความสมัครใจ (**)	3

OAC ปี 2568 ครั้งที่ 2 (รวม 12 ชั่วโมง (ไม่รวมวิชาเลือก))

รายชื่อวิชา (วิทยากร)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการ มรรยาท สังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยง และการแต่งกาย (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีต ข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส (วิชาบูรณาการ)	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและภารกิจ ทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
เอกลิทธิและความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษา ความปลอดภัย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
งานแบบพิธี การรับเสด็จและการเยือนของ คณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต/ อดีต กงสุลใหญ่)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	3
การช่วยชีวิตและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น (สภากาชาดไทย)	วิชาเลือกเรียนตาม ความสมัครใจ (**)	3
การรับมือกับสถานการณ์วิกฤต และภัยคุกคามต่าง ๆ (กองบัญชาการตำรวจสันติบาล)	วิชาเลือกเรียนตาม ความสมัครใจ (**)	3

OAC ปี 2569 ครั้งที่ 1 (รวม 14.5 ชั่วโมง (ไม่รวมวิชาเลือก))

รายชื่อวิชา (วิทยาการ)	ประเภทวิชาอบรม	จำนวนชั่วโมง
บทบาทคู่สมรสกับการสนับสนุนงานราชการ มรรยาท สังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยง และการแต่งกาย (คู่สมรสข้าราชการกระทรวงฯ/คู่สมรสอดีต ข้าราชการกระทรวงฯ)	วิชาเฉพาะคู่สมรส (วิชาบูรณาการ)	3
บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและภารกิจ ทีมประเทศไทย (ผู้บริหารกระทรวงฯ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
กลไกการบริหารราชการในต่างประเทศ (กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต / ทางกงสุล (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
การต่อต้านการข่าวกรองและการรักษา ความปลอดภัย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
งานแบบพิธี การรับเสด็จและการเยือนของ คณะผู้แทนระดับสูง (กรมพิธีการทูต)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	1.5
พิธีการทูต การจัดเลี้ยงรับรอง และการแต่งกาย (กรมพิธีการทูต/ อดีต กงสุลใหญ่)	เรียนร่วมกับข้าราชการ (*)	4.5
การช่วยชีวิตและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น (โรงพยาบาลรามาริบัติ)	วิชาเลือกเรียนตาม ความสมัครใจ (**)	3

3. สรุปพัฒนาการที่สำคัญของโครงสร้างหลักสูตรคู่สมรสและข้อสังเกตเชิงนโยบาย

จากการประมวลหลักสูตร OAG และ OAC ในช่วงปี 2564-2569 พบว่าการอบรมคู่สมรสได้รับการปรับทั้งด้านการจัดกลุ่มรายวิชา จำนวนชั่วโมง การเรียนร่วมกับข้าราชการ และการเพิ่มกิจกรรมเชิงปฏิบัติ โดยยังคงมีแกนเนื้อหาหลักอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การเตรียมความพร้อมและบทบาทของคู่สมรส มรรยาททางสังคมและการแต่งกาย การเป็นผู้แทนไทยและทีมประเทศไทย เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน ตลอดจนพิธีการทูตและการจัดเลี้ยงรับรอง ทั้งนี้ รูปแบบและน้ำหนักของแต่ละหัวข้อมีการปรับเปลี่ยนตามหลักสูตรและช่วงเวลา

3.1 วิชาเฉพาะคู่สมรส ในช่วงปี 2564-2566 วิชาเฉพาะคู่สมรสโดยทั่วไปแยกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมและบทบาทคู่สมรส 3 ชั่วโมง และมรรยาทสังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยง

และการแต่งกาย 3 ชั่วโมง รวม 6 ชั่วโมง ต่อมาตั้งแต่ปี 2567 หลายหลักสูตรได้บูรณาการหัวข้อดังกล่าวให้กระชับขึ้น โดยปรับรูปแบบและชั่วโมงตามปัจจัยด้านเวลาของแต่ละปีและหลักสูตร สะท้อนการว่าการจัดวิชาเฉพาะคู่สมรสมีความยืดหยุ่นสามารถปรับไปตามบริบทของแต่ละหลักสูตรและช่วงเวลา

3.2 การปรับการเรียนร่วมกับข้าราชการ คู่สมรสยังคงเรียนร่วมกับข้าราชการในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับบริบทการประจำการ เช่น การเป็นผู้แทนไทยและทีมประเทศไทย เอกสิทธิ์และความคุ้มค่า งานแบบพีธี และพิธีการทูต โดยจำนวนชั่วโมงและองค์ประกอบรายวิชามีการปรับในแต่ละปี สะท้อนการบริหารเนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลาและความจำเป็นของผู้เข้าอบรม

3.3 การเพิ่มทักษะเชิงปฏิบัติด้านความปลอดภัยและภาวะฉุกเฉิน หลักสูตรได้เพิ่มการเรียนรู้ที่เน้นการรับมือสถานการณ์จริง โดยมีวิชาการรับมือสถานการณ์วิกฤตและภัยคุกคามเป็นวิชาเลือกตามความสนใจและวิชาการช่วยชีวิตและการปฐมพยาบาลเบื้องต้นในบางรุ่น สะท้อนการขยายการเตรียมความพร้อมจากความรู้ด้านพิธีการและสังคมไปสู่ทักษะด้านความปลอดภัยและการดำรงชีวิตจริงมากขึ้น

3.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย พัฒนาการดังกล่าวสะท้อนว่า กระทรวงฯ มีฐานการเตรียมความพร้อมคู่สมรสที่เข้มแข็งและมีการปรับหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ประเด็นสำหรับการพัฒนาต่อไปจึงมิใช่การสร้างหลักสูตรใหม่ทั้งหมด แต่ควร **รักษาจุดแข็ง จัดโครงสร้างเนื้อหาให้ชัด ลดความซ้ำระหว่างหัวข้อ เพิ่มการฝึกปฏิบัติ และเปิดทางให้เนื้อหาบางส่วนปรับตามความจำเป็นของผู้เรียนและบริบทประเทศประจำการ** เพื่อให้การใช้เวลาและทรัพยากรเกิดประโยชน์สูงสุดและรองรับความหลากหลายของคู่สมรสได้ดียิ่งขึ้น

ภาคผนวก ง.

ร่างโครงสร้างหลักสูตรการเตรียมความพร้อมคู่สมรสนักการทูตไทย

รหัส	รายวิชา / กิจกรรมที่เสนอ	ประเภท	ชม.	รูปแบบ	หน่วยงาน/ ผู้บรรยาย	วิชาเดิมใน OAG ที่นำมาเทียบ	วิชาเดิมใน OAC ที่นำมาเทียบ	การปรับจาก หลักสูตรเดิม
เนื้อหาแกนกลาง (Core Curriculum: C)								
C1	การเตรียมความพร้อม บทบาท และ การเรียนรู้ตลอด การประจำการ	Core	2	อภิปรายและกรณีศึกษา + เอกสาร/คู่มือดิจิทัล ศึกษาล่วงหน้า และ วิดีทัศน์การบรรยายหรือ สื่อของผู้สอนที่ได้รับ อนุญาตสำหรับบทวน ภายหลัง	ผู้บริหารกระทรวงฯ + DVIFA + ASOMFA/ คู่สมรสผู้มี ประสบการณ์ + สำนักบริหารบุคคล เฉพาะประเด็น	“บทบาทคู่สมรสกับ การสนับสนุนงาน ราชการ และการเตรียม ความพร้อมในการ ติดตามไปประจำการ”; “บทบาทหน้าที่การเป็น ผู้แทนไทยและ การบูรณาการภารกิจ ทีมประเทศไทย”	“บทบาทคู่สมรสกับการ สนับสนุนงานราชการใน ต่างประเทศและการเตรียม ความพร้อมในการติดตามไป ประจำการ”; “บทบาท หน้าที่การเป็นผู้แทนไทย และการกิจทีมประเทศไทย”; ปี 2569 มี “กลไกการบริหาร ราชการในต่างประเทศ”	คงแกนเดิม เพิ่มการ เข้าใจสถานะ บทบาท การสนับสนุนภารกิจ และการเรียนรู้/ สังสมประสบการณ์ ตลอดการประจำการ
C2	พิธีการทูต มรรยาททางสังคม การเป็นเจ้าภาพ และการสื่อสาร ข้ามวัฒนธรรม	Core	3	อบรมเชิงปฏิบัติการและ ฝึกปฏิบัติ + เอกสารและสื่อดิจิทัล สำหรับศึกษาล่วงหน้า และบทวน โดยเวลา	กรมพิธีการทูต + นักการทูต/ คู่สมรสผู้มี ประสบการณ์	“มรรยาท/มรรยาทสังคม การเข้าร่วมงานเลี้ยง และการแต่งกาย”; “พิธีการทูต มรรยาท สาท และการแต่งกาย”; “การจัดเลี้ยงรับรองและ	“มรรยาทสังคม การเข้าร่วม งานเลี้ยงและการแต่งกาย”; “งานแบบพิธี”; “พิธีการทูต การจัดเลี้ยง รับรอง และการแต่งกาย”; “Do & Don’t กับการ	บูรณาการวิชาเดิม รวมเนื้อหาพิธีการ- มรรยาท-งานเลี้ยง และเพิ่มการสื่อสารข้าม วัฒนธรรมและเหตุผล เบื้องหลังธรรมเนียม

รหัส	รายวิชา / กิจกรรมที่เสนอ	ประเภท	ชม.	รูปแบบ	หน่วยงาน/ ผู้บรรยาย	วิชาเดิมใน OAG ที่นำมาเทียบ	วิชาเดิมใน OAC ที่นำมาเทียบ	การปรับจาก หลักสูตรเดิม
				เรียนมุ่งการฝึกปฏิบัติ และสถานการณ์จริง		มรรยาทบนโต๊ะอาหาร”; “งานแบบพิธี การรับเสด็จฯ”; “Do & Don’t กับการสื่อสารในความหลากหลายทางวัฒนธรรม”; “วิถีไทย” ในบางปี	สื่อสารในความหลากหลายทางวัฒนธรรม”	
C3	การปรับตัว สุขภาวะ และชีวิต ครอบครัวใน ต่างประเทศ	Core	1.5	อภิปรายและกรณีศึกษา	นักจิตวิทยา/ ผู้เชี่ยวชาญด้านสุข ภาวะและการ ปรับตัวข้าม วัฒนธรรม + ผู้มีประสบการณ์	ไม่ปรากฏเป็นรายวิชา เฉพาะในภาคผนวก	ไม่ปรากฏเป็นรายวิชา เฉพาะในภาคผนวก	เพิ่มเนื้อหาใหม่ จากผลการศึกษา แบบสอบถาม
C4	สถานะ สิทธิ เอกสิทธิ์และความ คุ่มกันที่เกี่ยวข้อง กับคู่สมรส	Core	1.5	บรรยายและถาม-ตอบ + เอกสารและสื่อดิจิทัล สำหรับศึกษาล่วงหน้า และทบทวน	กรมพิธีการทูต + สำนักบริหารบุคคล + สำนักบริหารการ คลังตามประเด็น	“เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน ทางทูต/ทางกงสุล” มีต่อเนื่องหลายปี	“เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน ทางทูต/ทางกงสุล” มีต่อเนื่องหลายปี	คงวิชาเดิม แต่เพิ่ม ความชัดเจนเรื่อง สถานะ สิทธิ สวัสดิการ และสิ่งที่ เกี่ยวข้องกับคู่สมรส โดยตรง

รหัส	รายวิชา / กิจกรรมที่เสนอ	ประเภท	ชม.	รูปแบบ	หน่วยงาน/ ผู้บรรยาย	วิชาเดิมใน OAG ที่นำมาเทียบ	วิชาเดิมใน OAC ที่นำมาเทียบ	การปรับจาก หลักสูตรเดิม
C5	การรักษา ควบคู่กับ ความปลอดภัยของ ข้อมูล การสื่อสาร ในภาวะวิกฤต และการใช้สื่อ สังคมออนไลน์	Core	2	กรณีศึกษาและจำลอง สถานการณ์	สำนักข่าวกรอง แห่งชาติ/หน่วยงาน ด้านความมั่นคง + กรมสารนิเทศ	“การต่อต้านการข่าว กรองและการรักษา ความปลอดภัยใน ต่างประเทศ”; ปี 2569 มี “การบริหาร จัดการสถานการณ์ อุทกภัย”	“การต่อต้านการข่าวกรอง และการรักษาความ ปลอดภัย”; บางปีมี “การรับมือกับสถานการณ์ วิกฤตและภัยคุกคามต่าง ๆ”	ต่อยอดจากฐานเดิม ด้านความปลอดภัย/ ความมั่นคงและเพิ่ม ส่วนที่ไม่ปรากฏเป็น วิชาเดิมโดยตรง ได้แก่ การสื่อสารในภาวะ วิกฤต และการใช้สื่อ สังคมออนไลน์และ การตอบคำถาม ละเอียดอ่อน
C6	การช่วยชีวิตและ การปฐมพยาบาล เบื้องต้น	Core	3	ฝึกปฏิบัติจริง + วิดีทัศน์มาตรฐาน/ คู่มือจากผู้ฝึกหรือ หน่วยงานวิชาชีพสำหรับ เตรียมตัวและทบทวน	สภากาชาดไทย/ โรงพยาบาล/ หรือผู้ฝึกสอนที่มี คุณสมบัติเหมาะสม	ไม่ปรากฏ	“การช่วยชีวิตและการปฐม พยาบาลเบื้องต้น”	เพิ่มเป็น Core ใน ร่างใหม่ โดยใช้การ ฝึกปฏิบัติจริง
C7	ความปลอดภัย ส่วนบุคคลและ การรับมือ สถานการณ์เสี่ยง	Core	3	จำลองสถานการณ์และ ฝึกปฏิบัติ	ผู้เชี่ยวชาญ/ หน่วยงานด้าน ความปลอดภัย เช่น กองบัญชาการ ตำรวจสันติบาล +	“การต่อต้านการข่าว กรองและการรักษา ปลอดภัย”; “การบริหารจัดการ สถานการณ์อุทกภัย”	“การต่อต้านการข่าวกรอง และการรักษาความ ปลอดภัย”; “การบริหาร จัดการสถานการณ์อุทกภัย”; “การรับมือกับสถานการณ์	ต่อยอดจากวิชาเดิม เพิ่มเป็น Core ใน ร่างใหม่ เน้นความ ปลอดภัยส่วนบุคคล การเตรียมความพร้อม

รหัส	รายวิชา / กิจกรรมที่เสนอ	ประเภท	ชม.	รูปแบบ	หน่วยงาน/ ผู้บรรยาย	วิชาเดิมใน OAG ที่นำมาเทียบ	วิชาเดิมใน OAC ที่นำมาเทียบ	การปรับจาก หลักสูตรเดิม
					กรรมการกงสุล เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแพนอพยพ	ซึ่งไม่มีบริบทการป้องกันตนเอง	วิกฤตและภัยคุกคามต่าง ๆ” บางปี	และการเอาตัวรอดจากสถานการณ์ต่างๆ
C8	การมีส่วนร่วมด้านการทูตสาธารณะ วัฒนธรรม และชุมชน	Core	1.5	กรณีศึกษาและแลกเปลี่ยนประสบการณ์	กรมสารนิเทศ + ASOMFA + นักการทูต/คู่สมรส ผู้มีประสบการณ์	“บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและการบูรณาการภารกิจทีมประเทศไทย”; “วิถีไทย”; ปี 2569 มี “บทบาทชุมชนไทยในต่างประเทศ” รวมกับสถานการณ์ฉุกเฉิน	“บทบาทหน้าที่การเป็นผู้แทนไทยและภารกิจทีมประเทศไทย”; “บทบาทชุมชนไทยในต่างประเทศ”; “วิถีไทย”; “ไทยและเทศ” ในบางปี	ต่อยอดจากวิชาเดิมจากการเข้าใจบทบาทผู้แทน/ชุมชน/ความเป็นไทย ไปสู่การทูตสาธารณะและการใช้ความถนัดของคู่สมรสโดยสมัครใจ
	รวม C — Core Curriculum		17.5ชม.					
หัวข้อเสริมตามความจำเป็น (Modules: M)								
M1	การรักษาและต่อยอดเส้นทางอาชีพระหว่างติดตามไปประจำการ	Module	1.5	การอภิปราย / การเรียนออนไลน์	ผู้เชี่ยวชาญ HR/Career Planning + ผู้มีประสบการณ์	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	Module ใหม่ เลือกตามความจำเป็น
M2	การเตรียมครอบครัวที่มีบุตร	Module	1.5	การอภิปราย / การเรียนออนไลน์+	ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก/ครอบครัว/	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	Module ใหม่ สำหรับผู้มีบุตร/บุคคล

รหัส	รายวิชา / กิจกรรมที่เสนอ	ประเภท	ชม.	รูปแบบ	หน่วยงาน/ ผู้บรรยาย	วิชาเดิมใน OAG ที่นำมาเทียบ	วิชาเดิมใน OAC ที่นำมาเทียบ	การปรับจาก หลักสูตรเดิม
	หรือบุคคลใน อุปการะ			คู่มือ ภาพ เอกสารและ สื่อดิจิทัลสำหรับศึกษา ล่วงหน้าและทบทวน	การศึกษา + นักจิตวิทยา+ ผู้มีประสบการณ์			ในอุปการะ
M3	ภาษาอังกฤษเพื่อ การสื่อสารใน บริบททางสังคม และการทูต	Module	3	การฝึกปฏิบัติ + คู่มือ ภาพ เอกสารและ สื่อดิจิทัลสำหรับศึกษา ล่วงหน้าและทบทวน	ศูนย์ภาษา ต่างประเทศ DVIFA + ผู้มี ประสบการณ์งาน สังคมการทูต	ไม่ปรากฏเป็นวิชาใน ภาคผนวก OAG	ไม่ปรากฏเป็นวิชาใน ภาคผนวก OAC	Module ซึ่งต่างจาก Language Track ที่ เป็นหลักสูตรภาษา เฉพาะพื้นที่
M4	การเตรียมความ พร้อมสำหรับคู่ สมรสต่างชาติใน บริบทการทูตไทย (Understanding Thailand, MFA, and diplomatic life)	Targeted Module	3	การอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นภาษาอังกฤษ+ การเสวนา	DVIFA + กรมพิธีการทูต/ สำนักบริหารบุคคล + คู่สมรสต่างชาติ ผู้มีประสบการณ์	ไม่ปรากฏหลักสูตร สำหรับคู่สมรสต่างชาติ โดยเฉพาะ	ไม่ปรากฏหลักสูตรสำหรับคู่ สมรสต่างชาติโดยเฉพาะ	Targeted Module ใหม่ เพื่อให้เข้าถึง ข้อมูลโดยตรง ไม่ต้อง ผ่านคู่สมรสที่เป็น ข้าราชการ
M5	สถานะและสิทธิ ของคู่สมรสเพศ เดียวกันใน ประเทศผู้รับ	Targeted Module / Clinic	1-1.5	การให้คำปรึกษาเป็น กลุ่มย่อย / ออนไลน์ / การให้คำปรึกษาเฉพาะ กรณี	กรมพิธีการทูต + สำนักบริหารบุคคล + กรมภูมิภาค/ สอท. ไทยในพื้นที่	ไม่ปรากฏเป็นวิชาเฉพาะ	ไม่ปรากฏเป็นวิชาเฉพาะ	เพิ่มใหม่เป็น targeted clinic เน้นกฎหมาย การรับรองสถานะ

รหัส	รายวิชา / กิจกรรมที่เสนอ	ประเภท	ชม.	รูปแบบ	หน่วยงาน/ ผู้บรรยาย	วิชาเดิมใน OAG ที่นำมาเทียบ	วิชาเดิมใน OAC ที่นำมาเทียบ	การปรับจาก หลักสูตรเดิม
					+ ผู้เชี่ยวชาญ กฎหมายเมื่อจำเป็น			วีซ่า สิทธิและ ความปลอดภัยของ ประเทศผู้รับ
	รวม M — Modules หาก เลือกทุกหัวข้อ		10-10.5 ชม.					ให้เลือกตาม ความจำเป็น
เตรียมความพร้อมด้านบริบทประเทศและภาษา (Local context and language readiness: L&LG)								
L1	ข้อมูลเฉพาะ ประเทศที่จะไป ประจำการ (Country Readiness Briefing) <u>โดยให้ผู้สมัครเข้า ร่วมในส่วนที่ไม่มี ชั้นความลับ</u>	Local context	2	การบรรยายสรุปเฉพาะ ประเทศและถาม-ตอบ + เอกสารและสื่อดิจิทัล สำหรับศึกษาล่วงหน้า และทบทวน	กรมภูมิภาค/ เจ้าหน้าที่โต๊ะ ประเทศ + สอท./ สกก. ไทยในพื้นที่ และอาจประสาน สอท. ประเทศผู้รับ ในไทย	มีวิชาที่มีเนื้อหาทั่วไป เช่น “Do & Don’t”	จัดให้พบกับเจ้าหน้าที่โต๊ะที่ เกี่ยวข้อง (แต่ไม่ได้ให้ผู้สมัคร เข้าร่วม) และมีวิชาที่มี เนื้อหาทั่วไป เช่น “Do & Don’t”/ ”ความหลากหลายทาง วัฒนธรรม”	ให้ผู้สมัครเข้าร่วมใน ส่วนที่ไม่มีชั้นความลับ
LG1-A	ภาษาประเทศ ประจำการ — Basic: ภาษาที่ใช้ อักษรโรมัน	Language Track	40	การเรียนรู้ในชั้นเรียนหรือ ออนไลน์ โดยผู้เรียน ภาษาเดียวกัน ระดับ ทักษะใกล้เคียงกันเรียน	DVIFA	ไม่ปรากฏในภาคผนวก OAG ที่ใช้เปรียบเทียบ	LC xxx	เป็นระบบการเรียน ภาษาที่มีอยู่แล้วแต่ จัดเข้าหมวด L ใน โครงสร้างใหม่

รหัส	รายวิชา / กิจกรรมที่เสนอ	ประเภท	ชม.	รูปแบบ	หน่วยงาน/ ผู้บรรยาย	วิชาเดิมใน OAG ที่นำมาเทียบ	วิชาเดิมใน OAC ที่นำมาเทียบ	การปรับจาก หลักสูตรเดิม
LG1-B	ภาษาประเทศ ประจำการ — Basic: ภาษาที่ใช้ อักษรอื่น เช่น จีน ญี่ปุ่น พม่า	Language Track	60	ร่วมกัน + ตำรา แบบฝึก สื่อเสียง/ วีดิทัศน์ และระบบ ออนไลน์ของผู้สอน สำหรับเตรียมบทเรียน	DVIFA	ไม่ปรากฏในภาคผนวก OAG	LC xxx	คงเดิม
LG1-C	ภาษาลาว — Basic	Language Track	30	และทบทวน ควบคู่กับ การเรียนรู้กับผู้สอนทั้งใน	DVIFA	ไม่ปรากฏในภาคผนวก OAG	LC xxx	คงเดิม
LG2	ภาษาประเทศ ประจำการ — Intermediate	Language Track	30	ชั้นเรียนหรือออนไลน์	DVIFA	ไม่ปรากฏในภาคผนวก OAG	LC xxx	คงเดิม
LG3	ภาษาประเทศ ประจำการ — Advanced	Language Track	30		DVIFA	ไม่ปรากฏในภาคผนวก OAG	LC xxx	คงเดิม
	รวม LG — Language Track (ไม่นับรวมใน Core)		ขึ้นอยู่กับ ภาษา และ ระดับ					

หมายเหตุ:

1. สื่อการเรียนรู้และการทบทวน สำหรับเนื้อหาที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง จะมีเอกสาร คู่มือดิจิทัล หรือสื่อออนไลน์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อให้ผู้เข้าอบรม

ศึกษาล่วงหน้าและทบทวนภายหลัง และวิธีทัศน์การบรรยาย หรือใช้สื่อวิธีทัศน์และสื่อการเรียนการสอนที่ผู้สอนอนุญาตให้เผยแพร่ ยกเว้นเนื้อหาที่มีชั้นความลับ ข้อมูลอ่อนไหว ความมั่นคง ข้อมูลส่วนบุคคล หรือรายวิชาที่เน้นการฝึกทักษะ

2. กลไกการเรียนรู้และการให้คำปรึกษาต่อเนื่อง นอกจากการอบรมตามหลักสูตร ผู้ศึกษาเห็นควรให้พิจารณาการการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ระหว่างการประจำการ เพื่อเปิดโอกาสให้คู่สมรสสามารถขอคำปรึกษาจากคู่สมรสหรือผู้มีประสบการณ์ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่เกิดขึ้นจริงหรือ มีความละเอียดอ่อนซึ่งอาจไม่สามารถครอบคลุมได้ทั้งหมดในการอบรมก่อนเดินทาง โดยอาจจัดเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นระยะ หรือเปิดช่องทางให้ขอ คำปรึกษาตามความจำเป็น (on-demand) เป็นไปโดยสมัครใจ ไม่มีการกำหนดผู้ให้คำปรึกษาประจำราย และไม่สร้างภาระผูกพันแก่ผู้มีประสบการณ์ สำหรับ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ กฎระเบียบ หรือข้อมูลราชการ ควรส่งต่อให้หน่วยงานเจ้าของเรื่องเป็นผู้ให้ข้อมูลอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ รูปแบบและบทบาทของ เครือข่ายดังกล่าวควรหารือร่วมกับ ASOMFA และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนนำไปดำเนินการ

3. การถอดบทเรียนหลังครบวาระประจำการ เพื่อนำประสบการณ์และองค์ความรู้มาถ่ายทอดแก่ผู้เข้าอบรมรุ่นต่อไป ตลอดจนใช้ปรับปรุงหลักสูตร คู่มือ และสื่อการเรียนรู้ให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ อาจหารือร่วมกับ ASOMFA ถึงรูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสม

กลไกดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อให้การเตรียมความพร้อมไม่สิ้นสุดเมื่อจบหลักสูตรก่อนออกประจำการ แต่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสะท้อนบทเรียน และการสั่งสม ประสบการณ์อย่างต่อเนื่องตลอดเส้นทางการประจำการ

ภาคผนวก จ.

ร่างคู่มือดิจิทัลสำหรับคู่สมรสนักการทูต : การเตรียมความพร้อมสำหรับการประจำการ
ในต่างประเทศ

draft digital handbook for diplomatic spouses : preparing for overseas postings

รู้สิ่งจำเป็น • เข้าใจบริบท • เรียนรู้และมีส่วนร่วม

know what matters • understand the context • learn & engage

เค้าโครงคู่มือนี้จัดเนื้อหาตามโครงสร้างหลักสูตรที่เสนอ

โดยเชื่อมความรู้ก่อนเดินทาง การใช้ชีวิตระหว่างประจำการ และการเรียนรู้ต่อเนื่องไว้ในชุดเดียว

วัตถุประสงค์และหลักการใช้คู่มือ

purpose and use of the handbook

คู่มือนี้ใช้ประกอบการอบรมและทบทวนความรู้ของคู่สมรสนักการทูต โดยเน้นหัวข้อที่กำหนดไว้ใน
โครงสร้างหลักสูตร ทั้งเนื้อหาแกนกลาง หัวข้อเสริมตามความจำเป็น และข้อมูลเฉพาะประเทศ

*this handbook supports training and review for diplomatic spouses, focusing on the
proposed core curriculum, needs-based modules and country-specific readiness.*

ข้อพึงทราบ: เรื่องสิทธิและการเบิกจ่าย ให้ยึดกฎหมาย ระเบียบ หนังสือเวียน คำสั่ง และคำชี้แจง
ที่ใช้บังคับ ณ วันที่ดำเนินการเป็นหลัก

*important: for benefits and reimbursements, follow the laws, regulations,
circulars, orders and official guidance in force at the time of action.*

หัวข้อในคู่มือ (ร่าง)

1. การเตรียมความพร้อม บทบาท และการเรียนรู้ตลอดการประจำการ (C1)

readiness, spouse role and learning throughout the posting (C1)

แต่ละวาระการประจำการเป็นโอกาสในการเรียนรู้และสั่งสมความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และเครือข่าย ไม่ใช่ช่วงหยุดพัฒนาตนเอง *view each posting as an opportunity to build knowledge, skills, experience and networks, not as a pause in personal development.*

2. พิธีการทูต มารยาท และการสื่อสาร (C2, M3, M4)

diplomatic protocol, etiquette and communication

2.1 ทำความเข้าใจประเภทงานเลี้ยง การตอบรับคำเชิญ การแต่งกาย มารยาทบนโต๊ะอาหาร การเป็นเจ้าภาพ ของขวัญ และธรรมเนียมทางสังคม *understand types of receptions, responses to invitations, dress, table manners, hosting, gifts and social customs.*

2.2 เตรียมชุด เครื่องแบบ เข็มที่ระลึก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่อาจจำเป็นสำหรับงานแต่ละประเภทตามบริบท *prepare appropriate attire, uniforms, commemorative pins and decorations for different official and social events, as required.*

2.3 ภาษาอังกฤษ ฝึกการแนะนำตัว small talk การสนทนา การตอบรับคำเชิญและการเป็นเจ้าภาพ *practise introductions, small talk, conversation, responses to invitations and hosting in practical English.*

2.4 ฝึกการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การอ่านบริบท และการอธิบายธรรมเนียมไทยโดยให้เหตุผล และบริบทไม่ใช่เพียงบอกข้อปฏิบัติ *practise cross-cultural communication, contextual awareness and explaining Thai customs through reasons and context, not merely rules.*

(สำหรับคู่สมรสต่างชาติ ควรมีข้อมูลภาษาอังกฤษโดยตรงเกี่ยวกับประเทศไทย กระทรวงการต่างประเทศ ชีวิตการทูตไทย ธรรมเนียม และช่องทางสอบถาม *foreign spouses should have direct English-language access to information on Thailand, the Ministry of Foreign Affairs, Thai diplomatic life, customs and enquiry channels.*)

3. การปรับตัว สุขภาวะ ครอบครัว อาชีพ และสุขภาพ (C3, C6, M1, M2)

adjustment, well-being, family, career and health

4. สถานะ สิทธิ เอกสิทธิและความคุ้มกัน และการเบิกจ่าย (C4)

status, entitlements, privileges and immunities, and reimbursements

4.1 หลังสมรสหรือเปลี่ยนสถานะครอบครัว ให้ปรับปรุงข้อมูลในทะเบียนประวัติราชการและตรวจสอบข้อมูลคู่สมรส/บุตรที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ *after marriage or a change in family status, update personnel records and verify spouse/children data relevant to entitlements.*

4.2 ทำความเข้าใจเอกสิทธิ์และความคุ้มกันที่เกี่ยวข้องกับสถานะทางการทูตหรือกงสุล และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นในประเทศผู้รับ *understand privileges and immunities relevant to diplomatic or consular status and any host-country limitations.*

4.3 ค่ารักษาพยาบาล: ตรวจสอบสิทธิก่อนเดินทาง *medical expenses: verify coverage before departure.*

4.4 ค่าเล่าเรียนบุตร *children's education.*

4.5 ค่าเดินทาง ค่าขนย้าย และสวัสดิการประจำการ *travel, and relocation allowance.*

5. การรักษาความลับ ความปลอดภัยของข้อมูล และความปลอดภัยส่วนบุคคล (C5, C7)
confidentiality, information security and personal safety

6. การมีส่วนร่วมด้านการทูตสาธารณะ วัฒนธรรม และชุมชน (C8)
participation in public diplomacy, culture and community

7. ความหลากหลาย ข้อมูลเฉพาะประเทศ และภาษา (M4, M5, L1, LG)
diversity, country-specific readiness and language (M4, M5, L1, LG)

7.1 คู่สมรสต่างชาติ *foreign spouses*

(1) จัดข้อมูลหลักเป็นภาษาอังกฤษเพื่อให้เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทย กระทรวงฯ พิธีการ ธรรมเนียม และชีวิตการทูตไทยได้โดยตรง

(2) อธิบายเหตุผลและบริบทของธรรมเนียมไทย ไม่ใช่เพียงแปลข้อปฏิบัติ

7.2 คู่สมรสเพศเดียวกัน *same-sex spouses*

(1) เตรียมความพร้อมด้านอัตลักษณ์ การจัดการข้อมูลส่วนบุคคล และการสื่อสาร

(2) ข้อมูลการรับรองสถานะ การตรวจลงตรา การพำนักร และกฎหมาย

7.3 country readiness

7.4 ภาษาในประเทศประจำการ *host-country language*

8. การสนับสนุนระหว่างประจำการ การเตรียมกลับ และข้อมูลเหตุสำคัญในชีวิต
ongoing support and transition

8.1 ใช้คู่มือดิจิทัล FAQ ช่องทางสอบถามหน่วยงานเจ้าของเรื่อง และเครือข่ายผู้มีประสบการณ์ โดยสมัครใจ *use the digital handbook, FAQs, direct enquiry channels and a voluntary network of experienced spouses.*

8.2 ก่อนกลับ ให้ตรวจเอกสาร การปิดบัญชี/สัญญา การย้ายโรงเรียน การรักษาพยาบาล การขนย้ายสิ่งของ และเตรียมครอบครัวต่อการเปลี่ยนผ่าน *before return, review documents, account or contract closure, school transfer, medical arrangements and shipment, and prepare the family for transition.*

8.3 หลังประจำการ ให้ทบทวนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และเครือข่าย และแบ่งปันบทเรียนที่เป็นประโยชน์โดยสมัครใจ *after the posting, review knowledge, skills, experience and networks, and share useful lessons voluntarily.*

8.4 ข้อมูลเรื่องบำเหน็จบำนาญ กบข. การเสียชีวิต เงินช่วยเหลือ ฌาปนกิจ การเสียชีวิตในต่างประเทศและสิทธิที่เกี่ยวข้อง *Information on pension, GPF, death while posted overseas, special payments, funeral assistance and related entitlements.*

9. ช่องทางสอบถาม *enquiry channels*

เรื่อง <i>issue</i>	หน่วยงานหลัก <i>main contact</i>
การอบรม/คู่มือ <i>training / handbook</i>	DVIFA <i>DVIFA</i>
สถานะบุคลากร/ข้อมูลครอบครัว <i>personnel status / family records</i>	สำนักบริหารบุคคล <i>Personnel Bureau</i>
สิทธิ/การเบิกจ่าย <i>benefits / reimbursements</i>	สำนักบริหารการคลัง <i>Finance Bureau</i>
พิธีการ/เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน <i>protocol / privileges and immunities</i>	กรมพิธีการทูต <i>Department of Protocol</i>
ข้อมูลเฉพาะประเทศ <i>country-specific information</i>	กรมภูมิภาค / สำนักงานไทยในต่างประเทศ <i>regional department / Thai mission abroad</i>
ทะเบียน/นิติกรณ์/เสียชีวิตในต่างประเทศ <i>registration / legalisation / death abroad</i>	กรมการกงสุล / สำนักงานไทยในต่างประเทศ <i>Department of Consular Affairs / Thai mission abroad</i>
กบข. <i>GPF</i>	กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ <i>Government Pension Fund</i>
เครือข่ายประสบการณ์โดยสมัครใจ <i>voluntary experience network</i>	ASOMFA / ผู้มีประสบการณ์ <i>ASOMFA / experienced spouses</i>

10. การเชื่อมโยงกับโครงสร้างหลักสูตร

รหัส code	หัวข้อหลักสูตร curriculum topic	ส่วนในคู่มือ section
C1	การเตรียมความพร้อม บทบาท และการเรียนรู้ตลอดการ ประจำการ <i>readiness, spouse role and learning throughout the posting</i>	ส่วนที่ 1 <i>section 1</i>
C2	พิธีการทูต มรรยาท การเป็นเจ้าภาพ และการสื่อสารข้าม วัฒนธรรม <i>diplomatic protocol, etiquette, hosting and cross-cultural communication</i>	ส่วนที่ 2 <i>section 2</i>
C3	การปรับตัว สุขภาวะ และชีวิตครอบครัว <i>adjustment, well-being and family life</i>	ส่วนที่ 3 <i>section 3</i>
C4	สถานะ สิทธิ เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน <i>status, entitlements, privileges and immunities</i>	ส่วนที่ 4 <i>section 4</i>
C5	การรักษาความลับ ความปลอดภัยข้อมูล และการสื่อสารใน ภาวะวิกฤต <i>confidentiality, information security and crisis communication</i>	ส่วนที่ 5 <i>section 5</i>
C6	การช่วยชีวิตและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น <i>basic life support and first aid</i>	ส่วนที่ 3 <i>section 3</i>
C7	ความปลอดภัยส่วนบุคคลและสถานการณ์เสี่ยง <i>personal safety and risk situations</i>	ส่วนที่ 5 <i>section 5</i>
C8	การทูตสาธารณะ วัฒนธรรม และชุมชน <i>public diplomacy, culture and community</i>	ส่วนที่ 6 <i>section 6</i>
M1	การรักษาและต่อยอดเส้นทางอาชีพ <i>career continuity and development</i>	ส่วนที่ 3 <i>section 3</i>
M2	ครอบครัวที่มีบุตรหรือบุคคลในอุปการะ <i>families with children or dependants</i>	ส่วนที่ 3 <i>section 3</i>
M3	ภาษาอังกฤษในบริบททางสังคมและการทูต <i>English for diplomatic and social communication</i>	ส่วนที่ 2 <i>section 2</i>
M4	คู่สมรสต่างชาติในบริบทการทูตไทย <i>foreign spouses and Thai diplomatic life</i>	ส่วนที่ 2, 7 <i>section 2, 7</i>

รหัส code	หัวข้อหลักสูตร curriculum topic	ส่วนในคู่มือ section
M5	ความพร้อมสำหรับคู่สมรสเพศเดียวกัน <i>readiness for same-sex spouses</i>	ส่วนที่ 7 <i>section 7</i>
L1	ข้อมูลเฉพาะประเทศ <i>country readiness</i>	ส่วนที่ 7 <i>section 7</i>
LG	ภาษาในประเทศประจำการ <i>host-country language track</i>	ส่วนที่ 7 <i>section 7</i>

ภาคผนวก ฉ.

ร่างรายการตรวจสอบก่อนเดินทางไปประจำการในต่างประเทศสำหรับคู่สมรสนักการทูต

*Pre-departure checklist for diplomatic spouses*สถานะข้อมูล ณ วันที่ *Information status as of:* _____

สำหรับการเตรียมความพร้อมทั่วไป ควรเลือกใช้ตามบริบทของแต่ละครอบครัว และตรวจสอบข้อมูลด้านกฎหมาย การตรวจลงตรา สิทธิ สวัสดิการ และข้อกำหนดของประเทศผู้รับจากหน่วยงาน/แหล่งข้อมูลทางการก่อนเดินทาง *For general preparation, use this checklist as appropriate to each family's circumstances, and verify information on laws, visas, entitlements, benefits and host-country requirements with official agencies/sources before departure.*

ข้อมูลสำคัญของครอบครัว *Family Information*ประเทศ *Country* / เมืองที่ไปประจำการ *City of posting:* _____วันเดินทาง *Date of departure:* _____เที่ยวบิน/เวลา *Flight / time:* _____ที่พักช่วง 15 วันแรก *Accommodation for the first 15 days:* _____ที่อยู่ของ สอท./สกง. *Address of the Embassy / Consulate-General:* _____ติดต่อ สถานเอกอัครราชทูต สถานกงสุลใหญ่ หรือคณะผู้แทนถาวร *Contact person at the Mission:* _____หมายเลขโทรศัพท์, e-mail, LINE ID / WhatsApp / WeChat ฯลฯ *Telephone, email, LINE ID / WhatsApp / WeChat, etc.:* _____หมายเลขฉุกเฉินประเทศผู้รับ *Host-country emergency number:* _____โรงพยาบาลกรณีฉุกเฉิน *Preferred hospital in an emergency:* _____โรงเรียนของบุตร *Child's / children's school:* _____ผู้ติดต่อฉุกเฉินในประเทศไทย *Emergency contact in Thailand:* _____จุดนัดพบของครอบครัวกรณีฉุกเฉิน *Family emergency meeting point:* _____

1. สถานะ เอกสาร และสิทธิ *Status, documents, and entitlements*

- ☐ ตรวจสอบหนังสือเดินทางและวันหมดอายุ *Check passports and expiry dates.*
- ☐ ตรวจสอบประเภทการตรวจลงตราและ stay permit *Check the type of visa and stay permit.*
- ☐ ตรวจสอบเอกสารที่ต้องใช้สำหรับการเดินทางติดตาม *Check the documents required for accompanying family members.*
- ☐ เตรียมสำเนาทะเบียนสมรส สูติบัตร ทะเบียนบ้าน และเอกสารครอบครัวที่จำเป็น *Prepare copies of the marriage certificate, birth certificate, house registration and other necessary family documents.*
- ☐ ตรวจสอบว่าต้องแปลหรือรับรองเอกสารใดก่อนเดินทาง *Check which documents need to be translated or legalised before departure.*
- ☐ ตรวจสอบสิทธิและสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการติดตามไปประจำการ *Check the entitlements and benefits related to accompanying an overseas posting.*
- ☐ ทำความเข้าใจเอกสิทธิ์และความคุ้มกันที่เกี่ยวข้องกับสถานะทางการทูต/ทางกงสุลของตน *Understand the privileges and immunities applicable to your diplomatic or consular status.*
- ☐ สำหรับคู่สมรสเพศเดียวกัน ตรวจสอบการรับรองสถานะและข้อจำกัดของประเทศผู้รับจากแหล่งข้อมูลทางการและผู้ที่เคยประจำการก่อนหน้านี้ *For same-sex spouses, check recognition of status and host-country restrictions using official sources and information from those previously posted there.*
- ☐ บันทึกชื่อและช่องทางติดต่อของหน่วยงานเจ้าของข้อมูลกรณีมีข้อสงสัย *Record the names and contact details of the agencies responsible for the relevant information in case of enquiries.*

2. ประเทศและพื้นที่ที่จะไปประจำการ *Host country and place of posting*

- ☐ ศึกษากฎหมายสำคัญที่ชาวต่างชาติควรรู้ *Review key laws that foreigners should know.*
- ☐ ศึกษาศาสนา วัฒนธรรม และข้อควรระวังในสังคมประเทศผู้รับ *Review the host country's religion, culture and social sensitivities.*
- ☐ ศึกษาธรรมเนียมการแต่งกายและการเข้าสังคม *Review local customs on dress and social interaction.*

- ☐ ศึกษาสถานการณ์ด้านความปลอดภัยของเมืองและพื้นที่ที่พัก Review the security situation in the city and residential area.
- ☐ ศึกษาความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติหรือสภาพภูมิอากาศ Review risks from natural hazards or climate conditions.
- ☐ ตรวจสอบระบบขนส่งและการเดินทางในชีวิตประจำวัน Check public transport and day-to-day travel arrangements.
- ☐ ตรวจสอบระบบโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และช่องทางสื่อสารที่จำเป็น และหาช่องทางสำรอง (บางประเทศอินเทอร์เน็ตถูกปิดกั้นการเข้าบางเว็บไซต์/แอปพลิเคชัน จึงต้องใช้ roaming หรือ VPN) Check telephone, internet and other necessary communication channels, and identify backup options. (In some countries, access to certain websites or applications may be restricted; roaming or a VPN may therefore be required.)
- ☐ บันทึกหมายเลขฉุกเฉินของประเทศผู้รับ Record the host-country emergency numbers.
- ☐ บันทึกที่อยู่ ช่องทางติดต่อ และหมายเลขฉุกเฉินของ สถานเอกอัครราชทูต สถานกงสุลใหญ่ หรือคณะผู้แทนถาวรที่เกี่ยวข้อง Record the address, contact details and emergency numbers of the relevant Embassy, Consulate-General or Permanent Mission.
- ☐ ดาวน์โหลดแผนที่หรือข้อมูลสำคัญที่สามารถใช้ได้แม้ไม่มีอินเทอร์เน็ต Download maps or essential information that can be used offline.

3. สุขภาพและการรักษาพยาบาล *Health and medical care*

- ☐ ตรวจสอบสุขภาพตามความเหมาะสมก่อนเดินทาง Arrange an appropriate health check before departure.
- ☐ ตรวจสอบวัคซีนหรือข้อกำหนดด้านสุขภาพของประเทศผู้รับ Check the vaccination or health requirements of the host country.
- ☐ เตรียมยาประจำตัวให้เพียงพอในช่วงแรก (อาจพิจารณาจัดให้เพียงพอ 3-6 เดือน) Prepare sufficient regular medication for the initial period (consider a supply for 3-6 months, where appropriate).
- ☐ เตรียมใบรับรองแพทย์หรือใบสั่งยาภาษาอังกฤษหากจำเป็น Prepare an English-language medical certificate or prescription if necessary.

- ☐ ตรวจสอบว่ายาที่ใช้ยู่สามารถนำเข้าประเทศผู้รับได้หรือไม่ Check whether your medication is permitted to be brought into the host country.
- ☐ ตรวจสอบโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่สามารถใช้บริการได้ Identify hospitals or healthcare facilities that can be used.
- ☐ ทำความเข้าใจสิทธิการรักษาพยาบาลและระบบเบิกจ่ายที่เกี่ยวข้อง Understand the applicable medical-care entitlements and reimbursement procedures.
- ☐ จัดเก็บข้อมูลหมู่โลหิต โรคประจำตัว การแพ้ยา ประวัติสุขภาพ ประวัติการรักษา (หากมี) และผู้ติดต่อฉุกเฉิน Keep a record of blood group, medical conditions, allergies, health history, treatment history (if any) and emergency contacts.
- ☐ เตรียมอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น Prepare basic first-aid supplies.
- ☐ หากมีความต้องการด้านสุขภาพเฉพาะ ตรวจสอบบริการที่สามารถเข้าถึงได้ในพื้นที่ประจำการ *If there are specific health needs, check which services are accessible at the place of posting.*

4. อาชีพและการเงินของคู่สมรส *Spouse's career and finances*

- ☐ ประเมินผลของการติดตามไปประจำการต่ออาชีพและรายได้ของตน *Assess the impact of accompanying the posting on your career and income.*
- ☐ พูดคุยกับนายจ้างเรื่องการลา การทำงานทางไกล หรือทางเลือกอื่น *Discuss leave, remote working or other options with your employer.*
- ☐ ตรวจสอบว่ากฎหมายและสถานะการพำนักของประเทศผู้รับอนุญาตให้ทำงานหรือทำงานทางไกลหรือไม่ (ต้องมีความตกลงต่างตอบแทนกับไทย) หรือพิจารณาไม่รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูตกรณีประสงค์จะประกอบอาชีพ *Check whether the law and residence status in the host country permit employment or remote working (a reciprocal arrangement with Thailand is required), or consider waiving diplomatic privileges and immunities if you wish to take up employment.*
- ☐ วางแผนรักษาใบอนุญาตวิชาชีพหรือสมาชิกองค์กรวิชาชีพหากเกี่ยวข้อง *Plan to maintain any relevant professional licence or professional-body membership.*
- ☐ สำรองเอกสารการศึกษา ประวัติการทำงาน และเอกสารวิชาชีพในรูปแบบดิจิทัล *Keep digital backup copies of educational records, employment history and professional documents.*
- ☐ วางแผนรักษาเครือข่ายทางวิชาชีพ *Plan how to maintain professional networks.*

- ☐ พิจารณาแผนการพัฒนาทักษะหรือการศึกษาระหว่างประจำการ *Consider a plan for skills development or further study during the posting.*
- ☐ จัดการบัญชีธนาคาร บัตรเครดิต และบริการทางการเงินที่จำเป็น *Arrange bank accounts, credit cards and other necessary financial services.*
- ☐ ตรวจสอบวิธีเข้าถึงบัญชีและบริการทางการเงินของไทยจากต่างประเทศ *Check how to access Thai bank accounts and financial services from overseas.*
- ☐ วางแผนเงินสำรองฉุกเฉินของครอบครัว *Plan an emergency fund for the family.*

5. บุตรและบุคคลในอุปการะ *Children and dependants*

- ☐ ตรวจสอบโรงเรียนและระบบการศึกษา *Check schools and the education system.*
- ☐ เตรียมผลการเรียน หนังสือรับรอง และเอกสารการศึกษาของบุตร *Prepare school reports, certificates and other educational records for children.*
- ☐ ตรวจสอบปฏิทินเปิดภาคเรียนและกระบวนการสมัคร *Check school-term dates and the admissions process.*
- ☐ เตรียมประวัติสุขภาพและวัคซีนของบุตร *Prepare children's health and vaccination records.*
- ☐ พูดคุยกับบุตรเกี่ยวกับการย้ายประเทศตามวัยที่เหมาะสม *Discuss the international move with children in an age-appropriate way.*
- ☐ เตรียมสิ่งของหรือกิจวัตรที่ช่วยให้บุตรปรับตัวในช่วงแรก *Prepare familiar belongings or routines that may help children adjust during the initial period.*
- ☐ หากมีบุคคลในอุปการะ ตรวจสอบการพำนัก สุขภาพ และบริการที่จำเป็น *If there are dependants, check residence requirements, healthcare and necessary services.*
- ☐ วางแผนผู้ดูแลสำรองกรณีพ่อหรือแม่มีภารกิจเร่งด่วน *Arrange backup care in case a parent has an urgent duty or commitment.*
- ☐ จัดทำรายชื่อบุคคลที่สามารถติดต่อได้หากเกิดเหตุฉุกเฉิน *Prepare a list of people who can be contacted in an emergency.*

6. ที่พักและการดำรงชีวิตประจำวัน *Accommodation and daily life*

- ☐ ศึกษาพื้นที่พักอาศัยและการเดินทางไปสำนักงาน โรงเรียน และโรงพยาบาล *Review residential areas and routes to the office, school and hospital.*

- ☐ ตรวจสอบความปลอดภัยของที่พักรับและบริเวณโดยรอบ *Check the safety of the accommodation and surrounding area.*
- ☐ ตรวจสอบเครื่องใช้ไฟฟ้า แรงดันไฟ และปลั๊กที่ใช้ในประเทศผู้รับ *Check electrical appliances, voltage and plug types used in the host country.*
- ☐ วางแผนสิ่งของที่จะนำไป ส่งตาม หรือซื้อในประเทศผู้รับ *Plan which belongings to take, ship later or buy in the host country.*
 ทั้งครอบครัวนำไปได้รวม กก. *Total family baggage allowance: kg*
 ต้องซื้อน้ำหนักเพิ่ม กก. *Additional baggage to purchase: kg*
 ต้องซื้อน้ำหนักเพิ่มภายในวันที่ *Purchase additional baggage by:*
- ☐ ตรวจสอบข้อจำกัดศุลกากรสำหรับสิ่งของที่จะนำเข้า *Check customs restrictions on items being brought into the country.*
- ☐ หากมีสัตว์เลี้ยง ตรวจสอบกฎการนำเข้า วัคซีน การกักกัน และการเดินทาง *If travelling with pets, check import rules, vaccination requirements, quarantine and travel arrangements.*
- ☐ เตรียมเสื้อผ้าให้เหมาะกับฤดูกาลและบริบททางวัฒนธรรม *Prepare clothing appropriate to the season and cultural context.*
- ☐ เตรียมของใช้จำเป็นสำหรับช่วงแรกก่อนสัมภาระหลักมาถึง *Prepare essential items for the initial period before the main shipment arrives.*

7. ความปลอดภัยและแผนฉุกเฉินของครอบครัว *Safety and family emergency plan*

- ☐ สมาชิกครอบครัวทุกคนรู้หมายเลขโทรศัพท์ฉุกเฉิน *Ensure that all family members know the emergency telephone numbers.*
- ☐ รู้ช่องทางติดต่อสำนักงานเมื่อเกิดเหตุ *Know how to contact the office in an emergency.*
- ☐ กำหนดจุดนัดพบของครอบครัวกรณีติดต่อกันไม่ได้ *Set a family meeting point in case family members cannot contact one another.*
- ☐ จัดทำรายชื่อผู้ติดต่อฉุกเฉินทั้งในประเทศผู้รับและประเทศไทย *Prepare emergency contact lists for both the host country and Thailand.*
- ☐ จัดทำชุดรูปถ่ายหน้าตรง สำเนาหนังสือเดินทางและเอกสารสำคัญแยกจากต้นฉบับ รวมถึงจัดเก็บในรูปแบบดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงได้จากทุกแห่ง *Prepare a set of passport-style photographs and copies of passports and important documents, kept*

separately from the originals, and store secure digital copies that can be accessed when needed.

- ☐ สำรองเอกสารสำคัญในระบบดิจิทัลที่ปลอดภัย *Back up important documents in a secure digital system.*
- ☐ เตรียมกระเป๋าฉุกเฉินตามความเสี่ยงของประเทศผู้รับ *Prepare an emergency bag appropriate to the risks in the host country.*
- ☐ ทำความเข้าใจแนวทางอพยพหรือการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน *Understand evacuation procedures and what to do in an emergency.*
- ☐ กำหนดวิธีติดต่อกันหากโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ตใช้งานไม่ได้ *Agree how to communicate if telephone or internet services are unavailable.*
- ☐ ทบทวนแผนฉุกเฉินกับบุตรหรือสมาชิกครอบครัวตามความเหมาะสม *Review the emergency plan with children or other family members as appropriate.*

8. ความปลอดภัยด้านข้อมูลและสื่อสังคมออนไลน์ *Information security and social media*

- ☐ ตั้งรหัสผ่านที่ปลอดภัยและเปิดใช้การยืนยันตัวตนหลายขั้นตอน *Use strong passwords and enable multi-factor authentication.*
- ☐ สำรองข้อมูลสำคัญก่อนเดินทาง *Back up important data before departure.*
- ☐ ทำความเข้าใจเรื่องข้อมูลราชการหรือข้อมูลเกี่ยวกับการกิจที่ไม่ควรเผยแพร่ *Understand what official or mission-related information should not be disclosed.*
- ☐ ตรวจสอบการตั้งค่าความเป็นส่วนตัวของบัญชีสื่อสังคมออนไลน์ *Review the privacy settings on social-media accounts.*
- ☐ หลีกเลี่ยงการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับตารางเดินทาง ที่พัก หรือความปลอดภัยโดยไม่จำเป็น *Avoid unnecessarily disclosing travel schedules, accommodation details or security-related information.*
- ☐ ระมัดระวังการถ่ายภาพในพื้นที่ที่มีกฎหมายหรือข้อจำกัด *Take care when photographing places where laws or restrictions apply.*
- ☐ รู้ว่าจะสอบถามใครเมื่อไม่แน่ใจว่าข้อมูลใดสามารถเผยแพร่ได้ *Know whom to ask if you are unsure whether information may be disclosed.*

9. เข้าใจบริบทการทูตและกิจกรรมทางสังคม *Understanding the diplomatic context and social activities*

- ☐ เข้าใจภาพรวมบทบาทของสถานเอกอัครราชทูต สถานกงสุลใหญ่ หรือคณะผู้แทนถาวร
Understand the broad role of the Embassy, Consulate-General or Permanent Mission.
- ☐ เข้าใจความแตกต่างระหว่างหน้าที่ราชการของนักการทูตกับสถานะของคู่สมรส
Understand the distinction between a diplomat's official duties and the status of the spouse.
- ☐ ทำความเข้าใจพิธีการและธรรมเนียมทางสังคมพื้นฐาน *Understand basic diplomatic protocol and social customs.*
- ☐ เตรียมชุด เครื่องแบบ เข็มที่ระลึก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่อาจจำเป็นสำหรับงานประเภทต่าง ๆ ตามบริบท *Prepare appropriate attire, uniforms, commemorative pins, and decorations as required for different types of official and social events.*
- ☐ ฝึกการแนะนำตัวและการสนทนาในวงสังคมหากต้องการ *Practise introductions and social conversation if desired.*
- ☐ ทำความเข้าใจว่ากิจกรรมใดเป็นธรรมเนียมและกิจกรรมใดเป็นการมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ
Understand which activities are customary and which involve voluntary participation.
- ☐ พูดคุยกับคู่สมรสที่เป็นข้าราชการเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมที่ทั้งครอบครัวเห็นว่าเหมาะสม
Discuss with the spouse who is the official the level of participation that the family considers appropriate.

10. สุขภาวะและความสัมพันธ์ในครอบครัว *Well-being and family relationships*

- ☐ พูดคุยกันถึงความคาดหวังของแต่ละคนก่อนเดินทาง *Discuss each person's expectations before departure.*
- ☐ ตกลงเรื่องการแบ่งภาระในครอบครัวเมื่อไปถึงพื้นที่ประจำการ *Agree how family responsibilities will be shared after arrival at post.*
- ☐ พูดคุยเรื่องงาน อาชีพ เวลา และพื้นที่ส่วนตัวของแต่ละคน *Discuss each person's work, career, time and personal space.*

- ☐ เตรียมใจว่าการปรับตัวอาจไม่เกิดขึ้นพร้อมกันทุกคน *Be prepared for family members to adjust at different paces.*
- ☐ รักษาช่องทางติดต่อกับครอบครัวและเพื่อนในประเทศไทย *Maintain contact with family and friends in Thailand.*
- ☐ หาเครือข่ายหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจของตน *Identify networks or activities that match your interests.*
- ☐ รู้ช่องทางขอคำปรึกษาหากมีความเครียดหรือปัญหาการปรับตัว *Know where to seek advice or support if stress or adjustment difficulties arise.*
- ☐ ตกลงกันล่วงหน้าว่าเมื่อใดควรขอความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกหรือผู้เชี่ยวชาญ *Agree in advance when it may be appropriate to seek help from an external person or professional.*

11. 7 วันสุดท้ายก่อนเดินทาง *Final 7 days before departure*

- ☐ ตรวจสอบหนังสือเดินทาง การตรวจลงตรา และตั๋วเดินทางของทุกคนอีกครั้ง *Recheck everyone's passports, visas and travel tickets.*
- ☐ ตรวจสอบเอกสารสำคัญทั้งต้นฉบับและสำเนา *Check all important documents, both originals and copies.*
- ☐ ตรวจสอบยาและเอกสารทางการแพทย์ *Check medication and medical documents.*
- ☐ ตรวจสอบเงิน บัตร และวิธีชำระเงินในช่วงแรก *Check cash, cards and payment methods for the initial period.*
- ☐ ยืนยันที่พักและการเดินทางจากสนามบิน *Confirm accommodation and transport from the airport.*
- ☐ บันทึกเบอร์ติดต่อสำนักงานและผู้รับผิดชอบ *Record the office contact number and the responsible contact person.*
- ☐ ดาวน์โหลดเอกสารและข้อมูลสำคัญไว้ในโทรศัพท์หรืออุปกรณ์ส่วนตัว *Download important documents and information to a telephone or personal device.*
- ☐ แจ้งผู้ติดต่อในประเทศไทยเกี่ยวกับกำหนดการเดินทาง *Inform contacts in Thailand of the travel schedule.*
- ☐ ตรวจสอบสิ่งของจำเป็นสำหรับ 3-7 วันแรกไว้ในกระเป๋าที่เดินทางไปพร้อมตัว *Pack essential items for the first 3-7 days in baggage travelling with you.*
- ☐ ทบทวนแผนฉุกเฉินและช่องทางติดต่อกับสมาชิกครอบครัว *Review the emergency plan and family contact arrangements.*

12. เมื่อเดินทางถึงพื้นที่ประจำการ *Upon arrival at post*

- ☐ แจ้งการเดินทางถึงตามขั้นตอนที่เกี่ยวข้อง *Report your arrival in accordance with the relevant procedures.*
- ☐ บันทึกที่อยู่และพิกัดที่พัก *Record the address and coordinates of the accommodation.*
- ☐ ซื้อหรือเปิดใช้งานโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต *Purchase or activate telephone and internet services.*
- ☐ สำรวจเส้นทางไปสำนักงาน โรงเรียน โรงพยาบาล และจุดสำคัญ *Familiarise yourself with routes to the office, school, hospital and other key locations.*
- ☐ ทดสอบช่องทางติดต่อฉุกเฉิน *Test emergency contact channels.*
- ☐ ตรวจสอบข้อมูลเฉพาะประเทศอีกครั้ง เนื่องจากบางเรื่องอาจเปลี่ยนแปลงหลังจากเตรียมตัวในประเทศไทย *Recheck country-specific information, as some matters may have changed since preparations were made in Thailand.*
- ☐ เข้าถึงคู่มือ คลังข้อมูล หรือช่องทางสอบถามที่สามารถใช้ระหว่างประจำการ *Access the handbook, information repository or enquiry channels available during the posting.*
- ☐ ใช้เวลาตนเองและสมาชิกครอบครัวในการปรับตัว โดยไม่คาดหวังว่าทุกอย่างจะลงตัวทันที *Allow yourself and family members time to adjust without expecting everything to settle immediately.*

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางเดือนสิบ ปัทมะสุนทร คัลเลน
ประวัติการศึกษา	- รัฐศาสตรบัณฑิต (การระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การระหว่างประเทศและการทูต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2545	เจ้าหน้าที่การทูต 3 สำนักงานปลัดกระทรวง
พ.ศ. 2546	เจ้าหน้าที่การทูต 3 กองรับรอง กรมพิธีการทูต เจ้าหน้าที่การทูต 3 กองรับรอง กรมพิธีการทูต (ไปปฏิบัติหน้าที่ทางสำนักกราชเลขาธิการ) เจ้าหน้าที่การทูต 3 กองรับรอง กรมพิธีการทูต
พ.ศ. 2547	เจ้าหน้าที่การทูต 4 กองรับรอง กรมพิธีการทูต
พ.ศ. 2548	เจ้าหน้าที่การทูต 4 สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง
พ.ศ. 2549	เจ้าหน้าที่การทูต 5 สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง
11 ธันวาคม พ.ศ. 2551	เลขานุการโท (นักการทูต ระดับปฏิบัติการ) สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง
พ.ศ. 2553	นักการทูต ระดับปฏิบัติการ (เลขานุการโท) สำนักงานเลขานุการกรม กรมพิธีการทูต ระดับชำนาญการ (เลขานุการเอก) สำนักงานเลขานุการกรม กรมพิธีการทูต
พ.ศ. 2554	เลขานุการเอก (นักการทูต ระดับชำนาญการ) สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน
พ.ศ. 2558	นักการทูต ระดับชำนาญการ (เลขานุการเอก) สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวง
พ.ศ. 2559	นักการทูต ระดับชำนาญการ (ที่ปรึกษา) สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวง

พ.ศ. 2562	ที่ปรึกษา (นักการทูต ระดับชำนาญการ) สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงธากา
พ.ศ. 2564	นักการทูต ระดับชำนาญการ (ที่ปรึกษา) สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ สำนักงานปลัดกระทรวง
พ.ศ. 2565	นักการทูต ระดับชำนาญการพิเศษ สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการสำนักงานปลัดกระทรวง
กรกฎาคม พ.ศ. 2566 –	อัครราชทูตที่ปรึกษา (นักการทูต ระดับชำนาญการพิเศษ)
กรกฎาคม พ.ศ. 2569	สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง
กรกฎาคม-สิงหาคม	นักการทูต ระดับชำนาญการพิเศษ
พ.ศ. 2569	กองคุ้มครองและดูแลผลประโยชน์คนไทยในต่างประเทศ กรมการกงสุล
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการกองคุ้มครองและดูแลผลประโยชน์คนไทยในต่างประเทศ กรมการกงสุล